FRANCKESCHE STIFTUNGEN

Alte Drucke

Pavli Castrensis In ... Codicis Partem Patauin[a]e Pr[a]electiones, Francisci Curtij, multorumq[ue]; qui hactenus Doct. incubueru[n]t Appendicibus ...

Paulus <Castrensis>

Lugduni, 1553

De probationibus. Rubrica.

Nutzungsbedingungen
Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.
Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.
Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use
All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.
Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.
For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150729

Visual Library

a ¶Data pecunia. An emẽs vel vẽdens ſepulchrũ ſi cõmittat ſimoniã. vide gl. in c. abolendæ. de ſepul. Card. Alex. in c. his ergo. in ij. col. xxiij. diſt.

b ¶Appellatiõe familiæ. An veniãt filiæ maritatæ & aſtantes extra domũ. vid ꝑ Bart. in l. fi. in §. itẽ reſcripſerũt. ff. ad mu ni. Et an vẽiãt ꝓfilij naſcituri. vide ꝑ Pau. d Ca. cõſil. xvij. incip. In cã quę vertiť Parmæ: qđ cõſiliũ ſequitur Iaſ. in l. ſuggeſtioni. in j. col. C. de ver. ſig. & an veniat dñs vide ꝑ Barb. in c. j. in iij. co. de loc. & an veniat vxor. vide text. & Bart. in l. qcunq̃. C. de re mili. li. xij. et Bar. in auth. de reſtit. fideicom. in prin.

c ¶Quod probare eſt. Adde Hoſti. in ſum. eo. tit. in §. j. doct. canoniſtas in rub. eod. tit: Inn. in c. forus. de verb. ſigni.

ſunt hæredes: niſi longo tpe præſcripſerint. h. d. Et pone caſum per l. vel quæ pater fa. §. liberti. ff. e. vbi gl. dicit q in ſepulchro familiari bene haberẽt liberti ius ſepeliẽdi: licet nõ eſſent hæredes qa bene ſunt de familia: vt l. ꝓnunciatio. §. familiæ. ff. de ver. ſig. prima verò poſitio nõ placet: quia ſi ſupraſcriptio diceret hoc modo ſepulchrũ talis & familiæ ſuæ: poſſet quilibet de familia: & ſic libertus qui eſt de familia, ibi ſepeliri: vt no. gloſ. in d. §. liberti. quare ergo nõ pñt liberti qñ ſunt ſpecificati, nõ video: imò multo magis deberẽt poſſe. tertia lect. eſt diuinatio: q aũt ſtetur talibus ſupraſcriptionibus: patet ex his quę dixi in l. ſi ſepulchrũ. In gl. ſe. ibi. [alij debent:] hoc nõ placet: quia iſte verſi. [præſcriptio.] continuatur, cum ponatur aduerſatiuè, & ſuprà locutus eſt de iure ſepulchri: id eſt ſepeliendi.

1 ☞ *Omnia cenſentur permiſſa, quæ non reperiuntur prohibita.*

LEX VII.

1 STatuas. † Not. hic q ſi religioſi alicuius loci cõcedãt tibi ſepulchrũ in aliquo loco eccleſiæ, quod ſolent facere

a data pecunia,ᵃ licitũ eſt tibi facere ſepulturam honorabilẽ cũ ſtatuis & figuris honorificis: licet de iſtis nihil eſſet dictũ in cõceſsione: qa hoc includiť

2 ipſo iure: vt hic: & l. j. §. interdictũ. ff. de mor. infe. Tene mẽti. † Itẽ no. bonam regulam: q omnia cenſentur permiſſa, quæ non repeRiuntur prohibita.

LEX VIII.

1 IVs familiarium. † No. hic q appellatione

b familiæᵇ nõ cõtineñť cognati qui ſunt cõiuncti per fœminas, nec etiã affines: ſed cũ ſublata ſit differẽtia agnationis vel cognationis. vt in auť. de hære. ab inteſtato. veni. an iſta l. erit correcta? dico q non: quia illud quo ad ſucceſsionem inteſtati.

LEX IX.

1 LOcum. † Opp. hic q locus religioſus poſsit vendi: vt l. liberi. circa princi. & l. liberti. ff. de cõtrahẽ. empt. Dic q hic loquiť qñ vẽditor & emptor ſciebãt locũ religioſum: vnde tũc nõ valet contractus: nec oriť obligatio, vt actio ex empto ad tradẽdum: ſed ſi emptor ignorabat, tũc ſiue vẽditor ſciebat, ſiue ignorabat, cũ ignorantia ſua nõ debeat emptori nocere, valet cõtractus: nõ vt oriať obligatio ad tradendum, ſed vt venditor obligetur ad intereſſe emptori: vt in contrario.

LEX XIII.

1 IVs ſepulchri. † Iſta l. dicit idem quod dixi in l. ſi ſepulchrũ. qđ hæredes etiã extranei, habẽt ius ſepeliẽdi tã in ſepulchro familiari, qa cenſenť de familia: quã in hæreditario: qa ſunt hæredes: ſed in familiari non habent ius ſepeliendi: niſi ſint de familia. i. de agnatione: & etiam hęredes extranei licet nõ ſint de familia &c. h. d. Pau. de Caſtro.

Lectura Iuris vtriuſq; doctoris domini Pauli Caſtreñ. ſuper primo, ſecundo, & tertio C. fœliciter explicit.

Sequitur lectura ſuper quarto.

De probationibus. *Rubrica.*

1 ☞ *Euidentia facti & notorietas ſunt ſpecies probationis, & an ſint de re dubia? & nu. 2. & nu. 9.*

2 *Statutum quod in tali cauſa admittatur probatio, niſi per inſtrumenta publica: non tamen excluditur probatio quæ fit per euidentiam facti.*

Probari eſt iudici fidem facere de eo quod coram eo diſceptatur, & ad eam peruenitur per tres gradus. ſ. per ſuſpicionem, per opinionem: & per credulitatem.

Suſpitio conſiſtit in indicijs, quæ ſunt minus quã ſemiplena probatio, ut in fama, uel fuga: quæ ſunt multum à re ſeparatæ.

4 *Opinio conſiſtit in præſumptione hominis, quæ reſultat ex his quæ faciunt ſemiplenam probationem, i. unius teſtis de ueritate.*

Confeſsio partis facta altera parte abſente, facit ſemiplenam probationem.

Quid in confeſsione extorta in tormentis ſine perſeueratione?

Quid in priuata ſcriptura probata per teſtes tantum, qui uiderint eam ſcribi, uel per comparationem.

Quid in præſumptione iuris?

5 *Credulitas reſultat ex perfecta probatione.*

6 *Probationum plures ſunt ſpecies, & quomodo ſit reperire probationem mixtam per inſtrumentum, & interuenientibus teſtibus?*

7 *Statutum quod in cauſis excedentibus ſummam xx. librarum non admittatur probatio niſi per inſtrumentum, quod admittetur probatio quæ fit p inſtrumentũ, licet mediantibus teſtibus.*

8 *Probatio quando fit per inſtrumentum, non requiritur quod teſtes in eo deſcripti cognouerint partes, niſi in certis caſibus.*

Quid ſi fiat per teſtes?

9 *Confeſsio partis, non eſt probatio: ſed releuatio ab onere probandi.*

In mera negatiua non cadit probatio, & tamen cadit confeſsio.

10 *Poſitio poteſt fieri negatiua ad extorquendum confeſsionem: & ſic ad releuandum ab onere probandi.*

Licet ſit renuntiatum probationibus, uel concluſum in cauſa, an admittatur confeſsio partis, ut proſit alteri parti quæ renuntiauit allegationibus?

Si poſt concluſionem uel renuntiationem fieret poſitio: & peteretur pars compelli ad reſpondendum, non teneretur reſpondere: ſicut nec teneretur admittere probationes, quæ poſtea fierent.

In gl. rubricę ibi. [opus eſt probationibus.] ſ. vt quis ꝑ ſe obtinere poſsit ſentẽtiam. † In ea. glo. ibi. [rei dubiæ.] quidã reprehẽ

1 dũt gl. qa euidẽtia facti & notarietas rei nõ ſunt de re dubia, ſed clara & manifeſta: & tñ ſunt ſpẽs ꝓbatiõis: intm̃ q omnẽ aliam ſpẽm excedũt: nec aliqua lege põt ꝑcludi via talibus ꝓbatiõibus.

2 † Vnde ſi dicat ſtatutũ q in tali cauſa non admittať ꝓbatio niſi per inſtr̃a publica: nõ ꝓpterea excludiť ꝓbatio quæ fiat per euidentiã facti, ſecundũ Bal. qui allegat Azo. in ſumma. ſ. ad legem aquil. qđ tene mẽti. facit qđ no. Inn. in c. intimaſti. extra eo. gl. põt ſuſtineri: nam antequã res ſubijciatur oculis iudicis, põt dici dubia: ideo opus eſt q ſubijciať: & tũc diciť facta probatio de re clara & manifeſta, nõ per credulitatẽ: ſicut fit per alias ſpẽs ꝓbationis per ſenſum corporeũ: qui percipiť viſu: & nõ opinatu. Dic

c tñ melius: q ꝓbare eſtᶜ iudici fidem facere de eo quod corã ipſo

3 diſceptatur. l. quinquaginta. in fi. ff. e. † Et ad eam peruenitur per gradus. ſ. per ſuſpitionẽ, per opi. & per credulitatẽ: ſuſpitio cõſiſtit in indicijs, quæ ſunt minus quã ſemiplena probatio. vt no. ſ. eo. in l. cum ꝓbatio. in gl. de quibus loquiť. l. abſentem. de pœnis puta in fama: & in fuga: quæ ſunt multũ à re ſeparatæ: de quibus

4 loquitur l. abſentẽ. de pœnis. † Opinio cõſiſtit in præſumptione hominis, quæ reſultat ex his quæ faciunt ſemiplenã ꝓbationẽ. vnius teſtis de veritate. Item confeſsio partis facta altera parte abſente: vt in c. cum dilectus. de ſuc. ab inteſt. Item in confeſsione extorta in tormẽtis ſine perſeueratione: quia cum illa faciat plenã ꝓbationẽ: nam hic Bal. videtur notanter ſentire q faciat ſemiplenã: quæ ſuſicit cum vno teſte. Item priuata ſcriptura probata ꝑ teſtes tm̃ q viderint eã ſcribi. vel per cõparationẽ, dũtaxat vt no. i l. admonẽdi. ff. de iureiu. Si aũt ꝓbareť ꝑ teſtes & ꝑ cõparationẽ faceret fidẽ plenã: vt ibi no. ꝑ Doc. & j. de fide inſtru. auť ad hęc. ideo dixi præſumptionẽ hoĩs: nam ſecus ſi eſſet præſumptio iuris: vt eſt in caſibus in iure expreſsis, cum ius aliquid præſumit puta q qui ſemel fuit dñs, hodie præſumať eſſe: vt j. e. l. ſiue poſſidetis: illa talis præſumptio faceret plenã ꝓbationẽ & euidentem ff. de leg. j. licet imperator vt no. j. de peri. tut. l. ſi tutor. in vlt. gl.

5 † Credulitas verò reſultat ex ꝑfecta ꝓbatione: qa tunc iudex totaliter inclinat animũ ad vnã partẽ plenè ꝓbatã: & ſic inducitur ad fidẽ & credulitatẽ quæ oĩa plenè ꝓſequuntť per Bart. in l. admo

6 nẽdi. † Sunt plures ſpẽs ꝓbationũ. ſ. per teſtes: itẽ per inſtr̃a publica, vt in titulis ſequẽtibus: ideo ꝑmiſit hũc titulũ gñalẽ. Sed eſt reperire ꝓbationẽ mixtã q̃ diciť fieri ꝑ iſtr̃m interuenientibus teſtibus: vt ſi ꝓmiſiſti mihi emẽdare omne dãnũ: & ego petoꝫ centũ in qbus dico me dãnificatũ & ꝓbo ꝓmiſionẽ per inſtrumentũ,

7 ſed quãtitatẽ ꝓbo per teſtes. † Vnde ſi ſtatutũ dicat q in cauſis excedẽtibus ſummã xx. librarũ nõ admittať ꝓbatio niſi per inſtrumentũ nihilominus admitteť iſta: quæ diciť fieri per inſtrumentum principaliter: licet mediantibus teſtibus: & iſta fuit Bononiæ diſputatũ per Iaco. But. vt refert Bart. in l. certi cõdictio. §. qñ ſi

8 cer. pe. in gl. j. † Et hoc inducebã hoc anno. cum nõ habeamus q qñ ꝓbatio fit per inſtr̃m: nõ requiriť q teſtes in eo deſcripti cognouerint partes niſi in certis caſibus notatis per gloſ. l. j. de inſt. delibe. l. fi. §. ſin autem dubius. per Ioan. An. in addi. Spec. in ti. de teſte. §. primo. in additione incipiente quid voluerit actor. & ſi

& ibi p Spe.verſi.itē φ nō nouit.qñ autē ꝓbatio fit p teſtes bene regrit φ ipſi teſtes cognouerint cōtrahētes:nā tūc omnis ꝓbatio elicit̃ de teſtibus.Et cū ꝓduceret̃ quoddā inſtr̃m in quo erāt teſtes deſcripti,& vnus eorū dicebat ſe nō īterfuiſſe ꝓpter inſtr̃m qđ reddebat̃ ſuſpectū.vt in l.j.§. fi.quēadmo.teſt.ape. & ideo vt tolleret̃ ſuſpicio fuerūt alij teſtes examinati ad corroborationē inſtrumēti p l.pe.j.eo. q̃ depoſuerūt ꝓ inſtr̃o: ſed dicebāt ſe non habuiſſe notitiā teſtatoris p prius: vñ dicebat̃ qđ p p̃dicta ipſorū non tollebatur ſuſpicio,quare cū probatio reducat̃ ad teſtes, debuerūt habuiſſe notitiā,ego dixi contrariū φ hoc caſu ꝓbatio nō fit p teſtes ſed p inſtr̃m roboratū teſtibus: & ſic perinde ac ſi per ſolū inſtr̃m:vñ nō nocet φ teſtatorē nō cognouerit cū nō eſſet de caſibus de q̃bus in illa gl.& hoc p no.in d.l.certi cōdictio §.quoniā.in j.glo.& ſic ſuſtinui inſtr̃m contra latratus quorūdā.
9 †Et eſt quarta ſpecies ꝓbatiōis p euidētiā facti,vt ī l.ſi irruptiōe §.ad officiū.ff.finiū regū.& in c.noſtra.de coha.cle.& muli.Item eſt alia ſpecies extraordinaria q̃ cōmittit̃ iudicis arbitrio, qñ ſub ſunt multa & diuerſa argumēta q̃ nō cadūt in aliquē de p̃dictis ſpeciebus tñ adeo mouēt animū iudicis qđ inclinat̃ ad totā et in dubitatā credulitatē:de qua ī l.ob carmē.§.fi.ff.de teſtibus.& ſufficit in ciuilibus non in criminalibus maximè vbi agit̃ de pœna corporali,q̃ caſu debēt eſſe ꝓbationes luce meridiana clariores. vt j.e.l.fi.Et φ iudex habeat tm̃ arbitriū:patet ex notatis in c.p̃terea.de teſti.in nouella ſup verbo iuratorū.& p Bar.ī l.ſi qñ.in fi. §.vñ vi.& in l.lucius.ff.de infa.& p Bal.notāter in l.nō hæc.§.vñ
2 cog.Cōfeſsio aūt partis, [a] nō eſt probatio ſed releuatio ab onere probādi.vt no.extra eo.ſuper rubrica patet:qa in mera negatiua
10 nō cadit ꝓbatio.vt j.e.l.actor.& tñ nō cadit cōfeſsio† & etiā poſitio pōt fieri negatiua ad extorquēdū cōfeſsionē, & ſic ad releuādū ab onere ꝓbādi.vt extra ī c.j.de cōfeſsis. li.vj. ideo licet ſit renūtiatū ꝓbationibus vel cōcluſum ī cā,φ ꝓ renūtiatiōe habet̃ nihilominus admittit̃ cōfeſsio partis & ꝓdeſt alteri parti q̃ renūtiauit allegatiōibus ſcđm Bal.tene mēti: hoc tñ nō eſt verū ſi eſt cōfeſſa ſpōte:ſed ſi poſt cōcluſionē vel renuntiationē fieret poſitio,& peteret̃ pars cōpelli ad reſpondendū nō teneretur reſpondere:ſicut nec teneretur admittere probationes q̃ poſtea fierent per l.in cōtractibus.§.illo.j. de non nume.pecu.& eſt dictū Spe. in tit.de excep.§.pen.in ti.de dila.

2 Reo non incumbit onus probandi, quando tantum negat intentionem agentis & quando incumbat? & nu.4.

3 An eo ipſo quod reus excipit dicendo ſe ſoluiſſe,uel ſibi factum pactum de non petendo uideatur fateri intētionē agentis:ut ſic teneatur probare ſuā exceptionē. & nu.4.

4 Cautela pro reo ut primò neget intentionem agentis,& poſtea dicat quod ſi de numeratione apparet factum fuit ſibi pactum de non petendo,uel quod reſtituet pecuniam & an ſit bona?

Ex exceptione quam actor impugnat,an poßit ſe iuuare?

5 Si reus primò negauit intentionem actoris,& cum actor eam probauerit,an poßit reus recurrere ad exceptionem? & nu.6.

6 Caſus in quibus propter mendacium,quis cadit à iure ſuo remißiuè.

Qui negauit maleficiū ſeu homicidiū commiſiſſe,& in mēdacio deprehenſus ſit, quod non prohibeatur poſtea dicere & probare quod fecit ad defenſionem ſui?

7 Si quis uſurarius mutuauit tibi centum quæ tenuiſti per annum & ſoluiſti uſuras, deinde reſtituiſti ſortem & recuperaſti pignora, & fecit tibi quietationē de pecunia mutuata: & nunc agis cōtra eum & repetis uſuras,an ſufficiat probare per præſumptionem de qua hic.

LEX I.

VT creditor.† Sicut actor tenetur ꝓbare ſuam intentionē,ita reus ſuā
2 exceptionem.h.d.Cy.& Bart.†Opponitur φ reo non incumbat onus probandi. vt in l. proxi. & l. fruſtra.& l.actor.Sol.verum eſt quando reus dūtaxat negat inentionē agentis:puta φ factū fuerit mutuum vel promiſsio:quare factum negātis probare nō poteſt.vt d.l.actor. ſed hic nō negat ſed dicebat ſe ſoluiſſe & idem ſi dicatur ſibi factum pactum de nō petendo vel ſe præſcripſiſſe: nam tunc affirmat & excipit & in exceptionibus reus loco actoris habetur.vt
3 in l.j.ff.de exce.& ff.eo.ti.l.in exceptionibus.†Sed quæro an eo ipſo φ reus excipit dicendo ſe ſoluiſſe vel ſibi factum pactum de non petendo, vt videatur fateri intentionem agentis quod mutuum fuerit factum intantum φ actor nō cogatur aliter probare mutuum.Dy.tenuit φ ſic in c. nullus pluribus.de reg. iur.
4 in vj.quando ſimpliciter excipit † ideo cautela eſt quòd primò neget intentionem agentis; & poſtea dicat quòd ſi de numeratione apparet, factū fuit ſibi pactū de non petēdo,vel φ reſtituit pecuniā: per ea quæ no.in l.ſi quidē.j.de exce. Canoniſtæ dicūt cōtrariū,φ ſimpliciter excipiendo etiā ſine negatione p̃cedēte nō cēſeat̃ cōfiteri intentionē agētis:vt in c.cū venerabilis.de exce. & vr̃ caſus in l.nō vtiq̃.ff.de exce. Ex quo ſequit̃ qđ nō tenet̃ ꝓbare ſuā exceptionem quouiſq; actor ꝓbauerit ſuā intētionē:& ita limitat̃ iſte tex.vt intelligat̃ qñ actor iā ꝓbauerat intentionē ſuā,qa fundata eſt intētio actoris:vt j.eo l.ſiue poſsidetis.nō aūt quādo actor adhuc nō ꝓbaſſet,nec reus fuiſſet cōfeſſus.Bal.ſaluat vtranq; opi. in d.l.non vtiq̃.hoc modo,qa ſi actor cōfitet̃ exceptionē oppoſitā per reū:videlicet φ ſoluit, vel fecit ſibi pactū de nō petēdo:tñ dicit ſe fuiſſe minorē tūc tpis,& læſum,hæc ſolutio nō nocet ſibi, qa pecunia fuit ꝑdita:nec etiā pactū,qa nō interuenit authoritas tutoris, vel curatoris:tunc ſit vera opin.Dy.qa poſtquā actor exceptionē rei cōfitet̃:quatenus in facto eſt:pōt ex ea ſe iuuare cōtra eū. vt per illā reus videat̃ cōfeſſus ſuā intētionē.Si aūt negaret ſibi nunquā fuiſſe ſolutū,vel ſe nunquā feciſſe pactū de nō petendo tūc qa negādo ipſam impugnat,nō pōt ex ea ſe iuuare:vt per eā videat̃ reus cōfeſſus intētionē ſuā:vt in regula ex eo qđ de reg. iur.lib.vj.& ſic ſit vera opi.canoniſtarū.tñ Bal.nitit̃ eam impro
5 bare in l.alia.j.de his quib.vt indi.vbi vide per eum.† Itē quæro. ſi reus primò negauit intentionē actoris,& cum actor eā ꝓbauerit,vult reus recurrere ad exceptionē:an poſsit? vr̃ φ nō,quia ſibijpſi cōtrariaret̃.Si em̄ negaſti primò me tibi mutuaſſe: poſtea verò cū ꝓbaſſem dicis te mihi reſtituiſſe: cōfiteris me mutuaſſe ergo nō debes audiri:vt in l.j.j.de fur.& qui cōuictus eſt de mēdacio,& debet puniri:& hoc tenet Dy.in d.c.nullus pluribus.& ideo dixit φ reus non pōt opponere duas exceptiones contrarias eodē tpe:& ita limitat.d.c.nullus pluribus.Bald.vel Bart.reprehendit eum.in l.nemo.ff.de exce.& in l.cum de indebito. ff. de proba.vbi patet φ licet quis negauerit intentionē agentis,nō propterea perdit ius ſuum:quin per aliam viam poſsit ſe iuuare licet grauetur in onere probandi:in quo non fuiſſet grauatus ſi non negaſſet,nec in mendacio deprehenſus fuiſſet.Item per authenti.contra qui propriam.de numerata pecunia.infrà vbi qui negauit ſua ſcripturam,& in mendacio deprehenſus eſt:licet puniatur pœna ibi contenta, tamen non perdit ius ſuum & exce-
6 ptionem quam habebat. † Sunt enim quidam caſus in quibus
b propter mendacium [b] quis cadit à iure ſuo: quos not.per Bald. in l.j.j.de furtis.regulariter contra. vt ibi plenè per eum. Et his infertur quòd ille qui negauit maleficium commiſiſſe, ſeu homicidium:& in mendacio deprehēſus eſt, quia fuit probatum per teſtes,non prohibet̃ poſtea dicere & probare quòd fecit ad defenſionē ſui.nam cum ſit de gñe ꝓhibitorū,nō præſumit̃ feciſſe ad defenſionē:ſi nō ꝓbat:vt l.ſi nō cōuitij.j.de iniur.etiā ſi à princip.hoc dixiſſet,cōfitendo ſe occidiſſe:& ſic releuādo accuſatorem ab onere ꝓbādi:nā nō ꝓpterea releuat ſe ab onere probādi ſuā exceptionē:ſecus ſi factū qđ ipſe cōfitet̃ nō eſſet de gñe ꝓhibitorū:quia tunc releuando actorē ab onere ꝓbandi etiā ipſe releuaretur:vt dixi in præcedenti q.quando confiteris te mihi ſoluiſſe,vel reſtituiſſe pecuniam quam tibi mutuaui:nam releuo te ab onere probandi ſolutionem: & eodem modo ego releuor ab onere probandi numerationem:ex qua ago,quaſi videaris il-
7 lam fuiſſe confeſſus. †Tertiò & vltimò quæritur de pulchra & notabili q.Quidam vſurarius mutuauit tibi centum,quæ tenuiſti per annum: & ſoluiſti vſuras;deinde reſtituiſti ſortem:& recuperaſti pignora, & fecit tibi quietationem de pecunia mutuata: nunc tu agis contra eum, & repetis vſuras quas dicis te ſoluiſſe, ſed non potes probare niſi per præſumptionem, probando quòd ille eſt vſurarius,& conſueuit mutuare ad tantum pro libra,& quòd tenuiſti ſortem per annum:& ſic vſuræ aſcendebant ad tantam quantitatem,& quòd nō eſt veriſimilè quod reſtituiſſet tibi pignora,niſi ſoluiſſes vſuras,an iſta ſufficiant ad condemnandum ipſum in curia epiſcopali,vel hæredes eius ad reſtitutionem vſurarum? videtur quòd ſic.per ar.à ſolitis.vt in l. v el vniuerſorum.ff.de pig.act.& in lege,qui ſemiſſes.ff.de vſur.

a ¶ Confeſsio aūt partis.Adde text.in c.cū cām.in ij.rñ.de rapt. Bal.in l.ij.§.φ obſeruare.C.de iura.calū. quē ſequit̃ eius ſcholaris.Pe.de Anc.in c. j.circa fi.de iur.calū. li.vj.Anto.de But.in c.licet cām. extra de ꝓba.idē in c.ſi ſacerdos.in j.col.de offic. ordi.idē in c.in præſentia.in ij.col.de renun.

b ¶ Caſus in quib9 ꝓpter mēdaciū.Caſus in q̃b9 mēdaciū punitur à iure.vide p gl. in l.ſi dubitet̃.in §.j. ff.de fideiuſ.

a ¶ Actore non ꝓbante. Adde gl. in c. mulieri. de iureiur. quæ allegat concordantes.

Contrariũ determinãt hic Pe. & Cy. ꝑ iſtã
l. q̃a q̃ numeratione allegat, debet eã ꝓbare:
etſi dicatˀ ſatis ꝓbat ipſe ꝑ tales cõiecturas.
Rñdeo ꝙ nõ ſufficiũt: q̃a nõ ꝓbat hoc eſſe
qđ ab hoc cõtingit abeſſe: vt j. eo. l. neq; na-
tales: & licet iſte ſit vſurarius: & nõ cõſueue-
rit mutuare ad tm̃ pro libra: nõ ſequitˀ ergo ſic ſemper mutuabat
quia poterat eſſe magis amicus, vel alius reſpectus ꝙ mutuaſſet
gratis: vel minus ſecũdũ Bal. qui tenet opi. prædictã. Sed Io. An.
in c. quãquã. de vſur. in nouel. videtˀ tenere cõtrariũ, ꝙ iſta ſuffi-
ciãt ad cõdẽnationẽ, & videtˀ dicere quod ita in iudicijs ſeruatur
& miror quod Bal. nõ allegat, nec ob. cõtrariũ. q̃a verũ eſt quod
nõ ꝓbat hoc eſſe &c. ſ. q̃ñ, ſæpe, & frequẽter cõtingit abeſſe: aliàs
ſecus: q̃a bonũ eſt argumẽtũ ab his quæ ſunt ſolita frequẽter. Si
ergo ꝓbatur ꝙ iſte ſemper ſic mutuat, præſumitur & iſtud mu-
tuum ſic fuiſſe: ſecus ſi aliquando ſic: aliquando aliter: vt in con
trario: vel niſi probaretur amicitia magna, propter quam potuiſ-
ſet gratis mutuare.

2 ☞ *Conuentus rei uendicatione, licet non teneatur probare ſe dominum quouſq; actor ſuam intẽtionem probauerit, ſi tamen uult ſpontè probare, poteſt, & quid iſte operabitur? & nu. 3.*
Si tunc feratur ſententia abſolutoria, & poſtea reus caderet à poſſeſſione, an uirtute talis ſententiæ poterit rem uendicare?
Iudex an debeat pronuntiare reum eſſe dominum, ſi hoc ipſe probauerit, & licet hoc non petierit?
3 *Abſolutio facta quia actor non probauit, an transferat in abſolutum dominium, uel uſucapiendi conditionem?*
4 *Ille qui agit rei uendicatione, & ſuccubuit quia non probauit ſe dominum, non prohibetur poſtea agere ad eandem rem actione publici, & dicere ſe quaſi dominum.*
5 *Si aliquis fuit accuſatus uel inquiſitus de percuſsione cum ſanguinis effuſione, & probetur percuſſio, & non ſanguinis effuſio, an debeat ſequi abſolutio?*

LEX II.

1 POſſeſsiones. † Agens rei vendi. debet ꝓbare
ſe dñm: aliàs reus abſoluitˀ: & do
minus eſſe præſumitˀ. h. d. Bal. In tex. ibi. [poſſeſsiones
quas ad te pertinere dicis.] ſub iure dominij. In tex. ibi.
2 [perſequere.] ſ. petẽdo & ꝓbãdo ꝙ ſint tuæ. † In text. ibi. [nõ em̃
poſſeſſori incũbit neceſsitas &c.] ſubaudi. ſ. ſi aſſerit ſe dñm: & ꝑ
cõſequẽs neget te dñm: vt in l. Pomponius. §. ſi is. ff. de ꝓcu. nam
nõ ꝓpterea tenetˀ ꝓbare ſe dñm: licet hoc aſſerat: q̃a præſumitur
ex eo q̃a poſsidet tanquã dñs, quãtũ ad effectũ excipiendi: quo-
uſq; tu ꝓbaueris te dñm. nã põt poſtea per meliores probationes
ꝓbare ſe dñm: & reprobare tuas ꝓbationes: dũmodo nõ didice-
rit teſtificata: vt in autˀ. at qui ſemel. j. eo. q̃a eſt articulus directè
cõtrarius: vel dũmodo ꝓbet nõ per teſtes, ſed per inſtrã: in q̃bus
nõ eſt timor ſubornationis: licet aũt nõ teneatˀ ꝓbare ſe dominũ
quouſq; actor ſuã intentionẽ ꝓbauerit: ſi tm̃ vult ſpõte probare,
põt. vt l. circa. ff. e. ad hũc finẽ vt nõ abſoluatˀ ex iſto capite: quia
actor nõ ꝓbauit: quia tunc de ſuo dñio nihil eſſet ꝓnuntiatum:
ideo ſi caderet à poſſeſsione, & perueniret ad actorẽ, illa ſentẽtia
nõ ꝓdeſſet, vt ab eo vẽdicaret: ſed vt abſoluatˀ: q̃a eſt dñs: & tunc
ꝓderit ſibi hæc abſolutio: vt poſsit ab eodẽ vẽdicare: non ab alio
cõtra quem ſentẽtia nõ fuit lata: vt hæc habentˀ: in l. ſed & ſi poſ-
ſeſſori. ff. de iureiu. & in l. ſi inter me & te. ff. de excep. rei iud. Di-
cit tm̃ in c. ex cõquæſtione. de reſti. ſpo. ꝙ Iudex nõ debet ꝓnun-
tiare reum eſſe dñm. licet hoc ipſe ꝓbauerit: niſi hoc petierit. per
l. fi. j. de fideicom. liber. & reprehendit Inn. qui videtˀ ſentire con-
trarium: ſed hoc videtˀ intelligere do. Ant. de Bu. hoc modo: nõ
ꝙ det libellum de nouo, in quo hoc petat, ſed in calculo feren-
dæ ſententiæ petat viua voce: ſicut in alijs quæ contingunt vel
emergũt lite pendente: vt in l. ædiles. §. Itẽ ſciẽdũ. ff. de ædil. edic.
& per hoc apparet qualiter debeat intelligi glo. quæ eſt in l. circa.
3 ff. eo. titu. vbi omnino vide. † Oppo. pro declaratione vltimæ gl.
a contra tex. in fi. dum dicit ꝙ actore non probante [a] reus abſolui-
tur, & dominium apud eum remanet: contra. quia iſta abſolutio
non transfert in eũ dñiũ: vt eſt tex. cũ gl. in l. exceptio. ff. de exce.
nec vſucapiẽdi cõditionẽ: vt no. in l. ſi pro fundo. ſ. de tranſ. nam
ſufficit ibi ad abſolutionẽ cõſequẽdã ꝙ actor nõ ꝓbauerit ſe do-
minũ, poſito quod nec ipſe reus ſit dñs: vt l. fi. ſ. de rei vẽ. vt gloſ.
fatetˀ: & ꝓpter hoc exponit dñiũ. i. poſſeſsio. vel dic (& etiã iſta
eſt bona) vt eſt tex. propriè, ſi reus nõ erat dñs, ſed actor, nõ trãſ-
feratˀ in eum dominium in rei neceſsitate: tñ præſumitˀ dominus:
alio non probato: qui poſsit tanquam dominus: vt dicta l. Titia.
de ꝓba. ff. & iſta poſſeſsio de præſenti quantũ ad retinendũ, facit
præſumi ipſum eſſe dñm: & etiã quãtũ ad effectũ agẽdi, ſi prin-
cipaliter nõ deducit dñium ad iudiciũ: ſed incidẽter iuxta no. in
l. ſicuti. §. ſed ſi quæratur. ff. ſi ſerui. ven. Vltimò no. tertiã ſo. glo.
quæ non placet, tũ q̃a eſt diuinatio: tum etiã quia poſito ꝙ ipſe
ſubijſſet in ſe onus ꝓbãdi, & ꝓbaſſet de ſe dñium: iſta ſententia
non faceret ipſum dñm, nec mutaret veritatẽ: licet haberetˀ pro
veritate: vt non poſſet dici contrariũ: vt in l. res iudicata. de reg.
iur. niſi per cõfeſsionẽ partis: quæ bene admitteretˀ contra talem
præſumptionẽ iuris & de iure: vt no. in autˀ. ſed iam neceſſe. & in
4 corpore vnde ſumitˀ. j. de do. ante nup. † Vltimò ſcias ꝙ ille qui
agit rei ven. & ſuccubuit, quia non ꝓbauit ſe dñm, nõ ꝓhibetur
poſtea agere ad eandẽ actĩ. publ. & dicere ſe quaſi dñm quia ha-
bet titulum & bonam fidem: & ſimiliter cauſam præſcribendi:
vt eſt tex. & gl. in l. minor. §. j. ff. de euic. nec potuiſſet ex hoc capi-
te obtinere ſententiam virtute libelli in quo allegauit ſe domini
& ſic non deduxit in iudicium quaſi dominium: ideo debuit ſo-
5 qui abſolutio. & noua interpellatione ſeu libello fuit opus. † Et
iſtud inducitur: ſi aliquis fuit accuſatus vel inquiſitus de percu-
tione cum ſanguinis eeffuſione: & probetur percuſſus & non
ſanguinis effuſio, ꝙ non debeat ſequi condemnatio de ſimplici
percuſsione, ſed abſolutio. quia de illo non fuit accuſatus: vt ſic
poſsit poſtea accuſari de percuſsione ſimplici. Alij dicunt cõtra
illam queſtionem pleniſsimè & ſubtiliter examinat Bar. in l. de-
nuntiaſſe. §. quid tamen. ff. de adulte. vbi loquitur vtilius quã lo-
quatur Bal. qui vadit per abrupta: ſine magna vtilitate.

2 ☞ *Quando ſunt plures tutores, ſi omnes adminiſtrant, & malè: aut nullus adminiſtret: & pupillus ex negligentia damnificetur, quilibet eorum tenetur inſolidum, ſi tutela non erat diuiſa: ut hic.*
3 *Si omnes ſoluendo, quod habeant beneficium diuiſionis ex epiſtola diui Adriani, & ſi ſint ſoluendo: quid inſpiciatur tempus depoſiti officij.]*
Quid in fideiuſſoribus?
4 *Tutela ſi non fuit diuiſa per iudicem, uel teſtatorem, ſed alter tutorum geſsit, & alter non, an habeant beneficium diuiſionis?*
5 *Talis præſumitur quis fuiſſe, in quali habitu nunc reperitur.*
Præſumitur clericus, qui uadit in habitu clericali.
6 *Quando ex præterito non præſumatur in præſens: & quando ſic.*

LEX III.

1 EX perſona. † Ex præſenti ſtatu præſumitur de
præteritũ: & qualis q̃s hodie reperi-
tur, præſumitur fuiſſe: niſi probetur contrarium: ad hoc
alleg. Item allegatur ꝙ ex perſona tutoris qui erat ſol-
2 uendo tempore finiti officij, non poteſt quis conueniri. h. d. † Et
præmitto ꝙ quando ſunt plures tutores, ſi omnes adminiſtrant
& malè, aut nullus adminiſtret, & pupillus ex negligentia damni-
ficetˀ: quilibet eorum tenetur inſolidum: quia quilibet habet offi-
cium inſolidum: & ſic pupillus poteſt eligere quem vult: vt j. de
diui. tu. l. ij. ſi tutela non erat diuiſa per teſtatorem, vel iudicem: ſi
tamen omnes ſunt ſoluendo, habent beneficiũ diuiſionis ex epi-
ſtola diui Adri. vt l. j. §. nunc tractemus. de tu. & ra. diſtr. An aũt
ſint omnes ſoluendo inſpicitur tempus depoſiti officij: quia ſic
ſi fuerunt omnes ſoluendo, intelligitur actio diuiſa ipſo iure: &
ſic licet alter poſtea efficiatur non ſoluendo, tamen alter ex per-
ſona illius non poteſt conueniri: tamen ille qui hoc dicit, debet
hoc probare: quia ſi hodie reperitur non ſoluendo: præſumi-
tur etiam non fuiſſe tempore depoſiti officij, & hoc dicit illa lex.
3 † In fideiuſſoribus verò inſpicitur tempus lit. conteſt. vt ſi tunc
alter eorum ſit non ſoluendo, alter inſolidum teneatur: vt in l. in-
ter eos. § . j. ff. de fideiuſſ. & ſi tunc omnes ſunt ſoluendo: licet in
præteritum aliquis non fuerit, diuiditur actio. quæ autem ſit ra-
tio diuerſitatis inter plures fideiuſſores & tutores, quidam neſci-
terunt aſsignare rationem: ideo non tenuerunt iſtam lectu. quæ
ponitur in principio gloſſ. ſed tenent ſecundam: tamen iſta lect.
eſt bona, & ratio diuerſitatis eſt: quia tutores gerunt officium
neceſſarium: ideo magis prouidetur, vt ſufficiat fuiſſe ſoluendo
tempore depoſiti officij: ſed fideiuſſores ſe ſponte obligant ſe-
cundùm Petrum & Cynum vnde non ſufficit olim omnes fuiſ-
ſe ſoluendo, ſi tempore litis conteſtat. aliquis eorum non ſit.
4 † Debes ſcire quòd quando tutela non eſt diuiſa per iudicem,
vel teſtatorem, ſi alter ipſorum geſsit, alter non. nec mãdauit qui
non geſsit, non debet ante eos qui non geſſerunt (ſi idonei ſint)
cõueniri: quia habent in hoc beneficium ordinis: ſicut in præce-
denti

denti caſu habent beneficium diuiſionis. vt j. ſi tutor non geſſe. l.ſi.ſed ſi tunc ille qui geſsit non erat ſoluendo, alter qui non geſſit eſt ſoluendo, poteſt inſolidum conueniri. & ſic ex perſona illius gerentis.ſi ergo hodie gerens reperitur non ſoluendo, & ſic alter non gerens conuenitur, qui aſſerat non debere conueniri: quia gerens erat ſoluēdo tempore depoſiti officij. debet hoc probare aliàs præſumitur non fuiſſe ſoluendo: ſicut hodie nō eſt:& hæc eſt ſecunda lec.glo.ſecundū vnum intellectum.Sed ſi tutela erat diuiſa per iudicem, vel teſtatorem, quilibet tenetur pro ſua adminiſtratione:& non pro adminiſtratione alterius:niſi videret alterum malè adminiſtrare, vel negligere dolo vel culpa: & prætermiſit ipſum accuſare de ſuſpecto,& facere eum remoueri:licet in præcedenti caſu quando non erat diuiſa, etiam ſi in hoc non commiſit dolum vel culpam: nihilominus tenetur ex adminiſtratione alterius:& iſta poteſt eſſe tertia lect. quę colligitur ex glo.dum dicit quia non petijt eum remoueri &c. quia licet commiſerit dolum vel culpā in hoc, ſi tamē ille eſt ſoluendo tempore depoſiti officij, ille debet conueniri: & non alter ſed ſi non fuiſſet in dolo vel culpa,nullo modo conueniretur ex adminiſtratione alteri commiſſa.Et prædicta vera quando poteſt aliquid imputari pupillo quondā,vel curatori ſuo, quare nō conuenerit illum,poſtquam erat ſoluendo tempore depoſiti officij: ſed ſi nulla culpa poteſt imputari,non excuſaretur alter ex eo quod ille tunc fuiſſet ſoluendo: ſecundū quod videtur hic ſentire Cy. Tene menti.In glo.ibi.[quo caſu etiam magiſtratus primò conuenitur quā auus.]huic glo. contrariatur alia gloſ. quæ eſt in §. nunc tractemus.hic allegato in gl.& illā tenēt doc. quod imo prius conueniatur collega quā magiſtratus,& de iſta materia plenè et

5 ſubtiliter tractatur in l.j.ſ.de tranſ.†In gl.fi.ibi.[quia ex præſenti præſumitur in præteritum.]vt ff.eo.l.nō eſt.& not.in l.ij.eo.ti. ſicut & talis quis præſumitur in quali habitu nunc reperitur. vt l.moueor.j.ſi ſeruus expor. væneat. vnde pręſumitē clericus qui vadit in habitu clericali:vt in c.ſi iudex laicus.de ſent.excom.li.

6 vj.†Quod autē dicitur an ex pręterito pręſumatur in præſens, collige ex his quæ ſ.dixi ad exhiben.l.non ignorabit.nā in ætate quæ ſolo tractu temporis mutatur, non præſumitur quis eſſe hodie illius ætatis cuius olim fuit:vt in l.Spadonē.§.qui abſoluuntur.de excu.tu.In poſſeſsione verò quæ non ſolo tractu temporis mutatur:tamen de facili perditur: an pręſumatur quis hodie poſsidere:quia olim probatur poſſediſſe? diſtingue vt in dominio quod nō ita de facili perditur,& præſumitur hodie eſſe dñs qui probatur olim fuiſſe:vt in eo.l.ſiue poſsidetis.Et adde quod no. Bar.in l.ſi cui.§.iiſdem.ff. de accu. quod not.in c.mandata. extrà de præſump.& adde j.de adult.l.antepenul.

2 *¶Quid aliud ſit proprietas,& aliud dominium,& quid ſit proprietas,& quid dominium?*
3 *An ex ſolo inſtrumento emptionis probetur dominium?*
4 *Teſtes probent me eſſe dominum talis rei quam peto,quomodo debeant deponere?*
5 *Fama,an ſit ſufficiens ad probationem dominij?*
6 *Fama inducit iuſtam cauſam credendi,& ſic titulum putatiuum,& an ſufficiat ad præſcribendum*
7 *Fama aliquādo inducit ſemiplenam probationem regulariter uerò nec plenam nec ſemiplenam: ſed factam coadiuuat.*

LEX IIII.

1 PRoprietatis. †Dominiū pōt probari tā per
a inſtrumētum,[a] quā per teſtes[b]
b h.d.vel per alia indicia.†In tex.ibi. [proprietatis domi
2 nium.]Et ſic no.quod aliud eſt proprietas,aliud dñiū.[c]nā
c proprietas dicitur prout diſtinguitur ab vſufru. formali. Nam in re corporali eſt dare nudā proprietatem,& eſt dare vſumfru. formalē. Itē proprietatem plenā.ſ. iunctā cū vſufructu cauſali. Dominiū verò dicitur prout diſtinguitē à poſſeſsione, nam eſt libera poteſtas diſponēdi de re in qua quis habet dñiū: vt l.in re mādata.j.mandati.& no.de hoc in l.ſi quis vi.§. differentia.ff.de acq.poſ.vñ q habet nudā proprietatem,dicitur habere dñiū proprietatis:quia de illa poteſt diſponere,& ille qui habet vſumfructū formalē,dicitē habere dñium vſusfructus.i.illius iuris.vt in l. qui vſumfructū.ff.ſi vſusfru.peta.& ſic iſtud vocabulū dñiū eſt latum & cadit in omni iure quod quis habet,de quo poſsit diſponere non tñ intelligas quod vſufructuarius poſsit diſponere de vſufr. transferendo ipſum in alium,ſed ſolū abdicando à ſe. vt inſti.de

3 vſufr.§.finitur.† In tex.ibi.[inſtrumento emptionis.] p hoc ſolū nō probareē dñiū:niſi cū altero ex duobus.ſ.quod poſt emptionē & traditionē poſſederit lōgo tpe: ita quod potuit acqrere dñiū p pſcripti onē,poſitoq; venditor nō fuiſſet dñs:& ſic ipſum nō trāſtuliſſet:vel qd' pbet vēditorē fuiſſe dñm,quod ſimiliter pbare pōt,ſi pbat quod ille poſſedit tanto tpe cū titulo quod pſcribere potuit:vt not.j.eo. l.cū res:aliàs non ſequereē emiſti rē à Titio: ergo es dñs rei.In tex.ibi.[ſed & qbuſcūq; alijs legitimis pbationibus.]puta p teſtes: vt j.de fide inſtru.l.in exercēdis. q debeant deponere de pdictis,& ſufficiūt,ſicut iſtrm ad pbādū tit.emptiōis: & alia de quibus ſu

4 prà.†Aduertēdū ergo:ſi teſtes deponerent me eſſe dñm talis rei quā peto,nō pbarent: niſi etiā nō interrogati aſsignēt & exprimāt cām:qa hoc ſciūt:puta qa viderūt me emere & mihi rem fuiſſe traditā, & me poſſediſſe longo tpe:qm̄ dñium eſt quid incorporale cōſiſtens in iure quod nō percipitur ſenſu corporeo,ſed iudico intellectus:puta ex pdictis,& in talibus debet teſtis dicere cām ſui dicti etiā non interrogatus: aliàs nō valet:quia nō tenet dictū eius:vt no.Innoc.in c.cum cām.extra de teſti.nō ſic in alijs quę ſenſu corporeo percipiunē:in quibus nō te

d netur reddere rationem ſui dicti,[d] niſi fuerit īterrogatus:& nihilominus valet:ſed ſi fuit interrogatus,& non reddidit rationem,vel nō reddidit bonā:tunc valet dictum eius:vt j.titu.proxi.l.ſolam.& ibi no.glo. Item pbatur dominiū ex alijs indicijs:vt ſ.de rei vē.

5 l.indicia.& dicit hic gl.puta per famā. †Doct.dicunt quod fama nō
e eſt ſufficiens[e] ad probationem dominij:quia fama non probat, ſed probationem coadiuuat:quia ſi probationes ſunt æquales in alijs,& p vna eſt fama,p alia nō,illa præualet:puta in interdicto vti poſsi.ſi pariter pbauerūt de poſſeſsiōe:interdū tñ fama probaret,qñ eſſet de antiquiſsimo dñio:puta poſsides vnū caſtrum, & ego prætēdo habere aliquod ius infra dñium in dicto caſtro, ex cōceſsione mihi facta per certos nobiles,in quorū dñio iſtud caſtrum tunc erat,& pduco cōceſsionē: tu negas illos potuiſſe cōcedere,dicēs quod nō erāt dñi,niſi pbēt:tūc qa agiē de dñio illorum pter ſe:ſed pter meā cōceſsionē,ſi pbarē per publicā vocem& famā quod illo tpe lōgiſsimo:puta iam centū annorū illi erāt dñi illius caſtri:iſtud ſufficeret.Secūdo modo pōt intelligi gloſſ. quæ eſt in l.cum actū.aliàs.l.at qui natura.§.cum me.ff.de nego. geſt.& quod no.Bal.in l.cū ſuper.ſ.de rei vē.& Inn.in c. veniēs. de verb.ſig.ſicut in ſimili dicimus qñ dñium nō deduciē principaliter propter ſe,pbatur ex ſola poſſeſsione de præſenti:vt not.

6 in l.ſicuti.§.ſed ſi quæratur.ff.ſi ſerui.ven. †Dicit etiam Barto.quod fama inducit iuſtam cauſam credendi:& ſic titulū putatiuū,qui ſufficit ad præſcribendū:vt in l.Celſus.ff.de vſucap. quod declara ſic.Si pater meus tenuit & poſſedit aliquam rem:non tamē tēpore ſufficienti ad præſcribendū:ego tanquam hæres eius cōtinuaui poſ.per poſ.per tempus ſufficiēs ad præſcribēdū lōgo tpe cū ti.tñ certè titulus p hærede mihi nō pdeſt:quia eram filius in poteſtate:vt infrà pro hærede.l.nihil.nec tit.pro ſuo:vt ibi no.in gl.ſed ſi allego titulum emptionis:quia pater meus emit, & non poſſum pbare tit.niſi p famā:certè dat mihi iuſtā cām credēdi q adducit tit.putatiuū iuſto errore interueniēte q tm̄ pdeſt quātū

7 verus titulus:vt l.nō ſolū,§.quod vulgo.ff.de vſuca.†Aliquādo verò fama inducit ſemiplenā probationē quod qñ ſit. dic vt per Bar.in l.de minore.§.tormenta.circa fin.ff.de quæſti.regulariter verò nec plenam,nec ſemiplenā facit:ſed factam probationem coadiuuat:vt l.iij.§.eiuſdem quoq;.ff.de teſti.

2 *¶Inſtrumentorum appellatione quid contineatur,& an etiam teſtes?*
3 *Scriptura publica dici poteſt non ſolum ſcripta manu notarij publici: ſed etiam illo modo authen.quod poteſt contingere ſex modis.*
4 *Scriptura priuata quando faciat fidem plenam contra eum qui ſcripſit: & quando debeat eſſe trino teſte ſubſcripta? & nu.5.*
5 *Quid ſi negetur eſſe de manu illius contra quem producitur? uel ſi producatur contra eius hæredes,ad hoc ut fidem faciat quid requiratur? & an ſola comparatio literarum faciat plenam fidem?*

a ¶Tam p inſtrm.Adde Barb.cōſil.xliiij.Ici.clemētiſsimū deū. in ij.co.in iiij.vo.eūdē Barb.cōſi.lv.inci. clemētiſsimū & oīpotētē Deū.in vj.co. in eo.vol.

b ¶Quā p teſtes.Addē Ang.in auē.de teſti. in §.& licet.Bal.in c. cū cām.el j.in vij.co. de teſti.

c ¶Aliud eſt pprietas aliud dñiū.Addē tex. & Doc.in l.ſi procurator.ff.de acqr.rer.do. Io.Fab.in §.ſed iſte.i xiij.col.inſti.de acti.

d ¶Reddere rōnem ſui dicti. Adde gl.i l.cū hi.i §.i cā.ff.de tranſ. gl.i l.j.C.de teſti. gl. in l.j.C.de no. oper. nūc.Bart.& Pau.de Ca.i l.q teſtō.i §.fi.d teſt.ff.Ant.de But.in c.ſuper hoc.in vij.co lum.de renũ.

e ¶Fama nō eſt ſufficiēs.Adde Bald.in c. cōuēticula.C.de epi. & cle.Barba. conſil. xiiij.inci.deū inuocat adiutorē.in ij.vol.& fama pbet in factis antiqs: Vide p Hoſ. & Abb.in c.inter dilectos.de fi.inſtru.

a ¶Appellatiõe iſtrorũ. Adde Bar.in l.notionẽ.in §.inſtrorum ff.de verb.ſig.Io.An. in addi.Spe.in tit. de inſtr.edi.in §.j. Abb. in c.licet dilectus. de teſti

b ¶Libris agẽtariorũ. Adde Car.Alex. i c. eccleſiaſticarũ.xj.di. in vlti.col. verſi.propterea credit libris.

c ¶Priuata ſcriptura. Adde Bar.in l.nuda. ff.de don.& an i ſcriptur. priuata requirat ꝙ apponat dies & locus.vide gl.i c. quoties cordis oculus. j. q.vij.Angel.in l.j.§. editiones.ff.de eden. Ioã.de Imo.in l.ij.ff. quẽad.teſt.aper.Ab. in c.j.ad fi. de proba. Alexãd.cõſi.lxxvj. incip.Põderatis his. in themate.in iij.vo. eũdẽ cõſil.cxxiij. ici. diſcuſsis hæſitationibus.in j.vol.

6 *Quid in ſcripturas tertij facta ad utilitatem meam:an faciat fidem? & quid ſi eſt argentarius uel mercator.*
7 *Scriptura priuata regulariter non facit fidem.*
Ea quæ non proſunt ſingula,multa iuuant.

LEX V.

1 INſtrumenta. †Scriptura priuata ſine alijs adminiculis non ſufficit ad ꝓbationẽ plenã inducẽdã.h.d. Et vt differat à l.ſeq. pone caſum in ſcriptura priuata debitoris cõtra quẽ agit.l.aũt ſequẽs.& l.exẽplo.loquunt in ſcriptura priuata ipſius agẽtis,vt nõ faciat fidẽ ꝑ ſe : ſed nec ſcriptura priuata cõiuncti facit fidẽ cõtra ſe,niſi habeat alia adminicula:nũc eſt vi
2 dẽdum quæ ſint illa quæ debẽt habere. †In tex.ibi.[inſtrã] largè ponit pro ſcriptura q̃ inducit ad inſtruendã cãm.i.ad ꝓbandũ:licet nõ ſit de ſe ſufficiẽs:nam & teſtes largo
a modo cõtinẽtur appellatiõe inſtrorũ.[a] vt l. notionẽ inſtrumẽtorũ.de ver.ſig.ſtrictè verò & ꝓpriè loquẽdo inſtrm dicit ſcriptura publica cõfecta manu notarij:quæ fidẽ facit plenã,ꝑ qua ſumit in dubio vt j.e.l.cum precibus.& l.ſcripturas.j.qui pot.in pig.ha. de hoc quid cõtineat appellatiõe inſtrorũ:vide per Barto.in l.in
3 fraudẽ.§.neq; inſtrã.ff.de iure fiſ.†publica verò ſcriptura dici poteſt nõ ſolũ ſcripta manu publici notarij,ſed etiã illo modo aut. quod põt cõtingere ſex modis:vt no.in Spe.de inſtru.edi.§.nũc
4 dicẽdum.& per Bar.in l.admonẽdi.ff.de iureiuran.† In text.ibi. [ſi nõ alijs quoq; adminiculis.]ſed quæ ſunt illa?Reſpõdeo, cõfeſsio rei,ſi cõfitet illã ſcripturã eſſe manu ſua:tũc facit plenã fidem cõtra ipſum:licet neget cõtẽta in ea eſſe vera:quia ſtat ſcripturæ de veritate.nam nõ præſumit aliàs ſcripſiſſe cõtra ſe ſi nõ eſſet vera:vt l.gñaliter.j.de nõ nume.pec.niſi in cõtractu mutui. in quo nõ facit niſi trãſacto biennio,in quo põt opponere exceptionẽ nõ nume.pecu.Contra aliũ verò qui habet inſtrm publicum,cõtra ipſum talis ſcriptura etiã cõfeſſata nõ facit plenã fidẽ in præiudiciũ inſtri:niſi ſit trino teſte notata.i.ſubſcripta:& recognitæ ſubſcriptiões per illos teſtes.vt in d.l.ſcripturas.aliàs de facili poſsit quis ꝓbare ſuos creditores cõponẽdo vnã falſam ſcripturã ad vtilitatẽ alterius:nõ tñ requirit ꝙ illi teſtes interfuerint cõtractui:ſed ſufficit ꝙ viderint eam ſcribi tpe deſcripto in ea.& ſic ſi illud tp̃s ꝑcedebat tp̃s cõprehẽſum in inſtrõ : puta qa obligaueras mihi bona tua,& primò obligaſti per inſtrm publicum alteri,ſcriptura mea ſimpliciter ſolẽnizata præfert publico iſtrõ
5 & hoc eſt ſecũdũ iudiciũ.†Si verò ſcriptura neget eſſe de manu illius cõtra quẽ ꝓducit,ſeu ſi ꝓducat cõtra hæredes eius : tũc vt fidem faciat requirunt duo.i.cõparatio literarum. Item duo vel tres deſcripti vel nõ deſcripti,qui viderint eam ſcribi per illũ cõtra quẽ ꝓducit:& in his duobus cõcurrentibus faciãt plenã fidẽ licet teſtes nõ deponãt de ipſo cõtractu:quia tũc ipſi ſoli ſufficerent:& ſcriptura eſſet ſuperflua.& hoc habet in aut.de inſtr.caute.& fide.§.ſi quis igitur.& plenè no.in aut.ad hæc.j.eo.tit.ſed ſi ad alterũ iſtorũ valet,ſola cõparatio & ſola certificatio nõ faceret plenã fidẽ:ſed ſemiplenã:vt plenè no.in l.admonẽdi.ff.de iureiuran.per glo.& doct.Et prædicta qñ cõfeſsio cõtenta in ſcriptura cõtinet cauſam obligatoriã.Si aũt nullam cauſam cõtinet, vel nõ obligatoriã,etiã ſi eſſet cõfeſſata per ſcribẽtẽ, nõ valeret. nec ꝓbaret per l.cum de indebito.in fi.ff.eo.& ita ſanè intellige gloſ.hic,ſuper verbo niſi tres: quæ prima facie quem deciperet.
6 †Et vide Bart.in d.l.ſcripturas,vbi colligit diſtinctionẽ: ſed clarius patet ex his quæ dixi.Poteſt etiã intelligi hæc l.in ſcriptura tertij facta ad vtilitatẽ meã,& cõtra te:quia nõ facit plenã fidem ſiue adminiculũ.Sed quæ ſunt illa:patet ſi eſſet cõſuetudo ꝙ ſtaretur libris mercatorũ de cõtentis in eis inter extraneos:nam frequẽter recurrit ad fidẽ eorũ:quia nõ ſemper partes volũt notariũ grauare,vel nõ pñt.& cõcorditer vadũt ad vnũ mercatorẽ, & faciunt ſibi ſcribi in libro ſuo qualiter talis & talis venerũt ad talẽ
b cõcordiã.olim verò ſtabat libris argẽtariorũ[b] & nũmulariorum: quia ſtatuebãtur ex publico,& nullus poterat erigere banchum ſine licẽtia publica,& cum iuramento deſcribendo legaliter ſub pœna falſi.& videt mihi ꝙ ita ſeruetur Florẽtiæ:& tunc dabatur plena fides.vt ff.de edẽdo.l.ſi quis ex argẽtarijs.§.j.& in l.quadam.§.nũmularios.hodie dicit glo.ibi ſecus.quia nõ deputãtur à publico.Secus ergo ſi etiã hodie deputarẽtur. Itẽ ſecus vbi eſſet cõſuetudo in cõtrarium:nam & talis cõſuetudo facit cenſeri
7 ſcripturã publicã:vt in c.cum dilectus.de fide inſtr. † regulariter
c verò priuata ſcriptura[c] nõ facit fidẽ:quod dic vt in d.§.nunc dicẽdum.ver.regulariter.in Spe.de inſtru.edi. Vltimò de notabili glo.ꝙ quæ nõ proſunt ſingula multa iuuãt.vide Bar.in l.j.§.iſi Cornelio.ff.de quæſtonibus.

2 ☞*Scriptura defuncti,an faciat fidem?*
3 *Scriptura priuata etiam ad utilitatem fiſci,non facit plenam fidem.*
Quid ſi confecta eſſet manu officialis deputati per fiſcum in camera fiſcali:puta camerarij communis,licet non ſit notarius?quod diceretur ſcriptura publica.
4 *Si rex,uel dominus haberet ſententiam pro ſe ſigillatam ſigillo ſuo,an tale ſigillum faciat pro ſe?*

LEX VI.

1 RAtiones. †Scriptura priuata nõ facit fidẽ pro ſcribẽte.h.d.vſq; ad verſi.eiuſdẽ iuris cum l.exẽplo.j.eo.& vide bonum tex.cum glo.in l.in
2 ter chartulas.j.de cõuentẽ.fiſci debi.lib.x.† In text.ibi. [ſolas ſufficere nõ poſſe.] No.iſtum tex.q.d.nõ ſufficiũt iſtæ rationes ad plenã probationẽ:tamẽ aliqualẽ fidẽ faciũt:qa ſunt ſcripturæ defuncti.pro quibus magis præſumit quam pro ſcripturis viuẽtis:quia nõ eſt veriſimilẽ quod voluerit mori in peccato & ſi dimiſerit librũ apertũ,ſi nõ cõtinuauerit acta.vnde ſi probetur defunctũ fuiſſe bonæ vitæ & famæ ſcriptura ſua in libro rationũ in quo erãt deſcripta alia facta ſua, facerẽt ſemiplenã probationẽ:& ſufficeret vnus teſtis cum illa ſcriptura,vel poſſet deferri hæredi iuramẽtum in ſupplemẽtum ꝓbationis ſi ſciebat muta:ita videt intelligere Bar.iſtũ tex.no.in l.admonẽdi.ff.de iure
5 iurã.† In l.exẽplo.no.ſingulariter ꝙ ſcriptura priuata etiã ad vtilitatẽ fiſci nõ facit fidẽ.hoc exẽplificat per d.l.inter chartulas: in bonis cõfiſcatis reperit ſcriptura cõſpecta de manu illius,continẽs aliũ eſſe ſibi debitorẽ:ſed ſi ſcriptura eſſet cõfecta manu officialis deputati per fiſcũ in camera fiſcali,puta camerarij cõis,licet nõ ſit notarius,diceretur ſcriptura publica per aut.ad hæc. de fide inſtru.quod no.& in l.quædã.§. nummularios.ff.de edẽ.
4 & eſt in arg.ſecundũ Cy.† ꝙ ſi Rex,vel dominus habeat ſententiam pro ſe ſigillatam ſigillo ſuo,tale ſigillum non facit fidẽ pro ſe contrarium tamẽ dicit:quia princeps poteſt eſſe iudex in cauſa propria.in l.proximè.de his quæ in teſta.delentur.

1 ☞*Dictio taxatiua negat reſiduum.*
2 *Hæres nonpoteſt uenire contra iuramentum defuncti:nec ipſum de periurio uel mendacio arguere.*

1 §.Eiuſdem iuris. †Iſte verſi.legitur duobus modis primo vt proſequatur eundem caſum qui poſitus eſt in principio:& tunc nihil aliud eſt dicẽdum, & differt ſolum in hoc : quia principium loquitur in eo qui viuens ſcripſit pro ſe. Iſte verſicu. in eo qui moriens fecit ſcribi pro ſe,vt ei non ſtetur:alio modo vt loquatur in eo qui fecit ſcribi contra ſe & hæredem ſuum:quia cum haberet debitorem qui ſibi tenebatur in viginti:fecit ſcribi in decem:vtrum per hoc præiudicetur hæredi,quominus poſsit petere viginti:ſi poteſt probare quod in tantum tenetur.Reſpondetur quòd non in plus præiudicat : quia non ſequitur tenetur in decem: ergo non in plus. iſta enim fuerunt verba enuntiatiua , quæ non diſponunt vlteriquam ſit eorum proprietas:ſecus ſi dixiſſet quòd tenetur in decem tantum non per errorem,ſed ex certa ſcientia:quia tunc vi
2 detur legaſſe liberationem in alijs decem. †ſecundum gloſ.quæ ſemper allegatur de ſignificatu dictionis taxatiuæ,quia negat reſiduum:ſed ſi non probaretur quod ex certa ſcientia:tunc probatio veritatis in contrarium præſumeretur dixiſſe per errorem:& non præiudicaret:vt j.de falſa cauſa adiec.leg.l.j. & ita intellige gloſſ.& iſto modo intelligendo bene venit ad propoſitum authentica quod obtinet hic poſita . quæ limita vt prius dictum quando non fuit appoſita dictio taxatiua:quod non præiudicet ſit verum quando teſtator non iurauit:ſed ſi iurauerit, tale iuramentum in præiudicium hæredis habet vim dictionis taxatiuæ , vt vltra decem non debeantur , & ſic hæres vltra decem non poterit plus petere:ſed creditoribus ipſius tunc non præiudicat

præiudicat,quin ſi alia bona non ſunt,ex quibus poſsit eis inte-
grè ſatisfieri,poſsint probare hęredi.& illud debitum petere: qa
iurā illius alteri ꝓiudicare nō debet:ſed duntaxat iuranti & eius
hæredi.vt in c.ij.de pact.lib.vj.& vide Bar.in l.cū quis decedēs.
§.Titia.ff.de leg.iij.Adde ꝙ illa loquitur quādo teſtator apponit
dictionem taxatiuam tantū quod ſibi debuerit x.tantū:quo caſu
præiudicatur hæredi,vt plus petere non poſsit:ſiue dixerit ſcien
ter,ſiue ignoranter:ſed ſi iurauit diſtinguit:an ſcienter,vel igno-
3 ranter,& illud videtur de mente gloſſ.† Et ſic not. quod hæres
non poteſt venire contra iura defuncti.nec ipſum de mendacio
vel periurio arguere.vt in l.rem alienam.circa finem.ff. de pign.
act.nam iuramentum habet vim clauſulæ vt valeat meliori mo
do quo poteſt.vt l.cum pater.§.filius matrem.de leg.ij.

1 ℣ Quando intentio actoris eſt fundata,tunc probandi onus incumbit reo.

LEX VIII.

1 FRuſtra veremini.†Reus non tenetur ꝓbare, ſed actor.hoc dicit.Et intellige,vt dixi in l.j.ſcilicet quādo negat intentionē agentis:& tūc negatio nō poteſt probari.l. actor.
j.eo.ſecus ſi eam nō negat fuiſſe verā,ſed dicit hodie non habere
locum,quia ſublata.& ſic excipit affirmatiuè opponendo de ſo-
2 lutione,vel de pacto.† Item procedit quando intētio actoris non
eſt fundata,ſed poſtquam fundata erat,tenet probare. vt j.eod.l.
ſiue poſsidetis,etiā ſi nō excipiat,ſed negat eā.& vult reprobare
de falſo probationes actoris,vel directo,& ſic non poſsit poſt di
cta teſtificata,vel per indirectū,& ſic bñ poſſet.vt ſi probaui
ꝙ promiſiſti mihi x.iam eſt annus in ciuitate iſta. & tali menſe.
Tu vis probare hoc eſſe impoſsibile:quia eras,& fuiſti continuè
Romæ:ita ꝙ non potuiſti hæc promittere poſt,etiam per didici-
ta teſtificata:quia diuiſus eſt articulus.vt in c.ſeries extra de teſti.

1 ℣ Quandocunque quis in libello aſſerit & allegat aliquid, quod non ſit neceſſarium ad fundandam intentionem ſuam,nunquam cenſetur ſe aſtringere ad illud probandum,ſed ſolum ad illud quod ſufficit.
2 Cum appellatur à diffinitiua,non requiritur expreſsio cauſæ grauaminis, ſed ſufficit ſimpliciter dicere appello,& ſi ſic exprimatur,an debeat neceſſariò probari?
3 Clauſula in libello appoſita,non aſtringens ad probandum niſi ea quæ ſufficiant ad victoriam cauſæ,quando aliquid operetur?
Licet in accuſatione non ſit neceſſaria appoſitio diei commiſsi criminis,uel cauſæ,ſed duntaxat anni & menſis,ſi tamen ponatur,an debeat neceſſariò probari?
4 Excipiens contra procuratorem quod eſt inhabilis,quia minor xxv.an.an ipſe habeat neceſſe probare quod eſt minor? & nu.5.
5 Qui aſſerit ſe eſſe talem,quando debeat probare ſe eſſe talem? & nu.4.
6 Cui incumbit onus probandi ætatem maiorem,uel minorem?

LEX IX.

1 CVm te.† Qui ætatem minorem allegat ad ſuam intentionem fundandā,debet eā ꝓbare.h.d.Et idē ſi allegat maiorem.per regulā q̄ eſt ꝙ ei qui dicit incumbit onus ꝓbandi.vt l.ij.ff.e.& no.s.de in inte.
reſt.l.ſi minorē.ſiue neget qs agendo,ſiue excipiēdo.In glo.ij.ibi.
[quod non placet.] quia & maior petit reſtitui.quidā approbant
iſtā opi.dicētes ꝙ licet nō habeat neceſſe allegare vel probare ſe
minorem tempore quo petit reſtitutionē in integ. ſed ſufficiat ꝓ
bare & allegare ꝙ fuit minor tpe quo contraxit. ſi tamē hoc alle
gauit in ſuo libello,neceſſe hoc ꝓbare.quia cēſet ad hoc ſe aſtrin
1 xiſſe.facit l.habebat.in prin.ff.de īſtitoria.† Cy.hic hoc reprobat.
dicens(& tene menti) ꝙ qñcunq; quis in libello aſſerit & allegat
aliquid quod non ſit neceſſarium ad fundādā intentionē ſuam,
nunquā cēſetur ſe aſtringere ad illud probādū:ſed ſolū illud qđ
ſufficiat.ar.in l.quæ.extrinſecus.ff.de ver.obli.& l.ſcio.ff.de app.
na cū appellat à diffinitiua,nō requirit expſsio cāę grauaminis,
vel i inſtrumēto:ſed ſufficit ſimpliciter dicere appello: ſed pone
q expreſsit aliquā,an habeat neceſſe ꝓbare?& ibi dicit ꝙ nō. &
q pōt iuſtificare appellationē ex alia cauſa nō expreſſa. & ꝓ iſto
1 dicto vide bonā gl.ī c.ij.extra de reſcri.† Procuratores tñ ad ma-
iorē cautelā dicūt in fi.libelli.nō aſtringēs ad ꝓbandū niſi ea quę
ſufficiūt ad victoriā ſuę cāę.iſtud limitat qñ allegaret duo.vnū ꝑ
modū ſubſtāntię.aliud ꝑ modū qualitatis.puta qa dicit teſtes erra
to falſum teſtimoniū dixiſſe,& ſic petit reſcindi ſnīam,ꝑ ea quę
not Bar.ī l.diuus.ff.de re iu.Itē idē Bar.ī l.qui reus.ff. de pub.iu.
dicit qđ licet in accuſatiōe nō ſit neceſſaria appoſitio diei cōmiſ-
ſi criminis,vel cauſę,ſed dūtaxat anni & menſis.ſi tñ ponunt, ne
ceſſe ꝓbare habēt.qđ videt cōtra dictū Cy.Sed hoc ideo eſt, qa
aliud eſſet maleficium cōmiſſum alia die,
quàm illud quod cōmiſſum fuiſſet die ap-
poſita in accuſatione:quia diuerſitas tēpo-
ris diuerſificat maleficia.quando tamē ma-
leficiū poteſt reiterari: puta ꝙ vulnerauit,
vel percuſsit.per ea quæ no.in l.Pāponius.§.rei perduellionis. de
acqui. hær.ff.Secus qñ nō diuerſificaret maleficiū,vel illud qđ
in libello deducit:& ita debet intelligi dictū Cyn. In glo.in fi.ibi
[vel dic nolebat à curatoribus liberari.] Aliqui habent in gl.vo
lebat.tu dic clarius.ꝙ cū ipſe fuiſſet electus tutor,cum ipſe vole-
bat ſe excuſare à tutela,aſſerebat ſe inhabilē,qa erat minor xxv.
4 ann.per l.fi.j.q.d.tu.po.† Sed pone aliquis cōparet tanquā ꝓcu.
alterius,opponitur ſibi ꝙ eſt inhabilis:quia minor xxv.an.per l.
minor.ff.de proc.an habet neceſſe probare ſe maiorē, ad hoc vt
admittatur?an excipiens habeat neceſſe probare ꝙ eſt minor,ad
hoc vt ipſe repellatur?videt prima pars verior:quia qui aſſerit ſe
procu.cenſetur aſſerere oīa illa ſine quibus nō pōt eſſe proc. ar.
in l.ij.ff.de iu.om.iu.ergo aſſerit tacitè ſe maiorē. Et regula eſt ꝙ
qui talē ſe dicit,debet talē ſe eſſe probare:vt in l.nō ignorat.j. qui
acc.nō poſ.& hoc quidā tenuerūt.Pe.tenet contrariū.ꝙ imò ex-
cipiēs de inhabilitate:qa in excipiendo affirmat:& ſic tenet par-
5 tem actoris.vt in l.in exceptionibus.ff.e.† Nec obſtat cōtrarium
quia verū eſt qñ quis expreſsè aliquid affirmat aſſerendo ſe talē.
vñ fateor quod cū aſſerat ſe procuratorē,debet hoc probare: ſed
alia quę ſunt neceſſaria vt poſsit eſſe ꝓcurator nō habet neceſſe
probare:quia pręſumit,niſi probet cōtrariū.cū edictū de procu-
ratoribus ſit prohibitoriū:quia quilibet pōt eſſe ꝓcu.niſi reperia-
tur ꝓhibitus in iure,& ſic habet intētionē fundatam.de regu.iur.
qui non excipit non habet intentionem fundatam: niſi doceat.
Alij nō diſtingūt ꝑ quę verba opponat iſta exceptio:an ꝑ nega-
tiua:an per affirmatiua.qđ doc.reprobāt:qa nō curat de mō lo-
quēdi,ſed de ſubſtātia locutiōis.poſſunt eñ eſſe verba affirmati
6 ua.& tñ importāt negatiuā,vel econuerſo.† quod dic per Bar.in
l.ſtipulantē.§.j.ff.de verb.oblig.& l.ij.ſi ſer.ven.& ff. de mino.l.
de ætate.in iij.q.principali.vbi declarat cui incumbat onus pro-
bandi ætatem maiorē,vel minorem.per hoc patet declaratio ſe-
quentis gl.& non eſſe verum ꝙ innuit circa fi.fiendam differen-
tiam an ſint verba prolata affirmatiuè,vel negatiuè.

a ℭ Articulus impertinens. Adde Inn.in c.per tuas. de teſti. & in c.j.de confeſ. libr. vj.gl.in cle.conſtitutionem.de ele.

2 ℣ Nō probat hoc eſſe,quod ab eo cōtingit abeſſe,& quid ſi frequēter cōtingat adeſſe?
3 Articulus impertinens non debet admitti:& dicitur impertinens,quando probatus non reuelat intentionem articulantis.& quod per ſtatuta locorum omnes articuli & capitula locorū admittantur:ſaluo iure impertinentiū,& non admittendorum.
4 Scriptura priuata facta à parentibus quorum intereſt,quando probet ætatem?
5 Quid ſi confecta ſit per tertium extraneum, & an poſsit notarius rogari ut conficiat inſtrumentū qualiter hodie natus eſt tali unus filius ſic nominatus à baptiſmo?
6 An poſsim rogare notarium de magna inundatione aquarum, quæ aliquid deſtruxiſſet certa die uel tempore? quia forte mea intereſt.
7 Partus ſequitur conditionem patris quo ad honores:ſed quo ad ſtatum libertatis uel ſeruitutis,ſequitur conditionem matris.

LEX X.

1 NEque natales.† Licet pater alicuius fuerit ingenuus,nō ꝓpterea probat filiū fuiſſe ingenuū;quia potuit naſci ex ancilla, & ſic eſſe ſeruus.cū partus ventrē ſequat quantū ad hoc. &
ideo ſi eſt in poſſeſ.ſeruitutis:quia tanquā ſeruus ab alio poſsi-
detur,neceſſe habet per alium modū ſe ingenuum probare. h. d.
2 †Et allegatur ad duo.primò ꝙ non probat hoc eſſe,quod ab eo
contingit abeſſe.vel.non hoc.j.vnde cognati.glo.dicit verū eſſe
qñ frequenter contingit abeſſe. ſecus ſi frequenter contingeret
adeſſe:vt j.e.l.matrē tuā.Item qñ nec neceſſariò nec pręſumpti-
uè concludit:ſecus ſi ſaltē præſumptiuè.nam qui ſemel fuit dñs,
poteſt hodie non eſſe:tamen quia præſumitur hodie eſſe, ſufficit
ꝙ olim fuerit dñs.& allegare ꝙ hodie eſt, & concludit articu-
lus.vt j.eod.l.ſiue poſsidetis:ſed hic nec neceſſariò nec præſum-
ptiuè concludit pater meus eſt ingenuus,ergo & ego ſum inge-
nuus,vel ingenua:cum in hoc non ſequatur conditionē patris:
3 & aliquis me poſsideat vt ſeruū,& vide Bal.in d.l.nō hoc.† Al-
a legatur etiā ꝙ articulus impertinens * non debet admitti.dicitur
autem impertinens.qñ probatus non releuat intentionem articu
lantis.vt j.e.l.ad probationē.& l.momentaneæ.s.qui legiti. per-
ſonam.& l.ſi quis libertatem.de pet.hær.ff. Statuta verò locorū
volunt quòd omnes articuli ſeu capitula admittantur: cum pro-
teſtatione ſaluo iure impertinentium, & non admittendorū.ad

a ¶Probatio autem. q̃ dicatur probatio euidens. vide per Cardi. Ale. in c. ſi cuius. in j. no. xxxiiij. diſt.

b ¶De ſubſtantia. An ſit de ſubſtantia contract⁹ emphyteu. vide in l. j. & ibi Bald. et Ia. C. de iu. emphy. & Bal. in rubrica. C. de cõd. ex lege. & an ſit de ſubſtantia gratiæ cõceſſæ ꝑ Papã. vide per Inn. in c. paſtoralis. de reſcri. archi. in proœ. vj. gl. & Doc. in c. dudũ. de ſepul. & Bal. in l. humanũ. in fi. & in l. fi. C. de ſer. con. manumi. Bal. in l. ſi qua per calũniã. in ij. co. C. de epi. & cle. Bald. in l. fi. j. col. C. ſen. reſcri. non poſ. in l. falſus. in xj. co. C. de furtis. in l. fin. ff. de cõſti. prin. & in l. Idẽ vlpian⁹. ff. de excu. tu. Rota. deciſio. cccclxxxj. inci. Signata ſupplicatiõe. in antiquis. deci. ccccxxij. inci. licet Romana in antiquis. & dec. ccccl vj. inci. circa ſecũdũ dubiũ in antiquis. & an ſit de eſſentia legis vide ꝑ Bal. in §. omnẽ. iſti. de iur. natu. Ang. de ar. in §. ex nõ ſcripto inſti. e. ti. Io. an. in regula nemo põt. de regu. iur. li. vj. in mercu. Io. an. in addi. Spe. in rub. de cõſti. Anto. de Bu. in c. fi. in v. colũ. de conſue.

c ¶Quid ſit poſſeſsio vacua. Adde gl. in l. fi. C. vñ vi. Sali. in l. imꝓba. in j. no. C. de acqui. poſ. & q̃ dicatur poſſeſsio adẽpta. vid in c. ſi quis tã trãſlat⁹ xxj. q. ij. glo. in c. ſi tibi cõceſſe de p̄be. li. vj. Car. in cle. ſi plures. in ij. col. eo. tit. & q̃ dicatur poſſeſsio. vacãs. vide per Franc. paui. in tract. de poteſtate. c. ſede vacã. in prælu dio. in fi. v. col. verſi. & q̃ dicaſ vacãs poſſeſ. & qũo ſit intelligenda poſſeſsio pacifica. vide per pau. de Ieaza. in cle. gratiæ. de reſcri. & ibi. Car. zaba. in xiij. quæſtiõe.

hoc vt lites abbreuient: quia ſi diſputaretur de ꝑtinẽtia & impertinẽtia, cõtingeret multum cauſam differri. de iure tamen cõmuni non debet hoc fieri. vt not. in c. cũ contingat. de offi. dele. quia durat inſtãtia triẽnio, & in curia Romana nõ ſeruaſ: imò diſputatur, & capitula impertinẽtia repelluntſ. ideo contingit ſæpe fieri appellationes ab interlocutorijs, & lites fieri quodãmodo immortales. In tex. ibi. [pro filiæ tuæ ĩgenuitate.] Tu ſupple naturalis tantum quã ſuſcepiſti ex quadam muliere quã Titius aſſerebat, fuiſſe & eſſe ancillam ſuam, & ſic iſtam filiam vnã eſſe ſuã ancillã, & eam tanq̃ ancillam poſsidebat, & tu eam petebas ꝑ act. præiudicialem. iuxta ea quæ not. in l. j. §. per hãc. de rei ven. ff. & de lib. agn. l. ſiue. §. quia
4 Plautianum. † In prima glo. ibi. [& quibus conſulibus.] & quo tempore. & not. ꝙ talis ſcriptura etiam priuata probat ætatẽ. vt in l. ij. §. j. ff. de excu. tut. quod eſt verum ſi eſt facta à parentibus quorũ intereſt, & qui cõſueuerũt tales ſcripturas facere de natiuitate filiorũ. vt j. e. l. non epiſtolis. in verbo ſed
5 natalibus. † Sed quid ſi ſit cõfecta per Titiũ extraneum? Puta rogo notarium vt conficiat inſtrumẽtum qualiter hodie natus eſt tali vnus filius ſic nominatus à baptiſmo: an iſtud inſtrumentum probet? nam notarius ſolet rogari de actibus qui geruntſ à rogante, vel à rogantibus. puta de contractibus qui geruntur conſenſu duorũ. ideo ambo debent rogare, vel qñ eſt actus qui dependet ex volũtate vnius: puta proteſtatio, ſufficit rogatio illius tantũ: ſed natiuitas alterius non dependet ex voluntate hominũ: ſed ex natura vel naturali curſu: an de hoc poſsit rogari notarius? vide de p̄dictis in addi. Spe. in tit. de inſtr. edi. §. poſtquã. ver. & breniter. qui videſ dicere tunc ꝙ nõ. niſi de mandato iudicis. & iſtum caſum habui de
6 facto. † Eodem modo ſi vellet rogare notarium de magna inũdatione aquarũ, quæ affluxiſſet certa die, vł tẽpore: quia fortè mea intereſt: ſi fortè conduxi prædiũ, & locator nõ vult mihi remittere dictã penſionẽ propter inundationem, & perditionẽ fructuũ: an poſsim hoc probare per inſtrumentum? nam nõ ſufficit ꝙ ego ſolus rogẽ ſine iudi-
7 cis authoritate: Tene menti. † In glo. fin. ibi. [ne de ſtatu defun. l. ſi pater.] dic ꝙ in honoribus gerendis filius ſequitur cõditionẽ patris. vt ibi: ſed in libertate vel ſeruitute ſequitur conditionem matris. vt ſuprà de rei vendi. l. partum.

LEX XI.

1 SI ſcriptum. † In dubio præſumitur pro teſtõ. niſi contra ipſum probeſ. h. d. Bar. Et not. ꝙ ſi ſcriptus hæres petat ſe mitti in poſſeſ. bonorũ & aliquis ad impediẽdũ miſsionem ſine poſ. allegat defectum teſtamẽti, vel ex perſona teſtatoris. quia non poterat teſtari, vel hæredis. qui erat incapax, vel præteritionis filij in p̄tãte: vel filialitatis in vſibus. nõ audiſ, etiã ſi velit probare iſtos defectus. qui potius concernunt iudiciũ petitoriũ quã poſſeſſorium: & requirunt altiorẽ indaginem. vt l. ij. j. de edi. diui adri. tollend. ſecus ſi allegareſ defectus viſibilis: quia eſſet inſtr̄m cãcellatum, vel vituperoſum. vt in l. edicto. e. tit. Si verò erat q̃õ proprietatis, quia agebaſ petitiõe hære. habet locum iſta l. quia ꝓ hærede ſcripto p̄ſumiſ: & pro teſtõ, niſi probetur contrarium. ſiue ipſe agat contra aduerſarium poſsidentem. & ſiue econuerſo aduerſarius nõ poſsidens agat contra ipſum poſsidentẽ. hoc vult gl. hic

a *¶ Probationum ſpecies quot ſint. remiſsiuè.*

3 *Inſtrumentum, uel ſcriptura, an ſit de ſubſtantia contractus?*
4 *An ante rogatum contractus dicatur perfectus, ſi prius erat facta certa conuentio inter partes?*
5 *Poſſeſsio uacua quæ ſit?*
6 *Quæ ſit poſſeſsio libera?*
7 *An uenditor teneatur ad transferendum uacuam poſſeſsionem?*
8 *Quid in quaſi domino, & ſic publiciana?*
9 *An requiratur traditio: ut emptor habeat publicianam?*
10 *An ad probationem dominij ſufficiant iſta quatuor. ſ. titulus, traditio: translatio poſſeſsionis uacuæ, & ſolutio pretij?*
11 *Cum ago actione reali contra illum à quo habeo cauſam, uel contra aliquem qui habet cauſam ab eo, non poteſt mihi referre quæſtionem dominij.*
Quid econtrà ſi ille à quo cauſam habeo tanquam à domino, agat contra me tanquam dominus.
12 *Emptor quomodo probabit ꝙ uenditor erat dominus?*
13 *An eo ipſo ꝙ quis poſſidet, uel poſſedit, præſumatur dominus: & an uenditor ſi caderet poſſeſsione?*

LEX XII.

1 CVm res. † Ad ſubſtãtiã cõtractus regulariter nõ eſt neceſſaria ſcriptura, vł inſtr̄m: & ideo licet quis careat inſtrumẽto, poteſt probare cõtractum per teſtes. & ſi allegat ſe dominum ex cõtractu emptionis, debet probare ꝙ emit. & ꝙ res fuit ſibi tradita. & ꝙ poſſeſsio erat vacua. & ꝙ ſoluit pretium: ſupple. vł habita fuit fides de pretio. h. d. nam ſi probaret titulum, ſimplex traditio etiam facta à domino nõ ſufficeret ad translationem dñij. vt in l. nunq̃ nuda. ff. de acqui. re. do. Item titulus ſine traditione etiam habitus à domino, nõ ſufficeret. vt ſ. de rei ven. l. penul. & de pac. leg. traditionibus. & ff. de rei ven. l. ſi ager. Item traditio ſi nõ fuiſſet tradita poſſeſsio vacua, & vendẽs nõ eſſet dñs, & ſic nõ trãſtuliſſet dñiũ nõ ſufficeret ad p̄ſcribendũ: & ſic nec ad acquirẽdũ dominiũ. vñ nõ probato quod vendens eſſet dominus, licet probaret venditionem, & traditionẽ, & longũ tẽpus, nõ eſſet dñium probatũ. ſecus ſi probeſ vacua poſſeſsio: nã traditio põt fieri ſine translatione poſſeſsionis. vt l. ſi fundũ. ff. de fundo do. cũ ibi no. Item ſi oĩa iſta nõ ſufficerẽt, ſi nõ probaretur nũeratio pretij, vel fides ha-
2 bita. vt inſtit. de rerũ diui. §. vẽditæ. † In text. ibi. [cum res.] id eſt, contractus, vel obligationes. quia geruntur & conficiuntur conſenſu partium: licet inſtrumentum adhibeatur ad probationem.
a probatio aũt ᵃ multis modis fieri põt. Nam ſunt. xiij. vel xiiij. probationum ſpecies quas ponit Spe. eo. tit. §. fi. Et adde hic ad idẽ quod dixi ſuper rubrica. aliquando tñ fallit in caſibus in quibus
3 ſcriptura eſt neceſſaria. qui not. in l. cõtrahiſ. ff. de pig. † Oppo.
b j. gl. ꝙ imò inſtrumentum, vel ſcriptura ſit de ſubſtãtia ᵇ contractus & anteq̃ ſcriptura perficiaſ nõ dicaſ cõtractus celebratus. vt j. de fi. inſtr. l. cõtractus dicit gl. ꝙ illud eſt verũ qñ appareret fuiſſe actũ inter partes ꝙ contractus celebrareſ in ſcriptis. Secus ꝙ non fuiſſet actũ. exponit quũ pro quando. & vult dicere ꝙ quando inter partes res non geriſ per inſtrumẽtum: quia nõ fuit actũ
4 &c. vel ſtat propriè: & ſic ponit rationem eius quod ſequiſ. † Sed aduerte quia quotidie contingit ꝙ partes faciunt mercatum de aliqua re in p̄ſentia teſtium pro tanto pretio: & vtraq; pars cõſentit ꝙ illa res ſit vendita pro tanta quãtitate, & quod debeat cõfici inſtrumentũ. quia forte tunc nõ habẽt notarium præparatũ emptor: poſtea petit cõfici inſtr̄m, vẽditor nõ vult, dicẽs ſe pœnituiſſe, & potuiſſe pœnitere: q̃a videſ fuiſſe actũ ꝙ cõtractus celebrareſ ĩ ſcriptis, poſtq̃ fuit dictũ ꝙ debeat notarius rogari: & ſic añ rogitũ cõtractus nõ eſt p̄fectus: nec vẽditio facta ad rõciniũ de faciẽda. ꝓut ĩ ſimili habeſ ĩ l. fidecõmiſſa. §. fi. ff. de leg. ij. Quid iuris? & habui iſtũ caſum Florẽtiæ. & pluries vidi de facto. & ꝓ iſta p̄te ego allegabã talẽ rõnẽ. ſi poſt primũ mercatũ factũ ĩter partes notarius rogareſ, ille notarius apponet in inſtr. nõ diẽ mercati facti, ĩ quo ipſe nõ interfuit: ſed diẽ ĩ quo cõfecit inſtrm. & dicit ꝙ talis tali die vẽdidit talẽ poſſeſsionẽ: ergo prius vẽditio nõ erat facta: nã partes ꝙ cõficiaſ iſtr̄m, cẽſenſ tacitè egiſſe ꝙ in inſtr̄o apponaſ dies quo notarius fuit rogatus, & quo inſtr̄m cõfecit. aliũ verò diẽ nõ ponit. quia nõ debet recipere rogitũ niſi de his q̃ fiunt in ſui p̄ñtia. Sed tunc dicit vẽditor ſe velle vẽdere, & emptor emere: ergo prius nõ fuit facta vẽditio: tñ multi ſenſerunt cõtrariũ. & fundanſ in iſta l. & in d. l. contrahiſ. nõ conſiderantes rationẽ p̄dictam: & iſtud credũt eſſe euangelium. tangam in l. cõ-
5 tractus. † In glo. magna. pro cuius declaratione q̃riſ de pluribus
c & primò quid ſit poſſeſsio vacua ᶜ de qua fit mentio in tex. gl. remittit ad l. ij. ff. de ac. emp. dic ꝙ illa eſt vacua poſſeſsio, ĩ qua nullus

[li]tet alius participat. ſi aūt participat: & habet poſſeſsionē, neutra diceretur vacua. Item ſi vnus habet ciuilem & naturalem, alter detentationem: quia eſſet miſſus in tenutā ex primo decreto, non diceret vacua. vt in d. l. ij. † Quæ aūt ſit poſſeſsio libera.[a] dic ꝙ il[la] q̄ à nemine turbatur. aliàs ſecus. poſito ꝙ nullus participaret ſed duntaxat turbaret, vt l. vim facit. ff. de vi & vi arma. & ibi per Bar. in l. Mæuius. §. eū qui. de le. ij. ſeu in §. fundo † Secūdò quæ rit. an vēditor teneat̃ ad transferendū vacuam poſſeſsionē. con[ſt]at aūt ꝙ bñ tenet̃ tradere: & ad hoc principaliter cōtrahit̃ obli[ga]tio ex ēpto: vt in l. j. in prin. ff. de act. emp. Itē certū eſt ꝙ nō cō[t]rahitur ad trāſlationē dñij. ſi em̄ vēditor tradit, & emptori nō li[ce]t tenere, nō tenet̃ vēditor in plus quouſq; res ſit euicta: licet do[m]iniū nō ſit trāſlatū: vt l. j. ff. de rerū pmu. Sed dubiū eſt an tenea[tu]r trāſferre poſſeſsionē vacuā. & aliàs nō ſit liberatus tradēdo. gl. hic dicit ꝙ trāſlatio dñij nō eſt neceſſaria: nec trāſlatio vacuæ poſſeſsionis: qa ſi vēditor eſt dñs, & tradat, quæ traditio facti eſt licet nullā poſſeſsionē trāſferat: qa nō erat apud eū. nihilominus trāſfert dñiū. vt eſt text. cū gl. in l. fundū. ff. de fundo dota. & hęc eſt cōis opi. Sed qō eſt an ſit liberatus: & ſic an obligatio eſſet cō[t]ra ad tranſlationē poſſeſsionis, licet nō ad trāſlationē dñij. Bre[u]iter videt̃ ꝙ ſic ꝑ iſtā l. ij. de act. em. quod eſt verū ſi habet facul[ta]tē eā trāſferēdi: vel etiā ſi nō habet, & ipē aſſerebat ſe habere: vł emptor ignorabat eū nō habere. al's ſi ſciebat emptor eū nō ha[be]re facultatē, nō tenet̃: vt l. ſi cū fundū. §. fi. ff. de cōtrahē. emp. & in l. fi. de ac. emp. in fi. qđ ergo hic dicit̃ qđ trāſtulit vacuā poſſeſ[ſio]nē, nō hic ſignificat vt ſit hoc neceſſariū ad tranſlationē dñij: ſed ſignificat ꝙ vēditor ex pte ſua fecit qđ debuit: & ad qđ erat obligatus. † Sed q̄ro extra gl. qd & de quaſi dñio: & ſic de publi[ci]ana, an ad hoc vt in emptorē trāſferat̃ quaſi dñiū, ſit neceſſaria trāſlatio vacuæ poſſeſsiōis: vł ꝙ nō. qa iudicant̃ ad paria. vt l. cla[uib]us. ff. de cōtrahē. em. In cōtrariū. qa quaſi dñiū & publicianā trāſferunt̃ in emptorē vt poſsit vſucapere vł pſcribere. ille aūt q vſucapit vel pſcribit, dicit̃ habere quaſi dominiū & publicianā. non ille qui non præſcribit: ſed ſine poſſeſsione vacua quis non pōt præſcribere. licet habeat titulum. vt l. ſine poſſeſsio. de vſuc.

b Dic ꝙ aut eſt caſus ī quo ex ſolo titulo trāſfertur dominiū[b] ſine traditione. puta cauſa legati: & tūc ſicut ſi teſtator eſſet dominus, transfertur dominium in legatariū ſine traditione, & ſine poſſeſ[ſio]ne per ſecundam adi. hæredi. vt in l. à Titio. ff. de furtis. ita & ſi [te]ſtator erat quaſi dñs, & pſcribebat, trāſfert̃ quaſi dñiū in lega[ta]rium: & etiam publiciana q̄ cōpetebat defuncto. vt in l. j. §. j. ff. de pub. & in l. Celſus. de vſuca. ſed ſi teſtator non habebat quaſi dñium, nec pub. quia non habebat titulum: tūc ſi legatarius vult incipere vſucapere à ſe ex titulo pro legato, neceſſaria eſt tradi[ti]o & trāſlatio poſſeſsionis, & idem ſi erat caſus in quo dominiū ſine traditione non transferebatur. de iſta queſtione tangitur per Bar. in d. l. Celſus. † Quærit autem Cyn. hic an requiratur tradi[ti]o vt emptor habeat publicianam, quæ quæſtio eſt inepta: quia text. hic expreſsè dicit quod traditio requiritur. in l. traditionem. ff. de publicia. cum l. præceden. §. vltimò. ſed credo quod volue[r]unt quærere: & de quo ſ. dixi. an requiratur traditio, ſcilicet cum tranſlatione vacuæ poſſeſsionis. † Vlterius quæritur in gloſſ. in verbo. Item dum dicitur Placentinus. an ad probationem do[mi]nij ſufficiant iſta tria quæ ponuntur hic in text. vel (vt dixi) ſunt quatuor. ſcilicet, titulus, traditio: tranſlatio poſſeſsionis va[cu]æ, & ſolutio prætij. Placen. dixit quòd ſic. per iſtum textum. aliàs fruſtra Imperator loqueretur gloſſ. tenet contrarium. quòd [ſi]c text. debeat ſuppleri vt iſta ſufficiant: dummodo probetur etiam quòd venditor erat dominus. Nam & in alio recipit ſup[ple]tionem. dum dicit de ſolutione prętij. quia ſubauditur vel qđ fuerit habita fides de pretio: vel ſi noluerunt ſupplere etiam re[cu]rrerétur ad venditorem, & emptor ageret rei vendicatione contra eum vel contra hæredem eius: nam non poſſet dicere iſtum em[p]torem non eſſe dominum, cum habuit cauſam ab eo. vel aucto[ri]te ſuo tanquam à domino, & aſſerente ſe dñm. vnde allegaret tur[pi]tudinem ſuam. quod facere non poteſt. † No. iſtam glo. ꝙ cū ago contra illum à quo habeo cām actiōe reali, non poteſt mihi referre q̄ōnem dñij. Ideo ſi agerem hypothecaria cōtra debitorē, nō habeo neceſſe probare illum fuiſſe dñm tēpore obligatiōis. qa obligauit tanquam dñs: & ſic aſſeruit ſe dominū, nō pōt tunc di[ce]re contra. vt not. in l. j. in prin. ff. de pigno. Sic nec econtrà ſi ille à quo cām habeo tanquam à dño, agat contra me tanquam dñs, non poſſum ſibi referre quæſtionem dñij: vt no. in l. ita vt ſi fur. ff. cōmo. & vide bona iura quę allegant̃ ad hoc in Spe. de locato. §. nunc verò aliqua verſi. lij. pro hoc. j. eo. l. ſiue poſsidetis. vbi non ſolū qñ ago contra eū à quo habeo cauſam, ſed etiā ſi contra illum qui habet cauſam ab eodē à quo etiā ego habeo tanquā à dño, nō pōt mihi referre quęſtionē dñij. facit qđ no. in l. ſi alienā. ff. ſol. ma. & vide quod ibi plenè no. ꝑ Bar.

12 † Sed qūo probabit emptor ꝙ vēditor erat dñs? Rñdeo probādo ꝙ poſſedit tanto tpe cū tit. & bona fide, ꝙ potuit acquirere dominiū: poſito ꝙ non eſſet dñs. & ſi hoc non poſſet ꝓbare, ſufficeret ꝙ ꝓbaret ſe tanto tpe poſſediſſe cū iuſto tit. & alijs de quibus hic. ꝙ potuit præſcribere, ſi iſta non poſſet probare Bar. videtur inducere alium modū probādi dñium in l. ſi rem mobilē. ff. de

13 acqui. poſs. † Vltimò Placen. dixit per hāc l. ꝙ eoipſo quod quis poſsidet vel poſſedit, præſumit̃ dñs. ſicut s. eo. l. ij. quæ loquit̃ de eo qui poſsidet de præſenti. illa verò de illo qui ſemel poſsidet: quia emit & fuit ſibi tradita & trāſlata vacua poſſeſsio. & dicit̃ hic ꝙ hoc ſibi ſufficit ad vendicandū: ergo pręſumit̃ dñs. Gl. reprehēdit: quia illa l. debet ſuppleri. vt dixi. & ſimiliter in l. ij. s. e. nā cū ſint diuerſa. vt in l. naturaliter. §. nihil cōe. ff. de acquir. poſ. nō ſequit̃ poſsideo: ergo ſum dñs. & ꝙ poſſeſsio præterita nō ſit ſufficiēs ad probationē. patet ex no. per Bar. in l. pe. de condi. inſti. ff. & per Io. and. in nouel. in c. illud. de præſum. aliàs facile eſſet à quolibet poſſeſſore rem auocare per illū qui ſemel poſſedit. ſi tñ nō agat̃ rei vendicatione, ſed agat̃ poſſeſſorio recuperādæ ex l. cū querebatur. j. vnde vi. videt̃ ꝙ ſi probē me aliqñ poſſediſſe tit. & bona fide, & tūc reperit̃ poſſeſsio apud te: & ego dicā ꝙ illa poſ. eſt clandeſtina, & occupata me abſente, debeo vincere. niſi probes iuſtā cauſam poſsidēdi per ea quæ ibi no. & per Inno. in c. ſæpe. de reſtit. ſpo. poſſeſsio verò de præſenti aliqñ ſufficit præſumptiuè ad ꝓbandum dominiū. & non deducitur principaliter propter ſe, ſed propter aliud. vt dixi in l. ij. & probatur in l. penul.

a ❡ Quæ aūt ſit poſſeſſio libera. adde Doc. in l. meminimus. ff. de leg. iij. & quę dicatur poſſeſsio momentanea. vide gl. & doc. in l. j. C. ſi de momē. poſ. & glo. in c. cū ad ſedē. de reſti. ſpo. & quæ dicat̃ poſſeſsio irreuocabilis vide ꝑ doct. in c. prout. de dolo & contu. & quę dicat̃ poſſeſsio colorata, & quæ incolorata. vide ꝑ doc. in c. ij. de cōceſ. pbē. l. ap. alleg. xxj. inci. an valeat collatio. & alleg. cij. incip. ſæpe mihi.

b ❡ Solo tit. trāſfertur dñium. adde l. pe. C. de rei ven. l. traditionibus. C. de pac. & Iaſon in l. ſi ex ſtipu. l. j. no. ff. de acq. poſſ.

c ❡ Filiatio naturalis. Qualiter probetur filiatio. vide gl. & Inno. in c. michael. de fi. presby. Inno. in c. qm̄ cōtra. de ꝓb. An. de bu. i. c. trāſmiſſe. q filij ſint le. Bart. in l. j. in §. j. ff. de lib. agno.

2 *Filiatio naturalis qualiter contrahatur, & qualiter filiatio ciuilis.*
3 *Qualiter conſtituatur quis in poſſeſsione conſanguinitatis? & nu. 1. & 4.*
4 *Sicut reperitur poſſeſſorium filiationis, & paternitatis, an ita & poſſeſſorium fraternitatis, uel ſororitatis, uel alterius conſanguinitatis?*
5 *Epiſtola, quando inducat diſpoſitionem, ſeu probationem?*

LEX XIII.

1 NOn epiſtolis. † Per literas aſſertorias conſanguinitatis non inducitur conſanguinitas, nec probatur: ſimpliciter propter aliud
2 ſunt emiſſæ. h. d. † In text. ibi. [ſed natalibus.] ꝙ quis ſit natus ex legitimo matrimonio: & tunc cōtrahitur filiatio na-
c turalis:[c] vt in l. filium de his qui ſunt ſui vel alie. iur. In text. ibi. [vel adoptionis.] & tunc cōtrahitur filiatio ciuilis. In text. ibi. [quaſi ad ſororē:] Iſta fuerunt verba enuntiatiua emiſſa princi-
3 paliter propter aliud. i. pro diuidēda hereditate. † In tex. ibi. [ancillā te poſſe probare cōfidis.] ergo iſta verba præiudicium faciunt proferenti: quia transferunt in ipſum onus probādi. dic ꝙ iſta erat in quadā poſſeſsione cōſanguinitatis. aliàs ſecus. Si aūt verba enuntiatiua fuiſſent emiſſa principaliter propter ſe, conſtituerent etiam illam in quaſi poſſeſsione cauſa ingenuitatis, vt no. in l. quam allegat de liber. agno. l. j. §. Iul. per Barto. Idem videtur quando principaliter propter aliud ſi pluries fuerūt repetita: vt idem Bar. no. in l. cum ſcimus. j. de agri. & cen. Item cōſtituitur quis in quaſi poſſeſsione conſanguinitatis, quando fuit habitus & tractatus tanquam cōſanguineus. vt in l. ij. §. j. & ij. ff. de
4 quæſtioni. & no. in d. §. Iulia. † Et dicit hic Cy. quòd ſicut reperitur poſſeſſorium filiationis & paternitatis. vt l. ſiue cōtra. §. quia plautianum. ff. de liber. ita reperitur poſſeſſorium fraternitatis, vel ſororitatis, vel alterius conſanguinitatis. vt ſic illa quaſi poſſeſsio releuet ab onere probandi. In contrarium: quia non eſt poſſeſſorium dare. vbi non eſt dare petitorium: quia inter pa-

trem & filium eſt dare petitorium & actio-
nem præiudicialem, per quam petatur de-
clarari quem eſſe patrem, vel filiũ ſuum: ni-
mirũ etiam ſi reperiret̃ poſſeſſorium, nõ ſic
etiam reperiretur in alijs coniunctis. hoc de
clara per Bar. in d. §. quia plautianũ. Cy. di-
cit hic ita ſecundũ Pet. fuiſſe obtẽtum vltra
montes per gloſ. quæ eſt hic. quæ dicit ideo
iſti fratres probant ꝙ illa erant in poſſeſsio
5 ne filiatiõis legitimæ & naturalis. † Tractat
a hic Cyn. de effectu epiſtolæ [a] dicẽs ꝙ aliqñ
continet diſpoſitionem, & aliquãdo enun-
tiationem. primo caſu ſi eſt talis diſpoſitio
quæ poſſet fieri inter abſentes: & cõtractus
qui conſenſu contrahuntur, inducit epiſto
la diſpoſitionem. vt ĩ l. quidam. §. qui autẽ.
de conſti. pecu. ſecus ſi non poterat fieri in-
ter abſentes. vt ſtipu. l. j. in prin. ff. de verbo.
obli. Secundo caſu aut enuntiatio fuit emiſ
ſa principaliter propter ſe & inducit p̃ſum-
ptionẽ. vt in l. publia. §. fi. ff. depo. aut prin-
cipaliter propter aliud, & tunc ſecus. vt hic
in text. & in fi. huius gl. primæ.

1 *Si quis fuit appellatus filius, an per hoc conſtituatur in quaſi poſſeſſione filiationis.*

LEX XIIII.

1 NOn nudis. † Lex præce-
cedens loquit̃
de verbis emiſsis inter patrem &
ſororem. hic de emiſsis inter patrẽ
filiũ. & ſic dicta in præcedenti. l. cadunt hic. iſte tex. videtur pro-
bare ꝙ aſſeueratio faciat præiudicium quantũ ad transferendũ
2 onus probandi. ſed gloſſ. ff. dicit ꝙ illud erat hic ex eo: † quia ille
in quaſi poſſeſsione filiationis erat, non ex eo tantũ ꝙ fuerat ap-
pellatur filius, ſicut in l. præcedenti erat in poſſeſsione fraternita
tis. Alij autem quia ex ſola appellatiõe conſtituitur in quaſi poſ-
ſeſsione filiationis. Tu diſtingue vt dixi in l. prçce. dicit aũt Bart.
in §. Iul. aliàs eſt quod ſenatuſcõ. l. j. ff. de libe. agno. ꝙ ſi verba enũ
tiatiua cõtinent aliquid quod non cadat niſi in filium: puta exhæ
redationem, quòd illa inducant quaſi poſſeſsionem.

1 *Contra agentem poſſeſſorio, an poſsit excepi de priori violentia? & nu. 3. & 4.*
2 *Spoliatus ſi agat rei uendicatione contra ſpoliatorem, ſufficit ſibi probare poſſeſsionem & ſpoliationem: niſi fuiſſet in poſſeſsione uiolenta. uide tamen. numero. 3. & 4.*
3 *Secunda uiolentia, an & quando abſorbeat primam.*
4 *Carceratus indebitè poteſt appellare, elapſis decem diebus.*

LEX XV.

1 VIs eius. † Violenta poſ. non releuat poſsidentem
ab onere probandi. h. d. Not. & pone ca-
ſum ꝙ quidam qui eſſet in quaſi poſſeſsione libertatis,
fuit occupatus per quendam aſſerentem ſe dominum
ipſius propria authoritate: & ſic violenter iſte poſt aliquod tem-
pus aufugit ab eo: & ſic recuperauit ſtatũ libertatis. ſimiliter vio-
lenter ille qui occuparat eum petit à iudice illum compelli ad re
deundũ: aſſerens illum eſſe ſuum: & ad hoc probãdũ inducebat
qualiter per prius poſſederat eũ tanquam ſuũ: & quod ille ſpolia
uerat eũ quaſi poſſeſsione ſeruitutis, & dicebat hoc ſibi ſufficere
ad probandã ſeruitutem. per l. ſi quis emptionis. §. ſed hæc ſuper,
j. de præſcrip. xxx. ann. vbi ſi ago rei vendi. cõtra illũ qui me ſpo-
liauit, nõ habeo neceſſe aliter ꝓbare dñium. ſed ſufficit probare
meipſum aliqñ poſſediſſe, & eundẽ me poſſeſsione ſpoliaſſe. Itẽ
inducebat. l. j. C. vbi cauſa ſtatus. vbi ſi aliquis aufugit à poſ. hoc
cõperto debet ſibi reſtitui: & poſtea de proprietate diſputabit̃.
Ille verò allegabat quod poſſeſsio illius nec ꝓdeſſet ſibi ĩ poſſeſ
ſorio, nec in petitorio: quia fuerat violenta ꝙ ille per prius ipſum
ꝓpria authoritate occupauerit. Imperator p̃mittit qđ poſſeſ. vio-
lenta non ꝓdeſt ad transferandũ onus ꝓbandi in aduerſarium:
& ideo ſi verũ eſt quod aſſerit̃ ꝙ iſte aufugit ab illo poſſeſſore: &
ipſe poſſeſſor ipm violẽter per prius occupauerat. debet diſcuti p
iudicem, & inquiri vtrum ante primam occupationem ille occu
patus eſſet in poſſeſsione libertatis bona fide. & tunc illa occu-
patio fuit iniuſta, & poſſeſsio fuit violenta: ideo etiam ſi iuraret,
non prodeſſet ſibi ad releuandum ipſum ab onere probandi. eo-
dem modo non prodeſt ad onus probandi transferendũ in ſpõ
fugientem: quia inſpicitur prima violentia. quæ non auferetur p
ſecundam. quaſi dicat, ſi ante primam violentiã commiſſam per
occupatorem ille fuiſſet in poſſeſsione libertatis mala fide, non
attenderetur illa occupatio prima, ſed fuga: & ſic non prodeſſet
iſti fugienti quod eſſet in poſſeſsione libertatis: quia eſt poſſeſsio
violenta. Et primò præmittit vnum ad euidẽtiam vſque ibi. [cũ
igitur.] poſtea repetiti propoſitionem factam per querentẽ vſq;
ibi. [inquiſito prius.] Tertiò declarat quæ ſint partes iudicis. op-
po. contra iſtum textum. primò de l. j. ſuprà. vbi cauſa ſtatus. vbi
ſufficit poſſeſſori probare fugam: cum ſibi debebat incontinenti
reſtitui: & non audiatur fugiens de libertate, quouſque ſit reſti-
tutus priori poſſeſſori. lex illa limitatur per iſtam. quando ſ[...]
quo quis fugit poſsidebat prius licitè, & nõ violenter. hic ſecus.
2 † & ideo contra agẽtem poſſeſſorio ex illa l. poteſt excipi de pri-
ri violentia. per hãc l. tamen hic non agebatur poſſeſſorio, ſed pe-
titorio: vt patet in princ. dum dicit. [qui ſe dominum conte[...]]
3 † Sed tunc oppo. de dicta l. ſi quis emptiõis. §. ſed hoc ſuper il[lis].
Solu. eodem modo ſi ſpoliatus agat rei ven. contra ſpoliatorem,
ſufficit ſibi probare poſſeſsionem & ſpoliationem ſerui: niſi fuiſ-
ſet in poſſeſsione violenta per hanc l. not. Secundò opp. fortius
quia ſecunda violentia abſorbet primam quando commi[ttitur]
ex interuallo. vt in l. j. §. qui vi. & l. qui poſſeſsionem. in vlti. gl[oſ].
ff. de vi & vi arma. ſed hic licet ſeruus prius violenter occupatus
fuerit, iſte occupatus poſtea violenter aufugit: & ſic ſublata eſt
prima violentia, quia non licuit propria authoritate aufugere, ſi-
cut non licuerat propria authoritate occupare. Sol. & tene men-
ti illud procedit in rebus inaĩatis: quia ſi primò te ſpoliaui poſ-
ſeſsione fundi, & ſic habes interdictum vnde vi: contra me, deĩ-
de ex interuallo tu me ſpolias, perdis interdictum quod habe-
bas: & ego acquiro interdictum vnde vi contra te: quia mea vio-
lentia eſt purgata propter tuam. vt etiam. not. per Doct. in l. ſi q[uis]
ad ſe fundum. j. ad legem Iul. de vi. ſed non procedit in perſonis
animatis. vt in homine violenter poſſeſſo: quia iſta violentia n[on]
abſorbetur propter ſecundam: ſed potius econtra ſecunda vio-
lentia fugæ non attenditur propter primam violentiam in com-
pando: & hoc fauore libertatis. caſus eſt hic ſingularis: licet male
declaret̃ per Doct. bñ tamẽ dicit Bar. hic vnum verbum p quod
illud innuit̃ ꝙ ſi aliquis per ꝑtãtem fuit indebitè captus, & inde-
bitè detinet̃: ſi fugit, non præſumitur probata iuſtitia primæ de-
tentionis. Gloſ. vltima quærit de intellectu literæ in verſi. [inqui-
ſito prius.] & ponit tres expoſitiones. tene vltimam. quæ adap-
tur literæ. vt debeat inquiri an iſte ante primam occupationem
eſſet in poſſeſ. libetratis bonafide, an non. quo reperto appare[bit]
an huic ſeruo licuerit propria authoritate auferre, vel non: &
hoc reperto apparebit cui incumbat onus probandi in petitorio
ſicut in ſimili dicitur in l. exitus controuerſiæ. de acquires. po[ſ].
4 † Paul. Caſtr. iuris vtriuſque docto. die v. Maij. M.cccc[...]
Vel dic ſubtiliorem rationem quòd quando prima violentia co[m]-
b mittitur in retentione perſonæ quotidie renouatur. Hinc be[...]
ſemper poteſt appellari, ſi facta eſt per iudicem poſt x. dies à tẽ-
pore primæ capturæ: quia non appellatur ab illa. ſed ab illa in
retẽtione, ꝙ hodie fit. vt not. Spec. de retentionibus. §. reſtat. ver.
ſed non ſecundũ Vicentium. & ver. quid dicis. bene facit quod
not. ſ. de ſerui. & aqua. l. ij. in gloſ. quæ incipit. & ſic x. annis cir-
ca medium. ibi dum dicit pro præſenti tuitione. & quod not. in l.
eũ qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. & l. j. §. interdũ. ff. de vi[...]
accreſcendo. Secunda ergo violentia quæ committitur in fugien-
do non poteſt dici ꝙ committatur ex interuallo, imò inconti[nen]-
ti, habito reſpectu ad primam capturam, ſed ad detẽtionem quæ
fiebat tempore fugæ. & ideo iſta ſecunda non abſorbet primam
violentiam. vt in ll. ſ. alleg. quia tunc abſorberet quando ex in-
teruallo. & iſtam rationem ſentit hic Bar. licet non alleget ea quæ
ſ. allegaui. qui etiã dicit quãtũ ad intellectum. l. ſi quis emptio[nis].
§. ſed hoc ſuper illis. de præſcriptio. xxx. ann. non eſſe verum in-
diſtinctè ꝙ agens rei ven. contra ſpoliatorem non habet inde p̃-
bare dominium, ſed ſufficiat probare poſſeſsionem præcedentem
& ſpoliationem: licet Bart. videatur hic ſentire niſi poſſeſsio præ-
cedens fuerit longęua: & ita intelligit iſtum tex. ideo cautius eſt
agere interdicto poſſeſſorio recuperandæ: in quo non oppo-
nitur exceptio dominij. cum ſpoliatus ante omnia ſit reſtituen-
dus. Tene menti.

a Epiſt olæ. Adde hic quæ p ené notaui in materia ĩ repetitiõe. l. admonẽdi. ff. de iure iuran. & ibi vide per ſcribentes. & adde ꝙ licet epiſtola principis habeat vim legis l. fi. de lega. j. & l. j. ff. de conſtit. princ. Tñ inferioris à principe non habet vim legis. ita Ang. in l. j. ff. de ſe rijs. & Alex. de Imo. latè in conſil. xcviij. col. ij. in prin. ĩ iij. vo. ĩ ver. & primò dum dicitur. Franc. cur. ad de de hoc etiã & dic vt per Fely. in c. j. co. iiij. ver. in tex. ibi epi ſtolæ de proba.

b Hinc eſt adde eundẽ Pau. de ca. & Ale. in l. eũ qui §. in popu laribus. ff. de iureiur. & Ale. in l. j. §. j. co. ij. ff. de fer. Bald. in c. de teſti. extra de teſti. Imo. & Ant. de Bu. ĩ c. cãm. de ele. & per Phi. Frã. ĩ c. ex parte de ap. Ang. are. ĩ trac. malẽfi. ĩ ver. q iudex iuſsit carcerari. col. fi. in fi. & Ang. de peru. in ſuo cõſ. clxx. Cur.

1 ¶ Qui ſemel probatur fuiſſe dominus, præſumitur ſemper duraſſe, dominus uſque ad mortem: uel ſi uiuit, præſumitur hodie eſſe dominus, niſi contrarium probetur.

2 Agens petitio. hæredi. contra illum qui habet cauſam à defuncto, & aſſerit ſe cauſam habere, non habet neceſſe probare quod res quam petit erat in bonis defuncti, uel in eius hæreditate tempore mortis ſuæ.

3 Filii in poteſtate de quibus in hac l. negent intentionem filiorum emancipatorum, inquantum aſſerunt prædia ſibi fuiſſe donata à patre, attamen poſſunt ſe iuuare ex tacita confeſsione illorum emancipatorum, quæ reſultat ex allegatione donationis prædictæ, ſ. quod pater erat dominus: & ſic durauit dominus.

4 Quando poſsit quis ſe iuuare ex eo quod ipſe impugnat?

5 Præſumptio iuris recipit probationem in contrarium.

6 Præſumptio iuris & de iure non recipit probationem in contrarium, niſi per confeßionem partis.

7 Fictio, quod non recipiat probationem in contrarium: etiam per confeßionem partis.

8 Statuta quæ dicunt quod hæres mittatur in poſſeßionem rerum hæreditariarũ, ſeu quæ probantur fuiſſe uſucapta, uel poſſeſſa per defunctum tempore mortis ſuæ obſtantibus quibuſcunque inſtrumentis ſingularum perſonarum (ut hic) uidentur cõformia iuri communi: & debent extendi, & fauorabiliter interpretari.

9 Si ego contra te reiuendica. aſſerens me tali tempore fuiſſe dominum, & ad hoc probo quod tali tempore fui dominus, quod iſta probatio mihi non proſit: niſi allegarem etiam quod hodie ſim dominus.

10 Quid ſi allego te fuiſſe excommunicatum, & non dico quòd hodie ſis: & probem excõmunicationem, non tu abſolutionem, an ſit præſumptio. quod etiam hodie ſis?

11 Quid in poſſeßione, an qui ſemel poſſedit præſumatur etiam hodie poſsidere, uel poſſeßionem continuaſſe?

12 Reus & poſſeſſor cogitur dicere titulum ſuæ poſſeßionis ad excludendum actorem, qui ſuam intentionem fundauit: ſi non uult condemnari.

13 Acquiſita per mulierem præſumuntur acquiſita de bonis uiri, pro euitando ſuſpicionẽ turpis quæſtus: poteſt tamen probari contrarium.

14 Qui habuit conuerſationem aliquo tempore cum aliqua muliere libera, præſumitur contraxiſſe matrimonium cum illa, ſed poteſt probari contrarium.

15 Quid ſit præſumptio iuris, & quæ iuris & de iure, & quando recipiam probationem in contrarium.

LEX XVI.

Siue poſsidetis.

† Iſta eſt lex famoſa, & etiam vtilis. hoc dicit. Actor tenetur probare ſuam intentionem. & etiã reus poſt fundatam intẽtionem actoris. hoc dicit. vel ſic. res quæ probatur fuiſſe defuncti, præſumitur eius fuiſſe & perſeueraſſe vſq; ad mortem, & ſic tranſiuiſſe ad eius hæredes, nõ autem præſumitur fore illius qui prætendit à defuncto ti. ſingularem: niſi probet, ſiue poſsideat, ſiue nõ. hoc dicit. Nam & ſic maior reſultat præſumptio pro ſucceſſore vniuerſali, quàm pro ſingulari.

2 † Item allegatur ꝙ qui ſemel probatur fuiſſe dñs, præſumitur ſemper duraſſe dñs vſque ad mortem: vel ſi viuit, præſumitur hodie eſſe dominus. niſi contrarium probetur. Et pone caſum ꝙ quidam deceſsit relictis duobus filijs emancipatis & exhæredatis, & alijs duobus in poteſtate, & hæredibus inſtitutis. in hæreditate eius erant duo prædia, quæ illi emancipati prætendebant eſſe ſua ex donatione eis facta per patrem. Alij duo contradicebant, negantes donationem: & dicẽtes ad ſe pertinere tanquam ad hæredes: quæſiuerunt ab Imperatore quibus incumbat onus probandi? an illis emancipatis, ꝙ eis fuerint donata, an ipſis, quòd fuerunt ad eos tranſmiſſa tãquam ad hæredes. Imperator reſpondet quòd incumbit illis emancipatis, ſiue agant contra iſtos filios in poteſtate poſsidẽtes, per regulam generalem quòd actori incumbit onus probandi ſuam intentionem, & ſic donationem prædictam, in qua fundatur eorum intẽtio: vt in eo l. actor. ſiue agatur contra eos quia poſsident per filios in poteſtate petitione hæreditatis, vel rei vẽdi. quia intentio ipſorum agentium eſt fundata ex duobus. ſcilicet quòd apparet eos eſſe hæredes patris per oſtenſionem teſtamenti. Item apparet illa prædia fuiſſe patris ex tacita confeſsione illorum emancipatorum: qui allegando donationem eis factam à patre tanquã de prædijs ipſius patris, tacitè cõfitentur patrem fuiſſe dominum. & hoc præſuppoſito præſumitur pater ſemper fuiſſe dominus, & cõtinuaſſe dominium vſque ad mortem: & ſic ad hẽredes ſuos dominium tranſmiſiſſe, niſi per emancipatos probetur cõtrarium: ꝙ ante mortem pater eis donauerat, & tradi-

3 derat. & ſic deſierat eſſe dñs. hoc dicit iſta l. famoſa: † & not. Ex qua apparet ꝙ agens petitione hẽreditatis cõtra illum qui habet cãm à defuncto, & aſſerit ſe cãm habere, nõ habet neceſſe ꝓbare ꝙ res quã petierat in bonis defuncti, vel in eius hæreditate tempore mortis ſuæ, quia pſumitur ex eo ꝙ ille ptẽdit cauſam à defuncto habuiſſe: & ſic eoipſo fundata eſt intentio agentis: niſi

4 reus probet cauſam quam allegat. † Not. etiam quòd licet iſti filij in poteſtate negent intentionem filiorum emancipatorum, inquantum aſſerunt ſibi fuiſſe donata: attamen poſſunt ſe iuuare ex tacita confeſsione illorum emancipatorum, quæ reſultat ex allegatiõe donationis prædictæ. videlicet ꝙ pater erat dñs. & ſic durauit dñs. & in iſta tacita confeſsione iſti filij in ptãte fundant intentionẽ eorum,

5 agendo cõtra emãcipatos. † Sed contra de eo quod dixi in l. ij. §. eo. ſecundũ Bar. & de c. quod. de reg. iur. libr. vj. quia ex poſitione aduerſarij quã ego non poſſum recipere in vim tacitè confeſsionis, vt ſi peto à te centum tanquã mutata, & tu excipis vel facis poſitionẽ quod mihi ſoluiſti, vel quod feci

a tibi pactũ de nõ petẽdo, & ego[a] hoc nego, nõ poſſum dicere ꝙ videaris tacitè confeſſus debitũ præceſsiſſe. & ſic habeo neceſsè probare. ſecus ſi cõfiterer, & replicarẽ. iſta eſt fortis oppo. & nullus eã facit. Põt dici ꝙ qñ intentio tota aduerſarij mei cõſiſtit in eo quod ponit: licet eã negẽ, poſſum tñ me iuuare ex ea. vt hic: ſecus ſi non tota intentio: quia poſito ꝙ cõfitear te ſoluiſſe vel me feciſſe pactũ de nõ petẽdo, quod nõ valet: quia erã minor, vel ꝙ pecuniã diſsipaui, nõ fuiſti liberatus, quia ſoluiſti mihi ſine tutoris authoritate. qđ quid ſit. iſta ſolutio non eſt ſine ſcrupulo: & oppo. eſt difficilis. & ꝓ

6 nũc occurrit alia reſpõſio. Cogita † allegatur enim iſta l. ꝙ præſumptio iuris recipit ꝓbationem in contrarium: ſic infrà eodem l. cum precibus. &. ff. eodem. titul. l. cum de indebito. quia vna præſumptio tollit alteram. vt ibi notatur. Secus ſi eſt præſumptio iuris & de iure: quæ non admittit probationem in contrarium. vt in caſu. l. antiquæ. infrà ad velleian. cum quis confitetur inſtrumentum publicum factum de ſua voluntate, & poſtea illud impugnat. Vel pone exemplum in ſententia: quæ pro veritate habetur. vnde ſi Iudex pronuntiat te eſſe debitorem meum, præſumeris eſſe: nec potes dicere contrarium. vt in l. res iudicata. de re iudic. recipit tamen probationem in contrarium per confeſsionem partis, ſi confitetur te non eſſe debitorem: licet pronuntiatum ſit contrarium. vt no. in l. Iulianus. ff. de condi. inde. fictio verò non recipit probationem in contrarium, etiam per confeſsionem partis. vt in caſu l. j. de rei vxor. actio. vbi mulier quæ dedit dotem fingitur ſtipulata fuiſſe reſtitutionem eius: licet reuera non fuerit. & licet de hoc conſtet etiam per confeſsionem mulieris. quod dic vt in gl.

7 fina. magna. † Item not. iſtam l. pro ſtatutis quæ dicunt quòd hæres mittatur in poſſeſsionem rerum hæreditariarum, ſeu quæ probantur fuiſſe certa & proceſſa per defunctum tempore ſuæ mortis. non obſtantibus quibuſcunq; inſtrumentis, ſingularũq; perſonarũ: in quibus continentur aliqua ex eis fuiſſe donata, vel vendita. vt eſt in ciuitate iſta. tale enim ſtatutũ quod præſumitur pro hærede potius quam pro titulo ſingulari, videtur conforme iuri communi. arg. hic. & ſic debere extendi, & fauorabiliter in-

8 terpretari, cũ aliqua dubitatio occurrit. † In gl. quæ incipit [per quod.] ibi. [qui eñ fuit dñs, adhuc dñs pręſumit.] Solu. ſi hoc aſſerat: quia pręſumptio iuris nõ prodeſt niſi ei qui allegat eam pro ſe. arg. in l. ſi adulterium. §. Idem pollioni. ff. de adulte. Si ergo ago contra te rei vendi. aſſerens me hodie dominum, & ad hoc probandum probo quod tali tẽpore fui dominus, hoc mihi ſufficit. per iſtum tex. cum glo. ſed ſi non allegarẽ quod hodie eſſem dominus, ſed agerem contra te rei vendicatione, dicendo me tali tempore fuiſſe dominum: & probando, iſta probatio nõ prodeſt imò potius reſultaret probatio in contrarium quòd hodie non ſim: poſtquam non allego: vt no. per Bar. in l. certum. §. ſi fundũ. ff. de confeſsis. & etiam tenuit hic Cyn. in fi. ſecundũ Pet. in tali q. ſi ego allego te fuiſſe excõmunicatum, & nõ dico ꝙ hodie ſis, licet probem excommunicationem, & tu nõ probes abſolutionem, nõ propterea præſumeris hodie eſſe. Sed ſi allego quod hodie ſis, niſi probes abſolutionem præſumeris hodie eſſe. & iſtam quæſtionem dicit fuiſſe vltra montes: & malè fuiſſe determina-

a ¶ Et hoc ego nego. Et ſic habes hic qñ exceptione negata poſsit pars negans ſe iuuare de quo per Bar. in l. poſt legatũ. col. iij. ff. de his qui. vt indi. per eundẽ in l. nõ vtique. ff. de excep. & in l. naturaliter. §. nihil. commune. ff. de acqui. poſ. co. v. p Alex. & Moder. in l. j. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de ver. obli. & per Fely. latè in c. capitulum. col. ix. extrà. de reſcri. p Ale. de imo. in conſil. ccij. & in conſi. lj. in v. vo. & in conſi. clxxxiij. col. ij. verſi. non obſtã. e. vo. & adde quod licet quis ſe non poſſit iuuare ex diſpoſitione negata, poterit tamen ſe iuuare ex probationibus factis ſuper dicta diſpoſitione negata. ita Ange. in conſi. clvj. & refert & ſequitur Ale. cclxxxiij. allegato in d. ij. col. & aduerte ad hæc dicta Paul. hic quia hæc etiã habes in excipiente. p Bar. in d. l. nõ vtiq. ff. de exce. Fran. Cur.

a ¶ Titulũ ſuæ poſſeſſionis. Adde Barba. conſi. vij. inci. clemẽtiſsimum deũ. in iiij. vol. in x. col. ver. Itẽ etiã facit. & in conſi. xij. inci. difficile eſt i iij. vol. vj. col. in ver. Item ex poſſeſsione.

b ¶ Per confeſsionem partis. Adde quòd cõtra talẽ præſumptionem iuris & de iure admittitur etiam probatio in contrarium per indirectũ. ita gl. in c. j. de prob. in cle. & refert Sozi. præceptor meus in conſil. ccci. col. ij. in fi. & ad de in materia eũdem Pau. de caſt. in conſi. cclxxxvij. col. iiij. in prin. in antiqs. Stra.

tam. facit aut. ſi teſtis. j. de teſt. & quod not.
9 per Bald. in l. dotem. de ver. obl. ff. † In gloſ. ibi. [quid in poſſeſsione?] de hoc dic vt dixi in l. nõ ignorat. §. ad exhib. & gl. videtur hic ſentire quod ibi dixi. nam aut ille qui ſemel poſſedit aſſerit ſe hodie poſsidere, vel ſe hodie poſſediſſe quouſq; præſcripſerit, & ſic quæritur quãtum ad cõmodũ ipſius qui ſemel poſſedit: & præſumitur ita eſſe ꝙ hodie poſsideat, vel cõtinuauit poſſeſsionem quouſq; præſcripſerit. niſi cõtrarium probet̃. Aut negat ſe hodie poſsidere: quia fortè conuenitur tanquam poſſeſſor, & ſic quæritur an præſumatur hodie poſsidere ad incommodum ſuum. & dicẽdum eſt ꝙ nõ. niſi in tribus caſibus. quorũ duos ponit gl. ſcilicet quãdo tempore lit. cõteſta. poſsidebat: vel quãdo habuit cauſam ab agente. Adde tertium qñ præcedens poſſeſsio fuit longo tempore cõtinuata: quia pręſumitur etiã hodie: ſecus ſi nõ probat de longinquitate præcedẽtis poſſeſſionis: vel dic aptius. ſi probo ꝙ poſſediſti iam ſunt x. anni, nõ ſequitur ꝙ hodie poſsideas. & ſic intelligatur iſta opi. Sed ſi ꝓbo ꝙ iam eſt mẽſis ꝙ poſsidebas, vel iam ſunt x. dies præſumetis etiã poſsidere: qa in modico interuallo non præſumitur interueniſſe mutatio. ſecundũ doct. quos refert Bal. & eſt ſatis ꝓbabile dictũ. licet vltima gl. opponat cõtra finem huius l. quinque modis. Primò, ꝙ ſi iſti emancipati poſsident: & ſic conueniuntur, nõ incũbat eis onus ꝓbãdi. vt ſ. eod. l. fruſtra. & de rei vẽdi. l. fi. Sol. verũ eſt ꝙ reo nõ incumbit onus ꝓbandi quouſq; intentio actoris ſit fundata in cõtrarijs. hic autem erat fundata ex his duobus. de quibus dixi: vnde ſi volunt eam repellere, neceſſe habẽt ꝓbare.
10 † Itẽ oppo. ſecundo de l. cogi. ſ. de peti. hæredi. Sol. reus poſſeſſor non
a cogitur dicere titulum ſuæ poſſeſsionis [a] ad commodum actoris & ad eius inſtãtiam. vt ibi. ſed ad commodũ ꝓprium. & ad excludẽdum actorẽ qui ſuam intẽtionẽ fundauerat bene cogitur cauſatiuè, ſi nõ vult cõdemnari: vt hic. Tertiò opponitur, ꝙ intẽtio iſtorum agẽtium erat fundata ex pręſumptione iuris, quæ eſt, vt qui ſemel fuit dñs. præſumatur perſeueraſſe vſq; ad mortem, & trãſiuiſſe ad ſuos hæredes: ſed præſumptio iuris nõ recipit ꝓbationem in cõtrarium. vt inſti. qui. mo. ius pa. pote. ſol. §. ſi ab hoſtibus. Sol. ibi nõ loquitur in præſumptione, ſed in fictione. dicitur autem fictio, quãdo ſit ſuper facto certo. & in cõtrarium eius ꝙ reuera fuit. vt quod captus ab hoſtibus ſi reuertat̃ fingitur nunq̃ fuiſſe captus: ſed ſemper in ciuitate fuiſſe. Vel ꝙ ſi ibi moriat̃, fingatur mortuus prima hora captiuitatis: & tamen reuera fuit in cõtrarium veritas in vtroque. vel quod mulier quę dedit dotem fingatur ſtipulata: cum tamẽ reuera nõ fuerit. l. autem illa loquitur in præſumptione iuris, quæ præſumptio eſt ſuper incerto. nã vtrum donauerit vel nõ donauerit erat incertum: ius pręſumit ꝙ nõ donauerit, quouſq; probetur cõtrarium: ſic etiam præſumitur pro inſtrumẽto: de quo eſt dubium an ſit verũ vel falſum & p̃ſumit ꝙ ſit verũ & tñ poteſt ꝓbari cõtrarium, vt j. eod. l. cum precibus. Item p̃ſumit ꝙ acquiſita ꝑ mulierem, ſint acquiſita de bonis viri: ꝓ euitãdo ſuſpitionẽ turpis quęſtus. ff. de do. iter vir. & vxo. l. quintus. tñ poteſt eſſe cõtrarium: & ſic factum eſt dubiũ. certè
11 põt ꝓbari cõtra p̃ſumptionem iuris ꝙ aliunde quęſiuerit. † Item lex præſumit quod ille qui habuit conuerſationem aliquo tẽpore cũ aliqua muliere libera, contraxit matrimonium cũ illa: & tñ eſt incertũ an cõtraxerit, vel non. vt in l. in liberæ. ff. de ritu nupt.
12 certè põt ꝓbari cõtrarium quod non contraxerit. † Sed quartò op. ꝙ contra præſumptionem iuris nõ poſsit probari contrariũ. Sol. niſi ex confeſsione partis. vt j. ad velleia. l. antiquæ. dicit glo. quod quædam eſt præſumptio iuris, nõ tamẽ de iure. vt quando lex p̃ſumit, & nõ ſtatuit: & tũc recipit probationem in contrariũ: vt in caſibus præcedentibus. quædam eſt præſumptio iuris & de iure. ſcilicet quãdo præſumit ius ſuper facto incerto, & vltra hoc ſtatuit: & tunc loquitur contrarium. quod non admittatur probatio in cõtrarium: & allegat gloſſ. caſus plurium legum: in quibus ſecũdùm quoſdam eſt præſumptio iuris & de iure. gl. tñ reprehendit dicens: ꝙ in illis legibus admitteretur ꝓbatio in cõtrarium: & ſic eſt iuris, & nõ de iure. excepta. l. antiquæ. Tu pone caſum magis in ſententia: pro qua ius præſumit, & habet eam pro veritate: vt ſit litium finis, ſtatuit ius quod contra eam nõ poſſit veniri: etiam per inſtrumenta de nouo reperta. vt in l. Imperatores. ff. de re iudi. iſta eſt præſumptio iuris & de iure contra q̃
b ſi per confeſsionem partis [b] veniri nõ poteſt, eo modo agẽdo qui primo actũ fuit: ſed ſi quis agẽdo ſuccubuit, & vera excipiendo vult venire contra, poteſt per teſtes, & etiam per inſtrumenta ſecundũ tamen ea quę habent̃ in l. Iulianus. ff. de cõdi. inde vel de quod illud qñ fuit lata: quia nõ ꝓbatũ ſed ſi ſit debitum, vel non debitum, tũc nec agendo nec excipiẽdo poteſt veniri cõtra, nec ꝓbari niſi ꝑ cõfeſsionem partis. vt ibi not. Quinto & vltimò op. ꝙ onus ꝓbãdi incumbat agẽtibus, nõ conuẽtis. per l. cum de indebito. ff. eo. Sol. ſi ibi filij in poteſtate tradidiſſent iſta præ illis filijs emancipatis, tanquam eis donata, & poſtea vellẽt repetere tanquam indebitè tradita, neceſſe habent ꝓbare ſe indebitè tradidiſſe. vt in cõtrario: quia nõ p̃ſumitur iactaſſe ſuum: ſed hic non tradiderũt: imò illi alio modo occupauerũt. ex his remanẽt omnia declarata.

2 ☞ *Nata ex matre, quæ ſemel fuit ſerua, licet poſtea manumiſſa. quare præſumatur potius ſerua quam libera?*

3 *Si ago hypothecaria contra te tertium poſſeſſorem, & allegas titulum à debitore, quia uendita, & ego dico quod per prius erat mihi obligata, & ſic trãſiuit in te cum ſua cauſa obligationis, tu uerò dicas quod tibi prius fuerat uendita & tradita, quàm mihi obligata, cui noſtrum incumbet onus probandi?*

4 *Teſtes quod regulariter non habeant neceſſe deponere de tempore, uel loco, licet ſi fuerint interrogati, & uarient, non detur eis fides.*

Quando intentio agentis fundatur in tempore, uel loco, cui incumbat onus probandi ... miſſiuè.

LEX XVII.

1 MAtrem. † Qui fundat intẽtionem ſuam i tempore agendo vel excipiẽdo, debet tempus ꝓbare. ad hoc ſemp allegat̃. l. cũ qui. ff. de neg. geſt. Expone caſum ꝙ quædam mulier que aſſerebatur ſerua quẽdam. allegabat ſe liberam & ingenuam, & petebat ſe ita pronunciari, & ꝓbãdum intẽtionẽ ſuam ꝓducebat inſtrumẽtum, in quo continebatur quod mater ſua quæ olim fuerat ſerua: fuerat poſtea manumiſſa, vnde cum ſit nata ex libera, ſequitur ꝙ eſt ingenua. allegabat etiam ſe habere fratres ex eadem matre, qui erant in poſſeſsione libertatis, & nũquam fuerat eis mota quæſtio ſeruitutis. quærebatur an iſta ſibi ſufficerent? Imperator reſpõdit nõ. primum ideo. quia potuit naſci ante manumiſsionem. vt conſtet matrem fuiſſe ſeruam, nõ ſequit̃ ergo tu es libera, niſi nata poſt manumiſsionem & hoc probare debes. quia ipſe eſt ſubſtãtia tuæ intẽtiõis. quòd autem fratres tui ſint in poſſeſsione libertatis, & eis nũquam fuit mota queſtio, nihil facit ad ꝓpoſitum cũ iſta poſsint ſimul ſtare ꝙ ipſi ſint liberi: quia nati poſt manu
2 miſsionem, & tu ſis ſerua: quia nata prius. † Sed quæritur, quare p̃ſumatur potius ſerua q̃ libera, & nata añ manumiſsionẽ potius q̃ poſt, poſtq̃ ſibi incumbit onus probãdi? quidam dicũt ꝙ quia cõſtabat matrem ſemel fuiſſe ſeruam quod glo. reprehendit quia nõ ꝓpterea debemus interpretari in partẽ magis odioſam. gl. dicit quod hæc ratio eſt, quia iſta poſsidebat̃ vt ſerua & ſic ꝓuocabat in libertatẽ. & erat actrix: ideo debet fundare intẽtionem ſuã. Tu dic ſecũdũ doct. ꝙ etiam ſi erat in poſſeſsiõe libertatis & ſic erat rea, & petebat̃ in ſeruitutem. ſi ipſa allegabat ſe ingenuam & petebat ita ſe ꝓnũtiari, neceſſe oñdere ſe ingenuã, & ſic ꝓbare ꝙ aſſerebat: ſed ſi nõ petijſſet ſe ita pronuntiari: tunc ſufficiebat ſibi quod eſſet in quaſi libertate: quãtum ad hoc, vt actore non probãte ſeruitutem, ab eius petitione abſolueretur, nõ tñ pronuntiaretur eam eſſe ingenuam: & hoc eſt magni effectus. quia ſi ſecunda nõ proficeret ſibi ad probãdum ingenuitatem, ſi poſtea ꝑ alium occuparetur tãquam ſerua: & ſi ago rei vẽdi. & nõ probo dominium, abſolueris: tamen non pronuntiaris dominus niſi hoc aſſeras, & probes te dominum. & petas ita ꝓnũtiari. l. ſi ... me & te. ff. de excep. rei iudi. vide quod not. in l. circa ff. de proba. 3 in gloſſ. † Et inducitur iſte tex. ꝙ ſi ago contra te tertium poſſeſſorem hypothecaria, & allegas titulum à debitore quia venditã & ego dico quod per prius erat mihi obligata: & ſic tranſiuit in te cum ſua cauſa obligationis. vt l. ſi conuenerit. §. ſi fundus. ff. de pigno. act. tu verò dicas quod tibi prius ſic erat vendita & tradita, quàm mihi obligata: & ſic non potuit obligari: cui noſtrum incumbat onus probandi. an mihi, quod prius ...

ſerat obligata quàm tibi? an econuerſo? nam vterque videtur
fundare ſe in tempore. Doct o. tenẽt quod mihi. per l. & quæ nõ
dum. §. quod dicitur. ff. de pigno. vbi creditor agens contra tertiũ
poſſeſſorem, habet neceſſe probare quod erat tempore obliga-
tionis factæ res in bonis debitoris. Item quod intẽtio tua ſuper
dominio tuo eſt fundata, ſiue vendiderit antequàm fuerit mihi
obligata, ſiue poſt. vtroq; autem tempore huiuſmodi dominium
quod in te trãſferre potuit: ſed intentio mea nõ eſt fundata. niſi
mihi obligauit antequam in te dominiũ trãſferret, ergo neceſſe
habeo hoc probare. Item per l. j. j. de iur. fi. li. x. vbi eſt ſpeciale in
fiſco agente in hypothecaria cõtra donatarium, vt nõ habeat ne
ceſſe probare: ſed ipſe donatarius quod ſua donatio præceſſit: er-
go in cõtrarium eſt ius commune: vt in l. j. in fi. ff. ad muni. † Ad
quæ vide quod not. Bar. in l. ſi is qui. ff. de iure fiſci. & plura circa
iſtam materiam quãdo intentio agẽtis fundat̃ in tempore, vel in
loco, cui incumbat onus probandi. vide pulchrè per Bar. in l. nõ
ſolũ. §. ſed vt ꝓbari. ff. de no. ope. nun. regulariter autem teſtes nõ
habent neceſſe deponere de tempore, vel de loco: quia non ſunt
de ſubſtãtia eius de quo agitur, licet ſi fuerint interrogati, & va-
rient, nõ detur eis fides: vt l. qui falſa vel varia. ff. de teſti. & quod
not. j. tit. proxi. l. teſtium. in gloſſ. & ff. eodem tit. de teſti. l. ob car-
men. §. finali.

1 Sex ſpecies ſcripturarum publicarum, ſeu authenticarum. quibus datur fides remiſ-
2 Inſtrumentum publicum, quomodo per teſtes redarguatur de falſo?
3 Quid ſi negatur illum qui ſcripſit eſſe notarium?
4 Statutum ſi facit mentionem de inſtrumento, uel de exceptione ſimulationis, debet hoc caſu intelligi quãdo intentio partium fuit nihil agere, ſed ſimulare quod agerẽtur.
5 Quando fuit actum, & aliud ſimulatum: ſi illud quod fuit poterat ualere ut agebatur non habet locum exceptio ſimulationis, ſed ſi poterat ualere ut agebatur: ſed alio modo, tunc ualet prout ſimulatè fuit conceptum.

LEX XVIII.

Cum precibus. † Præſumitur verum quòd in inſtrumento publico cõ-
tinetur. niſi probetur cõtrarium. hoc dicit. & ſemper
allegatur ad hoc quod præſumitur in inſtrumẽto: quia
notarius propter officium publicum, & iuramentum quod præ-
ſtitit, & propter timorem magni peccati quod incurrit ſi cõfitere
inſtrumentum falſum, nõ præſumitur ſcripſiſſe niſi veritatẽ,
& illud quod fuit de intẽtione partium, & appoſuiſſe verba hoc
importantia, & non alia, iuxta not. per Bart. in l. ſi quis filiabus.
cum l. ſeq. ff. de teſta. tu. & s. de iura. calũ. l. j. & per Bal. in l. errorẽ.
1 j. de teſta. † & idem in qualibet ſcriptura authẽtica, a quæ habet
a vim publicæ ſcripturæ: vt ſi habet ſigillum authenticum. vt in c.
poſt ceſsionem. extra eod. & l. ſi Publicanus. §. de rebus. ff. de pu
blicanis. cum ibi not. vel ſi ſit extracta de archiuo publico manu
commẽtarienſis illius cui eſt commiſſa cura ſcripturarũ dicti ar-
chiui, ſi nõ ſit notarius: vt in auth. ad hæc. de fide inſtru. j. vel alte
rius officialis publi. & vide in Spec. de inſtru. edict. §. nũc viden-
dum reſtat. circa princ. vbi ponit ſex ſpecies ſcripturarum publi-
carum, ſeu authẽticarum, quibus datur fides ſicut inſtrumento
2 publico. † Et poteſt poni caſus q̃ illud inſtrumentum nunquam
fuit confectum de voluntate tua, nec in aliquo fuit notarius ro-
gatus: & ſic erat ſimpliciter falſum. vel quòd fuit rogatus de pi-
gnore, vel obligatione: & ipſe ad inſtantiã creditoris poſuit q̃ do
nauerat, vel vendiderat, qualiter poterit probare cõtrarium? Rñ
deo per teſtes deſcriptos in ipſo inſtrumento, ſi contradicunt,
etiam ſi ſit vnus ſolus aliis mortuis, vel abſentibus, qui dicit ſe
nunquàm interfuiſſe tali inſtrumento. vt l. j. in fi. ff. quemadmodũ
teſta. ape. Secus ſi dicat ſe non recordari ſecũdùm Inno. in c. cum
Ioãnes. de fide inſtru. & idem tenet Bartol. in d. §. fi. ſed ſi omnes
ſunt mortui, vel abſentes, nec poſſunt haberi, tũc per alios teſtes
plures numero quã ſint in inſtrumento neceſſario deſcripti. iu-
xta not. j. de fide inſtru. l. in exercendis. quia inſtrumentum ha-
b bet vim b tot teſtium quot ibi neceſſariò deſcripti ſunt etiam ſi
teſtes illi mortui ſint. vt not. in l. fi. j. de fideiuſ. Ad hoc reſpõdeo,
ergo vt vincatur à teſtibus, neceſſe eſt vt ſint plures q̃ ibi ſint
deſcripti: quia in pari numero potius ſtaretur inſtrumento: pro-
3 pter authoritatem publicã notarij. † Quid autem ſi negat̃ illum
qui ſcripſit eſſe notarium? vide in Spe. de inſtru. edi. §. reſtat. ver.
item quid ſi producit̃. & verſi. illud autem. in vlt. ſiue penul. col.
poteſt etiam poni caſus ĩ inſtrumẽto c ſimulatè cõcepto: & ſic fuit
ſcriptum de volũtate vtriuſq; partis: tñ vnum ſimulauerũt, aliud

egerunt: quo caſu ſtatur ei quod fuit actũ
in veritate: nõ ei quod fuit ſimulatum. vt j.
plus valere quod agitur per totũ. & ſi intẽ-
tio partiũ erat nihil agere, ſed ſimulare age-
re: quia nolebat vendere, vel donare: ſed ſi-
mulare, ꝓpter timorẽ fortè inſtrumẽti, vel
tyrãni: tũc inſtrumentũ hoc ꝓbato caret o-
mni ſubſtãtia: quia non debet operari vltra
intẽtionẽ partis. & diceret̃ tũc donatio vel
vẽditio imaginari: vt l. imaginaria. de regu.
5 iu. & l. nuda. ff. de cõtrahẽ. emp. † Et no. q̃ ſi
ſtatutũ facit mentionẽ de inſtrumẽto ſimu
lato, vel de excep. ſimulationis, debet intel
ligi hoc caſu qñ intẽtio partiũ fuit nſl age-
re, ſed ſimulare q̃ agerẽt: q̃a illa eſt propriè
c ſimulatio. c quæ præſumit̃ ex eo q̃ vẽditor
vel donator remãſit in cõtinua poſſeſsiõe:
vt l. ſicut §. ſuperuacuã. ff. qui mo. pign. vel
hypo. ſol. Et qñ fuit vnũ actum, & aliud ſi-
mulatũ, ſi illud quod fuit actũ poterat va-
lere vt agebat̃, nõ eſt propriè ſimulatio: cũ
nõ deficiat ſubſtãtia veritatis: ideo non ha-
bet locũ exceptio ſimulationis: vt s. ſi cer-
tum peta. l. ſi ex pretio, ſed ſi non poterat valere vt agebatur, ſed
alio modo: tunc valet prout ſimulatè fuit conceptum. ff. depoſi.
l. Lucius. l. ij. & vide quod ibi no. per Bart. & etiam in l. emptor.
de aqua plu. arcend. & conſilio ſuo quod incip. Petrus nicholæ.
vbi ponit aliqua bona ſuper iſta materia ſimulationis.

a ¶Scriptura authentica. Quæ dicatur ſcriptura authentica. vide in c. j. iuncta glo. j. extra. de fide inſtru.

b ¶Habet vim. Adde eundẽ Pau. de caſt. in cõſi. xlix. col. j. in no nis inci. conſilium in cauſa quæ vertit̃ coram poteſtate. Cur.

c ¶Simulatio. Adde de hoc & dic vt per Alex. de imo. in cõſi. xxviij. colũ. iij. & in conſi. lvij. co. j. in ver. verò. plenè p̃ Cepo. in tra. de ſimula. contractu. Et etiam adde eundẽ Pau. de caſt. in cõſ. clxxiij. inci. præſuppoſitis his. col. j. in nouis.

d ¶Dilatoria non ſolũ proponi. Adde gl. & Doc. in c. exceptionẽ. de excep. & Abb. in c. j. in ij. colũ. de ordi. cogni.

1 Præſcriptio longi temporis, quare opponatur ante litem conteſt. & probetur poſt?
2 Exceptio merè peremptoria, debet proponi & probari poſt lit. conteſta. uel etiam ante. & nu. 4. & 6.
4 Quid in exceptione dilatoria?
5 Si quis ante diem uel conditionem agat, & non opponatur, & tempore finis inſtantiæ dies uel conditio euenerit, fingitur fuiſſe bene actum: & condemnabitur reus. & quid ſi dies, uel conditio non euenit?
6 Exceptio merè peremptoria non poteſt probari poſt concluſionem in cauſa, uel poſtquã fuit renuntiatum probationibus. & an ante poſſit quandocunque probari?
7 Quod ſint aliquæ peremptoriæ quæ oppo. etiam poſt ſententiam: nec impugnant ſententiam.
8 Dilatoria ſolutionis an debeat proponi ſub conditione, ſi actor probauit. ut hic. & an uideatur fateri intentionem agentis?
An poſt dicicta teſtificata poſſit reus probare per teſtes?
9 Ordo proponendi exceptiones dilatorias.
An declinatoria poſſit opponi poſt litem conte. nu. 10.
10 Exceptio dilatoria ſi eſt talis quod redderet proceſſum & ſententiam ipſo iure nullã, poteſt oppo. & probari etiam poſt ſententiam.
11 Exceptio peremptoria quæ à principio non tollit actionem ipſo iure, ut pacti de non petendo, uel iuriſiurandi, ſi fuerit oppoſita: & ſuper ea pronuntiatum pro reo, an tollat actionem?

LEX XIX.

1 Exceptionem † Exceptio dilatoria ſolutio-
nis debet opponi ante litem
conteſt. & poteſt probari poſt lit. conteſtatã vſque ad
2 ſententiã. h. d. † Not. ſimil ein pr̨ſcriptione lõgi tẽpo-
ris. l. emptor. j. de præſcrip. longi tẽp. vbi exceptio præſcriptionis
opponitur ante litẽ cõteſtatã. & probat̃ poſt. quod eſt mirabile:
quia ſic proponẽdo habẽt vim dilatoriæ: & in ꝓbãdo habẽt vim
peremptoriæ. Sed quare hoc gl. neſciuerũt hic declarare. nec etiã
Bar. tãgit: ſed Bal. ſecundũ Nic. de matar. dicit aliqua bona ver-
ba. ex quibus patet rõ: vt infrà dicã. do. Cyn. in iſta l. multa dicit
in materia exceptionũ perẽptoriarũ. & fuit valde verboſus. & in
aliq̃bus ineptè loquit̃. melius ſtat in tit. de excep. ſed iõ fuit po-
ſita in iſto ti. quia tractat qñ debet fieri ꝓbatio iſtius exceptiõis.
3 † Venio ad caſum gl. quę eſt hic & multa inculcat. & in aliq̃bus
imperfectè. in aliquibus nõ bñ loquit̃. Pro eius declaratiõe opp.
tribus modis. primo qđ exceptio tãgẽs rẽ de qua agit̃, debeat ꝓ-
poni & ꝓbari poſt litẽ cõteſtatã vſq; ad ſñiam. vt in l. perempto-
rias. j. ſentẽtiã reſcin. nõ poſ. hic aũt dicitur q̃ ꝓponitur ante, &
probat̃ poſt. Sol. contrariũ loquitur in merè peremptoria exce-
ptione, vt eſt exceptio pacti de non petendo ſimpliciter facti:
4 vel ſolutionis. hic loquitur de dilatoria. † Sed contra ſecundò:
d quia dilatoria non ſolum proponi d ſed etiam probari debet ante
litem conteſtatam, vt j. de excep. l. fin. & ff. de iudic. l. ſed & ſi ſu-
ſceperit, in prin. Sol. verum eſt in merè dilatoria, quæ non con-

a ¶Didiciſſet teſtifica ta. Adde Doct. in ca. ſeries. de teſt. & doc. in c. iurauit. de prob.

cernit rem de qua agitur, ſed perſonas in iu
dicio interuenientes. vt ſi opponatꝰ cõtra iu
dicem ꝙ nõ habeat iuriſdictionem, vel cõ
tra actorem ꝙ non eſt habilis ad agendum.
vel cõtra ꝓcuratorem ꝙ non habet ſufficiens mandatum, vel ꝙ
nõ põt eſſe ꝓcurator, vel cõcernit ineptitudinem libelli, cui dicit
nõ eſſe reſpõdendum, vel ordinem iudicij: quia dicitur ꝙ præ
poſterè agitꝰ. hic verò loquitꝰ de dilatoria non merè, quia non cõ
cernit ꝑſonas prædictas: ſed concernit negotium de quo agitur:
quia dicitꝰ ꝙ actor agit ante diem vel cõditionẽ. Sed tunc oppo.
Tertiò, ſi ita eſt, malè dicit quod debet opponi ante litem cõteſt.
nam ſi non fuit oppoſita ante, tũc poteſt opponi poſt: & petere
ſe abſolui duplicatis dilationibus: quia nõ ꝓpterea debet cauſam
perdere quod litem conteſtatus eſt ea non oppoſita. vt inſtitu. de
excepti. §. temporales. Gloſſ. fatetur quod ex volũtate potius, ꝙ̃
ex neceſſitate opponitꝰ ante litem cõteſtatam. Certè etiam merè
peremptoria cõteſtari poſſet, & opponi ante litem cõteſta. ex me
ra voluntate. quod patet: quia per ꝓpoſitionem exceptionis per
emptoriæ nõ cenſetꝰ lis cõteſtari. vt in c. j. de exce. lib. vj. & not. in
l. j. ſ. de lit. cõteſt. & ſic eſt neceſſe ꝙ poſtea cõteſtetꝰ in forma. pręterea tex. in fi. in verbo. [oportet.] ſignificat neceſſitatem. Breui
ter ſi vult declinare iudicium, & non arctari ad cõteſt. lit. neceſſe
habet opponere ante litem conte. & etiam ꝓbare. & abſoluet du
plicatis inducijs, nec prima admittetꝰ niſi ab actore, refuſis expẽ
ſis. nã qui agit añ diẽ vel cõdõnẽ, malè agit: ergo põt repelli à iu
dicio: vt l. j. in prin. ff. qñ dies vſusfru. lega. ce. cũ l. bouem. §. ſi ſub
cõdi. de ędi. edic. & ſic iſta exceptio impedit lit. conteſt. ſicut ex
ceptiones lit. finitæ: vt eſt exceptio rei iudi. trãſactionis, & iuriſiu
randi, & præſcriptionis. l. ij. in fi. ad Tertu. & l. eleganter. §. ſi poſt.
ff. de cõdi. inde. & in c. ij. de li. cõte. li. vj. & iſta eſt rõ & itellectus.
l. emptor. j. de ꝑſcrip. lõg. temp. ſi aũt nõ potuit eã ꝓbare ante lit.
cõte. nõ impeditꝰ ꝓbare poſt. & ſi iam nõ opponitꝰ añ lit. cõte. non
5 impeditur opponere poſt. †tñ tũc nõ abſoluitꝰ ſtatim ab obſerua
tione iudicij. quę abſolutio eſt interlocutoria. iuxta no. in l. harũ.
ff. ſi ſer. vendi. in parua glo. & ꝑ Bart. in l. Titia. ff. de accu. ſed ex
pectatꝰ ſñia diffinitiua, quam iudex poteſt differre vſq; ad finem
temporis inſtantiæ: & tunc ſi dies vel conditio cõcurrerint: licet
malè fuerit actum: ex quo tamẽ à principio nõ oppoſitũ fuit, fin
gitꝰ bene fuiſſe actũ, & cõdẽnabitꝰ reus, quia ius ſuperuenit acto
ri ex cã de pręterito: vt l. ſi rẽ. §. fi. ff. de pig. act. & caſus eſt de hoc:
quẽ doct. nõ allegãt: nec dicũt quod dixi in l. ꝙ ſi in diẽ. circa pri.
ff. de peti. hære. Si verò dies vł cõditio nõ euenit, cõdemnabitur
ad ſoluẽdũ adueniẽte die vel conditione. vt in d. l. ꝙ ſi in diem, &
cogetꝰ cauere de ſoluẽdo tunc: ſed an tũc punietꝰ in duplicatione
induciarũ? Bal. hic ſentit ꝙ ſic. vnde ſi reſtabant vj. menſes de ter
mino, cõdemnabitꝰ ad dandũ infrà xij. menſes. ꝑ ea quæ no. Inn.
in c. j. de plus peti. licet Nico. ma. videatꝰ ſentire ꝙ ad hoc vt du
plicentur induciæ debeat proponi, & ꝓbari añ lit. cõteſt. Si autẽ
nullo modo eam ꝓpoſuiſſet, tamẽ de ipſa Iudex habebat noti
tiam: an poterit ſupplere de facto? dicit Bar. quod aut illa dilatio
fuit orta à princip. obligatiõis contractæ, quia ꝓmiſit dare certo
termino, & hoc apparet ex inſtrõ: & tũc quia cõſtat ſibi vt iudici,
poteſt ſupplere, & nõ cõdemnare ſimplr̃ ad dãdum de præſenti:
licet nõ oppoſuerit: ſed dũtaxat adueniente die vel termino: non
tñ duplicabit inducias poſtquã illud nõ petit: ſed ſi habet origi
nẽ ex poſtfacto oblĩonẽ purè cõtractã pactũ fuit factũ de nõ pe
tendo vſq; ad annũ: tunc quia nõ intereſt actoris, ꝓpter interual
lũ tẽporis. Iudex licet notitiam habeat nõ debet ſupplere de fa
cto, poſtq̃ nõ oppoſuit, ſed ipſum ſimpliciter cõdemnabit ad dã
dũ de præſenti. quaſi videatꝰ renũtiaſſe dilationi per id quod ha
betꝰ. & not. in l. ſi vnus. §. pactus. in gloſſ. in ver. in opponendo. ff.
de pact. & hoc qñ actor egit añ diem: ſed ſi ante cõditionem nul
lam actionem habeat, poteſt iudex de facto ſupplere: & reũ ab
ſoluere ex officio. per glo. quæ eſt in l. vbi pcm̃. C. de trãſa. & per
l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſt. & ex his patet intellectus
6 huius legis malè declaratæ per gloſſ. & doct. † Circa exceptionẽ
verò merè peremptoriam gloſſ. dicit aliquã quę indigent ſupple
tione. Primò, ꝙ poteſt probari qñcũq; ante ſententiam. Intellige
qñcunq;: dummodo nõ ſit cõcluſum in cauſa, vel non ſit renun
tiatum probationibus. quod fieri poteſt. licet glo. dicat contrariũ
in autꝰ. iubemus. ſ. de iudi. in prima gloſſ. Item dicit poſtq̃ actor
mõſtrauit intentionem ſuam hic de iure communi. quia reo non
incumbit onus probandi, vt in l. fruſtra. ſ. eod. ſed ex forma ſta[...]
torum iudices ſtatuunt terminum communem ad ꝓbandum [...]
cumbentia tam actori, quàm reo: & ſic reus nõ debet expecta[re]
quod actor mõſtrauerit: ſed in dilatione debet exceptionem ꝓ[...]
bare, nec videtur per hoc intentionem actoris fateri per l. nõ [...]
7 que. ff. de except. † Item dicit gloſſ. Tertiò, quòd quædam exce
ptiones peremptoriæ opponuntur etiam poſt ſententiam, [...]
not. in l. j. C. de iur. & fact. ign. & iſtæ ſunt illæ quæ ſentẽtiam [...]
impugnãt. vt l. Neſennius. in fi. ff. de excep. rei iudi. & l. ex diuor
ſo. §. fi. ff. ſolu. matrimo. & quædam aliæ. de quibus in dicta l. [...]
prædictæ nõ ſunt peremptoriæ intentionis, ſed limitatoriæ exa
8 ctioni: vt nõ exigatur vltra q̃ facere poſſit. † Circa dilatoriam [ſo]
lutionis. Gloſſ. dicit quòd debet proponi ſub cõditione, ſi actor
probauit &c. quia ſi hoc opponit ſine conditione, videtur fateri
intentionem actoris. Tu dic contrarium. vt ſ. dixi. & l. ij. ſ. eod.
Item dicit gloſſ. quòd hodie per auth. hic poſitam ſi reus didi[ciſ]
a ſet teſtificata, nõ poſſet probare per teſtes. propter timorem [ſub]
ornationis. Doct. tenẽt cõtrarium: quia auth. debet intelligi [...]
vellet ꝓducere teſtes ſuper eodem vel eiſdem articulis, aut [di]
rectè contrarijs, ſed exceptio eſt articulus diuerſus, & nõ dire[ctè]
cõtrarius. & hoc declaratur melius ꝑ iura canonica in c. cauſa[m].
& c. fraternitatis. de teſti. extra. & in clemẽ. vnica. eodem titu[lo].
9 † Super merè declinatoria, vt eſt declinatoria iudicij. gloſſ. di[cit]
quod ſi quis ſcit eam ſibi competere, debet opponere à pricipio.
vt l. fi. j. de excep. & aduerte quod inter dilatorias eſt ordo: qu[ia]
primò debet proponi illa quæ cõcernit iuriſdictionem iudic[is],
vel eius perſonam: vt quia ſit ſuſpectus. & per propoſitionem
iſtius nõ renuntiat alijs. ſed ſi primò proponeret talis, nõ fa[cta]
mentione de iſta, cenſeretꝰ ibi renuntiare. quia hoc ipſo quod [a]
lis proponit non facta mentione de ipſa, cenſetur petere à iudi[ce]
quod ſuper eis pronuntiet. & ſic tacitè in ipſum conſentit. vt in l.
ſed & ſi ſuſceperit. in prin. ff. de iudicijs. quod dic plenè ꝑ Bar[t.]
in l. quidam cõſulebat. de re iud. ff. Item dicit gloſſ. quod ſi ne[ſcit]
ſibi competere, & poſt lit. conteſta. perueniat ad eius notiti[am]
poteſt etiam apponere poſt. ſecus in caſu præcedenti quãdo [...]
Tu dic quod etiam quãdo ignorat, nõ poteſt opponere: qu[ia ter]
minus lit. cõteſta. præfigitur à iure: & ſicut arctat ſcientem, [ita]
etiam ignorantem. gloſſ. eſt ordinaria. in l. qui ꝓcuratorem [...]
§. fin. ff. de ꝓcu. & quod no. Inno. in c. cum in tua. qui matrim[o. ac]
poſ. nõ ſic in termino dato à iudice, poſtquam ſi peruenit ad e[ius]
notitiam, poteſt adhuc opponere. & probare: vt in c. paſtora[lis].
extra de except. Fallit quod dixi quãdo poſt litem cõteſta. ſu[per]
10 ueniſſet exceptio: vt in l. ij. ſ. de conſorti. eiuſdem litis. † vel quan
do eſſet talis exceptio dilatoria, quæ redderet proceſſum & ſ[en]
tẽtiam in ipſo iure nullam, vt defectus iuriſditionis in iudice: [vt l.]
j. ſi à non competenti iudi. per totum. vel quod procurator e[ſt]
funditus falſus: nam iſta exceptio poteſt opponi etiam poſt [ſen]
tẽtiam, & ꝓbari. vt in l. licet. ſ. de ꝓcura. ergo fortius poſt term[i]
num. iuxta not. in ſimili. in c. licet cauſam. extra eod. titu. Qu[an]
do aũt Iudex nõ caret funditus iuriſdi. ſed eſt ſuſpectus, vel ꝓ[...]
curator non caret mãdato, ſed eſt inhabilis, vt quia miles, [...]
exceptiones nõ opponuntur añ lit. cõteſt. licet reus ignoret [ſibi]
competere eas, nõ poterit oponere poſt: & ita intellige & lim[ita]
gloſſ. circa materiam iſtam exceptionum vide per Cynum [hic]
11 & plenius in Spec. de except. per totum. & tangit hic Cyn. [...]
exceptio peremptoria, quæ à principio non tollit actionẽ [ip]
ſo iure, vt pacti de non petendo, vel iuriſiurand. ſi fuerit oppo
ſita, & ſuper ea pronuntiatum pro reo, an tollat. & quida[m]
dicunt quod ſic: quia peruentum eſt ad conflictum. & cum [vi]
cerit reus interficit actionem: prius non erat interfecta. hu[nc]
articulum reaſſumit Bartol. in lege Iulianus. ff. de condictio[ne]
indebiti. vbi vide per eum.

2 ☞ *Quæ & quot ſint illa quæ impediunt quem producere teſtes & nu. 3. & 4.*
3 *Publicatio proceſſus & atteſtationum facta per iudicem, quid operetur?*
Renuntiatio probationum, an extendatur ad ignorata?
4 *Renuntiatio in cauſa impedit ulteriorem productionem, & quid in cauſa appella[tionis]*
& nu. 10.
Si in cauſa non magna, in qua ſufficiunt tres: uel quatuor teſtes, uelit quis produc[ere]
xx. uel xxx. non debet admitti.
5 *Qui audiuit à teſtibus quid ipſi teſtificati ſunt, uel quid promiſerunt teſtificari [ta]*
men excluditur à producendo alios.
6 *Qualiter præſumatur quis didiciſſe teſtificata? & nu. 1.*
7 *Si per reſcriptum principis admittatur quis ad producendum teſtes, debet [...]*

niſi didicerit teſtificata, niſi dicatur in reſcripto non obſtante quod didicerit teſtificata.

1 *Si non apparet quod quis didicerit teſtificata, non expedit ſubire iuramentum de quo hic, ut admittatur ad aliam productionem niſi fecerit tres probationes.*

Poſt didicita teſtificata poteſt quis perſonas teſtiũ aduerſarij reprobare, & quid aliud facere poſſit?

An in cauſa appellationis poterit poſtea alios teſtes producere, in qua (ut dicitur) non allegatum allegabo, & allegatum & non probatum probabo? & nu. 11.

Qualiter cognoſcatur an ſit nouus articulus, ut ſic poſſint poſt didicita teſtificata teſtes produci, an non ſit nouus?

Iſta autem qualiter ueniat ad l. Cod.

Poſt didicita teſtificata non prohibetur quis teſtes iterum producere, ſi examinatio non ualuit, uel liber atteſtationum ſit perditus, uel ſuper eo ſuper quo primi teſtes non fuerunt interrogati, nec aliquid dixerunt, uel ſi non fuerunt interrogati, ſecundũ interrogatoria data per partem, uel fuerint recepti coram arbitris, & uult ſuper eis articulis coram iudice alios inducere.

14 *Ad quartam productionem teſtium cum ſolennitate de qua hic, an quis admittatur ſi renuntiauit probationibus ulterius fiendis?*

Poſſit quis renuntiare inſtrumentis quæ habet.

Quomodo intelligatur una productio, uel duæ, aut tres, ut quis ad quartam non admittatur, ſine ſolennitate de qua hic. & nu. 16.

Una dilatio & una productio teſtium, an ſint idem, & an quælibet dilatio ſit peremptoria?

Qui una die nominauit tres teſtes, & antequam ſint examinati eadem die uel ſequenti nominat alios tres: & ſic de ſingulis, quod non dicantur plures productiones.

Si una & eadem uice nominaui x. uel xij. teſtes, & una die faciam examinari tres, alia die alios tres, & alia die ſimiliter alios tres, an ſim poſtea prohibitus in quarta die facere examinari alios tres, tanquam dicatur quarta productio niſi iuremꝰ ut hic.

Si poſt tertiam productionem fuerit quis admiſſus ad quartam, & non fuerit obſeruata ſolennitas de qua hic, non tamen uitiantur atteſtationes.

Quid ſi quis admittatur poſt didicita teſtificata, altera parte contradicente?

Teſtis poſtquam depoſuit dictum ſuum, an poſſit redire ad iudicem, & corrigere uel declarare dictum ſuum, uel addere?

AVTHENTICA.

1 AT qui ſemel. †Qui didicit teſtificata ꝑ ſuos teſtes, vel per teſtes aduerſarij: non admittitur vlterius ad producendum alios teſtes, propter timorem ſubornationis: etiam ſi ſemel produxit teſtes: ſed ſi non cõſtat ipſum didiciſſe, poteſt facere tres productiones pro libito volũtatis. Ad quartã verò productionẽ nõ admittitur: niſi cũ ſolẽnitate de qua hic: vt iuret ſe nõ didiciſſe, nec aliquẽ aduocatorũ ſuorũ, ſeu ꝓcuratorũ nec malitioſè petere. h.

d. & primò loquitᷣ qñ cõſtat ipm̃ didiciſſe teſtificata. vſq; ibi: [ſi

2 verò.† Secũdò qñ nõ conſtat: ſed in corpore vñ ſumitur primò ponitur iſte ſecundus caſus. poſtea ponitur primus. de primi caſus materia vide in Spe. de teſte. §. ſatis vtiliter. vſq; ad ver. [illud autẽ.] vbi ponuntur plures caſus. in quibus fallit quod hic dicitur. & ſunt. xxiij. vel xxij. de materia ſecundi caſus. vide eo. titu. §. qualiter aũt. ver. Iudex. & ver. quarta autẽ ꝓductio &c. vbi plenè & clarè examinat. & ſic habes hic duo quæ impediunt quem producere teſtes. ſ. didiciſſe teſtificata (& hoc impedit ſimpliciter) & confeciſſe tres poſitiones. aliàs productiones. & hoc impedit nõ ſimpliciter: ſed ſi vellet facere quartam ſine ſolennitate hic contenta: ad quintã verò cũ ſolennitate non admitteretur. vt no. in Spe. in d. §. qualiter autem. ver. quarta autem. Sunt & alia duo quæ colliguntur ex corpore vnde ſumitur hæc aut. ſ. renuntiatio probationum, vel teſtium, ſeu cõcluſio quæ idem eſt. quia

3 qui concludit, renuntiare videtur. † Itẽ publicatio teſtiũ ſeu proceſſus, quãdo Iudex videns partes nolle amplius dicere vel probare, pronuntiat proceſſum & atteſtationes fore publicas. id eſt, pro publicatis haberi, per quam pronuntiationem dat licẽtiam partibus ꝙ accipiant copiam omnium atteſtationum, & opponant quicquid volunt contra perſonas, vel dicta teſtiũ, nam tũc etiam ſi adhuc partes nondum didicerunt teſtibus, ne prohibentur vlterius teſtes produci. vt in c. conſtitut. ij. col. teſt. Et qd' no. Bal. in l. per hãc. j. de temp. appel. in xj. col. ver. ſed ſtatim quęro. & d. §. ſatis vtiliter. verſi. quid ſi ſunt publicatæ. & Cano. clarius habent quam legiſtæ ſuper iſtis duobus quæ colligũtur ex corpore. licet obſcurè. Docto. tamen limitant vtrunq;. primũ ꝙ renuntiatio probationum tunc noceat, quando notitiam habebat, vel habere poterat: ſed ſi poſt renuntiationem ad eius notitiã peruenerint probationes ſeu teſtes, quos ignorabat habere. renuntiatio non nocet: quominus poſsit eos producere: quia non extenditur ad ignorata. vt in l. qui cum tutoribus. §. fi. ff. de tranſactio. Et ſecundum limitant. quando publicatio proceſſus fuiſſet facta ambabus partibus præſentibus, & acceptantibus: ſecus ſi altera parte abſente vel contradicente: quia factum iudicis nõ debet illi nocere. aliàs de facili poſſet alteram partem damnificare, & auferre ſibi po

4 teſtatem producendi teſtes. † & quòd iſta publicatio quæ fit per iudicem, & etiam renuntiatio quæ fit per partem, ſeu concluſio, quæ idem eſt: habet impedire vlteriorẽ productionem. eſt tex. expreſſus in authẽt. de teſti. in fi. & in c. intimauit. extra de teſt. licet de iure ciuili non ſit ita clarè deciſum; quia text. in corpore vnde hæc ſumitur. videtur loqui quando omnia iſta concurrũt, ſcilicet quòd ſit renuntiatum, & publicatę atteſtationes, & cognitæ. & iura canoni. declarant alterum ſufficere. Eſt & vnum quod habet impedire, quando quis produxiſſet teſtes ad ſufficiẽtiam, & vlterius vellet producere ex effrenata multitudine nõ neceſſaria, vel etiam ſi vna & eadem vice ꝓducat. xx. vel xxx. teſtes in cauſa non magna: in qua ſufficiunt tres vel quatuor teſtes. nam non debet admitti. & in arbitrio iudicis eſt refrenare multitudinem: vt l. j. in fi. ff. de teſti. quod dic vt in c. cum cauſam.

5 & quod ibi per Inn. extra de teſti. † In text. ibi. [teſtificationes.] ſeu ſcripturam continentem dicta teſtium: nam non ſufficeret quòd à teſtibus audiuerit quid ipſi teſtificati ſunt. vel quid promiſerunt teſtificari: quia plerunque promittunt, & non ſeruãt: vnum dicũt iudici, & aliud parti: vnde per hoc non excluditur à producendo alios: quia non videtur didiciſſe teſtificata quouſque viderit ſcriptuam depoſitionis, & non perfunctoriè: ſed ſufficit quod eã fuerit percunctatus. vt in verbo [percuncta-

6 tus.] ſecundùm Docto. † & præſumitur [a]

a hoc feciſſe ſi liber fuit apud eũ: & ipſe erat perſona diligens: & intelligens licet non appareat quòd legerit, præſumitur legiſſe, & percunctatus fuiſſe: vt j. in verbo [ſubtraxerit] & in c. conſtitutus. extra de teſti. circa fin. facit. l. nõ eſt ferendus. ff. de tranſact. Idem ſi fuiſſet penes aduocatũ, vel procuratorem ſuum: quorum ſententia nocet. vt ibi [vel aliquis aduocatorum eius.] In text. ibi. [aut ab aduerſario hoc faciente diſputationem accepit.] habuit librum atteſtationum aduerſarij. & ſic nocet ſibi didiciſſe teſtificata per teſtes aduerſarij: ſicut per ſuos. ideo non admittitur ad probãdum articulos directè cõtrarios articulis aduerſarij: & ad producendum teſtes ſuper eis:

7 quia præſumitur eos ſubornaſſe. † In tex. ibi. [ex diuina etiam iuſsione.] id eſt ex reſcripto principis. quo mandat quod admittatur ad producendum teſtes. nam debet intelligi ſecundùm diſpoſitionem huius authẽ. ſi non didicerit teſtificata. Sed ſi diceret non obſtante quod didicerit teſtificata, bene admitteretur: cum iſtud introducatur de iure poſitiuo iſtius authen. nec erat de iure veteri. Nam ſicut Imperator inducit de nouo: ita poteſt tollere per ſuum reſcriptum. iuxta no. in ſimili per gl. in authen. quibus modis natura. efficiun. ſui. §. fi. & j. de teſta. auth. hoc inter

8 liberos. † In tex. ibi. [ſi verò hoc non egerit,] id eſt non apparet quod didicerit teſtificata. ſi apparet quod non didicit, non expediret ſubire iuramentum, de quo hic, quia non ſequitur timor ſubornationis, ſed quando non conſtat pro vel contra, trina

9 productio facit præſumi contra eum niſi iuret. vt hic. † In glo. quæ incipit. [niſi ad reprobationem teſtium.] Albericus dicit ſe vidiſſe multum dubitari de iſto articulo: ſed finaliter doct. tenent id quod dixit gloſſ. quia reprobatio eſt diuerſus articulus. Bartol. dicit quòd aut quis vult reprobare perſonas teſtium, vt quia dicat eos inhabiles ad teſtificandum: & tunc ſuos teſtes nõ poteſt reprobare, quos ſemel approbauit, ſed teſtes aduerſarij ſic: licet didicerit teſtificata per eos: quia eſt articulus nouus, ſuper quo teſtes non fuerunt producti. ergo &c. vt in c. cum cau-

a ¶ Et præſumitᷣ. Adde de hoc & dic vt per Doc. & maximè ibi per Fely. in c. conſtitutus. el j. & in c. vltra tertiã. col. j. in fin. extra de teſt. Et per eundẽ Pau. de Caſtr. in conſi. xc. ... clarum eſt in iure ꝙ res in ij. co. in nouis. Aliquid per Alc. in cõſi. ſuo cij. col. iij. ver. ꝓbatur. in j. vol. & per eundem. in l. qui Romæ. §. duo fratres. Car. xij. ff. de verbo. oblig. Et adde quod licet quis viderit exemplum dictorum per teſtes, ſi tamẽ nõ vidit originale: tunc non dicitur didiciſſe teſtificata ſecundùm Bald. & Ange. in l. fi. ff. quemadmod. teſta. aper. quod limitat ſingulariter Imo. in d. l. fi. niſi tale exẽplum fuiſſet ſcriptũ manu eiuſdem qui ſcripſit originale: qa tunc eſt veriſimile quod contineat idem quod originale. & tale exemplum probat iuxta ea quæ ponit Bartol. in authen. ſi quis in aliquo. §. de eden. col. fina. ver. puto etiam & ibi Bald. in ver. dixit hic Bart. & ibi Bald. & Ange. in l. ſi quis ex argentarijs. §. prætor. ff. de eden. Franciſ. Cur. & vltra prædicta vide quæ in propoſito cumulatiuè ponit Fely. in proœ. decre. in gl. j. rubricæ. Stra.

a ¶Prima inſtãtia. An deſerta inſtantia cauſæ appellationis prima ſententia remaneat valida. vide in l.ſi contra maiorem. C.de app.gl.& Bar. in l.eos.eo.tit.

b ¶An ſit nouus articulus. Adde Doct.in l.ij.in.§. quod obſeruari.C.de iureiu.propter calum.dando & Spe.titu.de teſt. in.§. nunc videndum.

c ¶Poſt didicita teſtificata. Adde Hoſtië. i.c. fraternitatis. de teſti.

d ¶Vna dilatio. An Iudex poteſt augere vel minuere dilationes legatis.& quę ſit iuſta cauſa eas augendi. vel minuẽdi. vide glo. in.c.romana.de app. li.vj. Inn. in.c.vltra tertiam.de teſti.glo.& doc.in.c. præterea.de dila. Docto. in regula indultum de regu.iur. lib. vj.Bar. in.l.ij.ff.de re iudi. Bal.in.l.j. C.de dilat. & in. l. j. ff. de iure deli.

ſam.extrà de teſti.aut vult reprobare perſonas & dicta ſimul, vt quia ille qui teſtificatus eſt de tempore.xxx.anno,nõ eſt adhuc. xxx.an.& ſic nõ potuit dicere verum:quia de tanto tempore non potuit recordari.aut vult admitti ad reprobandum dictum tantum; & tunc ſi dicat illos fuiſſe corruptos per pecuniam,adhuc poteſt.quia ſicut non valet ſententia lata per corruptelam:vt in.l. venales.j. quãdo prouocare nõ eſt neceſſe: ita nec teſtificatio. Si verò non dicat eos fuiſſe corruptos:ſed falſum dixiſſe: tunc ſi vult probare falſitatem per indirectum,po teſt.de teſti.c.ex tenore. Si verò directo faciendo articulos directè cõtrarios:tunc ſecus. vt in cle.j.de teſti. iuncto eo quod no.
10 Inno. in.c.in præſentia.de proba. † In glo. ibi. [Item nunquid in cauſa appellationis poſſunt produci.] ſubaudi ſuper eiſdem articulis, vel directè contrarijs. Breuiter opinio gl. cõmuniter approbatur per legiſtas. quia propter veritatem inſtantiæ: licet ſit eadem cauſa,quia tamẽ non eſt diuerſa inſtantia,ſic vt propter hoc renũtiatio & con
a cluſio factæ in prima inſtantia[a] non habẽt eum impedire, quominus in cauſa appellationis iterũ poſsit teſtes producere:quia appellatio reſcindit pronuntiatum:& reponit partes in eo ſtatu in quo erant tempore lit. conteſt.vt not.in l.ita demum.ſ.de procu.& tunc teſtes nõ erant examinati:& ſic nõ poterat didiciſſe teſtificata : ita nec ſi didicit teſtificata,prohibetur in cauſa appellationis producere teſtes, in qua dicat nõ allegatum allegabo, & non probatum probabo. vt in.l.per hanc.alleg. in gl.ſed Cano.approbant opi. Alberi. quod nõ ſufficit diuerſitas inſtantiæ poſtquã eſt eadem cauſa,cũ vtrobiq; vertatur idẽ timor ſubornationis:finaliter Doc.tenent quod in foro ciuili & in terris imperij nõ ſubditis romanę eccleſiæ debeat ſeruari opi.legiſtarũ.ſed in foro eccleſiaſtico & etiam ciuili in terris ſubditis romanæ eccleſiæ ſeruandum ſit ius canonicum vt in ſimili not.in c.ſi. de arbi.lib.vj.& in.l.priuilegia. ſ.de ſacroſan.eccl.& in c.j.de ope.no.nun.quãdo eſt diuerſitas inter ius ci
11 uile & canonicum.†Qualiter autẽ cognoſcatur an ſit nouus ar
b ticulus[b],vt ſic poſsint produci an nõ:& quod non poſsint.declarat Spe.in d.§.ſatis vtiliter.in tit.de teſti.in ver.illud autẽ,& Bal. in d.l.per hanc.Quando autẽ eſt inſtãtia diuerſa,& cauſa diuerſa:quia nõ agitur ad idem ad quod primò fuerat actum:ſed variatur modus agendi ſed ad alium finẽ agitur:licet vnum & idẽ iudicium fuerit deductum in articulis,nõ prohibetur poſt didicita teſtificata in perſona etiam ſuper eiſdem articulis deducere teſtes in ſecũdo.vt in.c.veritas.extrà de teſtibus. vt ſi in perſona deduxi intereſſe meum ad finẽ vt admittar ad agendum. poſtea ago , & eoſdẽ articulos deduco ad finem conſequẽdi ſentẽtiam, poſſum inducere teſtes nouos ſuper probatione intereſſe : quia fortè primi non probant ad plenum : & ſufficiebãt in perſona in quo nõ agebatur de magno præiudicio : ſed non ſufficiũt in ſecundo.vel pone quod ille qui aſſerit ſe minorem dicit ſe læſum, & ſententia fuit lata cõtra eum, à qua non appellauit, vel à qua nõ potuit appellare.& petit reſti.in integ.ad appellandum. nam debet docere ſummariè quod bonã fouebat cauſam. & quod ſi appellaſſet potuiſſet obtinere : quo probato ſummariè reſtituitur ad appellandum. & ſi induxit teſtes ad ſummariã probationem : poteſt ſuper eiſdem articulis alios inducere : vt obtineat in cauſa appellationis : quia variatur modus. Primo eñ induxit vt obtineret reſtitutionem ad appellandum , nunc inducit vt obtineat in cauſa appellationis. In ea gl.ibi.[poſsint inſtrumẽta produci:] dic idẽ econuerſo ſi primò probauit per inſtrumenta,non prohibetur producere teſtes eadem ratione:quia non timetur de
12 ſubornatione.†Nunc extra gl.opp.contra illam auth. de.l.Codicis.vbi reus poſt fundatam intentionem actoris(vt ibi ſentit gl.) admittitur ad probandum exceptionem dilatoriam ſolutionis. & ſic habebat notitiam de teſtificatis pro actore quod ſuã intentionem probauerat.Dicũt quidã quod illa lex corrigitur per hãc auth.& ideo fuit hic poſita. hoc tenet gl.in.l.officiũ. ff.de rei v. & etiam. in l.Codicis circa fi.gl.ibi. ita tamen &c. Contrarium tenent docto.quia articulus eſt diuerſus.aliud eſt enim quod promiſeris mihi centum. aliud eſt quod fecerim tibi terminũ vnius anni ad ſoluendũ.& ita dicit Iac.de are.quod omnes approbant. Qualiter venit ergo iſta auth. ad.l.Codi. Reſpõdeo nõ corrigẽdo ſed declarãdo.vnum dubiũ ꝙ poſſet occurrere circa.l.Codi.
c an ſicut poſt didicita teſtificata[c] pro actore reus admittitur ad probandum per teſtes ſuper excep.& ſic ſuper diuerſo articulo, eodẽ modo quis admitteretur ſuper eiſdẽ articulis ſuper quibus iam ꝑduxerat:& fuerũt teſtificati. & dicit ꝙ nõ hodie:licet olim
13 ſecus.†& hoc ſi teſtes primi fuerint ritè recepti:& ſic valuit examinatio:alias nõ præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectũ. vt in regula iuris. & eſt caſus in cle. vnica. extrà de teſtibus.in ver.rite receptis. & ibi per gl.facit. l.qui per ſalutem. cum ibi no.ff.de iureiurã.Idem ſi liber atteſtationum eſſet perditus. Nam nec didiciſſe teſtificata , nec renuntiaſſe teſtibus:nec proceſſum fuiſſe publicatum,habet nocere : quominus de nouo poſsint probationes fieri ſuper eiſdem articulis,vel directè contrarijs : quia paria ſunt non fuiſſe teſtificatus,vel fuiſſe & nõ apparere.ſecundũ doct.vt in.l.vtilia.ff.de contrahen.emp. ſimiliter ſuper eo ſuper quo teſtes primi non fuerunt interrogati : nec aliquid dixerint , nõ prohibetur teſtes produci. cum ceſſet ratio timoris , & idem ſi non fuerunt interrogati ſecũdum interrogatoria data per partem:vt in.c.per tuas.extrà de teſtibus.Idem videtur ſi fuerunt recepti corã arbitris:& tũc quis coram iudice vult ſuper eiſdem alios inducere per.l. fi.j.eo.tit. alios caſus vide in ſ.
14 ſatis vtiliter.per vnã vel per duas columnas.†In ſeq.gl.quæ incipit:[renuntiauerit vel non.]vult ergo iſta glo.quod ad quartam productionem teſtium cum ſolennitate de qua hic , admittatur quis:etiã ſi fecerat tres productiones,& renuntiauerat probationibus vlterius fiendis : quia talis renuntiatio non valet tanquam contra publicã vtilitatem.& idem tenet gl.j.in auth. iubemus. de iudi.Tu dic verum eſſe quando renuntiat extra iudicium: ſecus ſi in iudicio.vt eſt caſus in.c.de teſtibus.extrà de teſti.& hoc in ciuili cauſa.ſed in criminali ſecus.vt non valeat etiam in iudicio.ar.de pac.ff.l.Iuriſgen.§.ſi paciſcar.quia vertitur publica vtilitas:cui non poteſt renuntiari.talis tamen renuntiatio teſtium facta in iudicio in cauſa ciuili non extenditur ad teſtes quos tunc temporis ſe habere ignorabat. vt.ſ. dixi ſecundum Bartol. nam inſtrumentis quæ quis habet poteſt renuntiare. vt.l.iij.j.de fide inſtrum.In glo.fi.quæritur de duobus circa ſecundam partem authen. quæ permittit trinam productionem ſine ſolennitate: &
15 quartam non ſine ſolennitate. † Quærto. quomodo intelligatur vna productio,vel duæ,aut tres.in gl.ſunt duę opi.Prima quod vna productio dicatur vna nominatio teſtium. ſimul facta. & poſt illam fiat altera etiam eadem die , vel alia die ex interuallo, tamen dicatur ſecunda:& ſic de ſingulis.etiam ſi infra vnam & eandem dilationem,puta habui terminum.x.dierum ad probandum:vado coram iudice,& nomino tres teſtes : iſta eſt vna productio.eadem die vel ſequẽti iterum vado & nomino alios tres: iſta erit ſecũda.& ſic de ſingulis poſtquam factæ ſunt tres, etiam durante eadem dilatione non admittar ad quartam,ſed ſi non dum feci tres , etiam in ſecunda dilatione poſſum facere: ſi fuit mihi data ſecunda dilatio ex cauſa impedimenti. & iſtam opi.
16 tenet glo. † Alia opi.eſt. vt intelligatur vna productio,i.vna dilatio:& tunc corrigeretur.l.fi.ff.de ferijs.vbi habetur quod in ci
d uili non datur niſi vna dilatio[d] ad probandum ſine cauſæ cognitione. & ſic eſt peremptoria, & etiam.l.j.ſ. de dila.in fi.iſta vero authen.concederet tres ſine cauſæ cognitione,& ſine ſolennitate. Item quartam cum ſolẽnitate,& ſine cauſæ cognitione quod eſt abſurdum quod illæ.ll.corrigantur,nam non attenditur vnitas vel pluralitas dilationum:ſed productionum:quæ ſunt inter ſe diuerſæ. Bart.ſupplet glo.dicens quod vna productio dicitur vna nominatio teſtiũ ſemel facta cum examinatione. ſi etiam primò nominaui tres , & antequam ſint examinati eadẽ die vel ſequenti nomino alios tres, & ſic de ſingulis, non dicerentur plures productiones,ſed vna:non habet locũ quod hic dicitur quod etiam ad quartam & quintam nominationes admitteretur: nam ratio huius auth.cõſiſtit in timore vel pręſumptione.quod didicerit teſtificata,poſtquã fecit tres, ſed ſi nõ fecerat teſtes examinari,iſta ratio ceſſat : & eſt pulchrum dictum.Bald.dicit quod hæc

Nam

17 Nico.de ma.† plus dicit Bart.quod ſi vna eadem vice nomina-
ui x.vel xij.teſtes,& vna die facio examinari tres, alia die alios
tres. alia die ſimiliter alios tres, non admittar ſi poſtea alia die
vellē facere examinari vltimos tres:quia diceretur quarta produ
ctio.niſi iurem:vt hic.& hoc ſi interuallū tantū fuit inter vnā &
alterā ꝙ potui didiciſſe teſtificata,quia ſubeſt eadē præſumptio
ſicut ſi fuiſſent diuerſis diebus nominati.certè iſta malè ſeruanť
hodie:quia cū teſtes non poſsint de facili ſimul examinari, tam
propter impedimentū ipſorum,quàm notariorū, qui ad exami-
nandum deputantur,facilè poſſet quis periclitari ſi vna die facit
examinari vnū,& alia die alterū,& ſic de ſingulis.& ſic impedi-
retur poſt trinā examinationē admitti ad quartā ſine iuramento.
quod nō vidi ſeruari,ſed qñcunꝗ ſubeſt habilitas, examinantur
pluries,etiā & pluries nominātur:quia notarij habent ſub iura-
mento ꝙ non debeāt partibus reuelare.& in cauſa ſatis ardua in
qua ſum aduocatus,vidi ita de facto ſeruari: in qua ſunt exami-
18 nati pro vtraꝗ.lxx.teſtes in diuerſis tēporibus.† Dicit tñ Innoc.
in c.intimauit.extrà de teſti.ꝙ licet ſolennitas de qua hic nō fue-
rit obſeruata,ſed fuerit admiſſa quarta ꝓductio,nō vitianť atte-
ſtationes:quia non reperitur iure cautū.ſecus in primo caſu auť.
ſi poſt didicita teſtificata fuiſſet quis admiſſus de facto ad pro-
ducendū teſtes altera parte contradicēte: quia teſtis dicit ꝙ non
habet vlterius producendi licentiā:& ſic aufertur ſibi per hāc l.
19 poteſtas.nō ſic in ſecūdo:licet dicat ꝙ debeat iurare.† Itē quærit
glo.certū eſt ꝙ poſt didicita teſtificata nō admittiť quis ad pro-
ducendum nouos teſtes,quos prius non produxerat. quid ſi idē
qui primò fuerat productus redit ad iudicē, & vult corrigere di
ctum ſuum? glo.dicit ꝙ non debet admitti ſi fuit locutus cū par-
te.quod præſumitur,qñ ex interuallo.aliàs ſecus.facit.l.repeti.ff.
de quæſtioni. Dic ergo hoc eſſe verum qñ vult corrigere ſe.vt
dixi,ſed ſi vult addere,poteſt.vt no.in addi.Specu.in ti. de teſte.
§.nunc videndū.in fi.& de teſti.cogē.c.præterea.in fi.vbi omni-
no vide.Iudex etiā ex officio,non ad inſtantiā partis alicuius po
teſt mittere pro teſtibus qui depoſuerūt,etiā poſtquàm fuiſſent
locuti partibus,vt declarent dictum ſuum:quia in iudice faciēte
ex officio ceſſat timor ſubornatiōis:vt in c.cum clamor.& quod
ibi per Inn.extrà de teſti.& adde quod not.in corpore vnde hęc
authen.ſumitur.& ff.de teſti.l.produci.

1 Inſtrumentum debiti inciſum,uel cancellatum,quando probet debiti remiſsionem?
2 Debitor ſi probatur inſtrumentum debiti ſubtraxiſſe,licet tenor eius non probetur ad plenum,ſufficit iuramentum creditoris ad eius condemnationem?
4 Quid ſi per tertium fuiſſet ſubtractum?

LEX XX.

1 SI de poſſeſsione.† Habere inſtrumētum
cancellatum,non ꝓdeſt
ei qui ſubtraxit.Item qui inſtrumētū ſubtraxiſſe pro-
batur,cōtra eū facit plenam fidem.h.d.Bart.& eſt bo-
nus tex.& no.per eū in l.ij.§.j.de iure fiſci. ff. vbi eſt bonus text.
& primò loquiť qñ iſta Eutichia ancilla tua à te aufugit: & ſub-
traxit inſtrumentū emptionis ſuę:quia empta fuerat à quodam,
prouocabat in libertatem,& ad probandū ſe liberā,& à te manu
miſſam,producebat inſtrumentū cancellatū,vel inciſum,credēs
2 ſibi ſufficere.per l.ſi chirographū.ff.e.tit. † Sed iſtud eſſet verū ſi
probaret ꝙ de voluntate tua foret inciſum:nam ſi remittis debi-
tori tuo inſtrumentū debiti,videris debitū remiſiſſe:& idē ſi inci
dis vel cancellas:quia videris facere pactum de nō petendo.Sed
hic negabas fuiſſe inciſum de volūtate tua.vñ cū potuerit incidi
per illā,poſtquā reperitur penes eā, nō ſufficit ſibi ad probatio-
nem ſuæ intentionis:ſed potius illi nocet,& prodeſt tibi: quia li-
cet ſit inciſum,apparet ꝙ eā emiſti:& ſemel fuit ancilla tua: vt l.
3 qui tabulas.cum ibi no.ff.de fur.† In ſecūdo caſu in ver. [Nam
ſi in ſeruitutē.] non producebat inſtrumentū ſubtractū: imò oc
cultabat,& dicebat ſe eſſe in poſſ.libertatis:& tibi incumbere o-
nus probandi,& petendi eā in ſeruitutē:tu non poteras probare
niſi per illud inſtrumentum quod negat ſe habere:certè ſi potes
probare ꝙ tibi ſubtraxit inſtrumentū emptionis ſuæ,licet teſtes
non deponant de tenore ad plenū, ſufficit tibi probaſſe furtum:
& de tenore ſtetur iuramento tuo.ar.in l.ſi qñ.in fi.j.vnde vi.qđ
perpetuò tene menti:quia idem eſſet in quolibet alio inſtrumen
to debiti per debitorē tibi ſubtracto.vt hic probatur:licet tenorē
non probes ad plenum,ſufficit iuramentum tuum ad condēna-
tionem eius. Circa quod vide omnino in
Spe.de inſtru.editi.§.quæ reſtare.ver. illud
4 quoꝗ.† Sed ſi per tertiū fuiſſet ſubtractū,
nō prodeſſet probare ſubtractionē:nec etiā
tenorē eius per teſtes, qui non interfuerūt
negotio:ſed legerunt inſtrumentū quantū
ad plenā probationē:ſed dūtaxat ad ſemi-
plenā.vt j.de fi.inſtru.l.ſicut.cū ibi not. niſi
ſint teſtes literati, & intelligētes defectum
inſtrumenti:puta notarij, vel iuris periti:vt
in c.cū olim.extrà de priuile. Tene menti.
& vide Bartol.in dicta l.ij. §. j. circa fin. de
iure fiſci.& quod no.Inno.in c.intimauit de teſtibus.

a ¶ An inſtrumentum ꝓdeſt ei. Adde Bald. in auth.rogati. C. de teſt. Ange.in l.ſi.ff. ꝓ derelicto.Io. de imo. in cle.j.de iureiuran.

b ¶ Tenor ſcripturæ. Adde.c.cum adeo.de reſcri. cū ſuper quæſtionū.in §. intentionis.de of.dele.c. porrò.& c. ſeq. de priui. car.zaba.in c.cum olim.in ij.not. de arbi.

1 Inſtrumentum non prodeſt ei qui notarium non rogauit.
3 Inſtrumentum non prodeſt ei qui non eſt nominatus in inſtrumento, niſi ille ſucceſſerit nominato.
Si Titius depoſuit rem ſuā apud te,cum pacto quòd eam reſtituas ei qui tibi portauerit literas ſuas,& dat mihi literas,& etiam inſtrumentum,ut à te repetam, & tu non uis mihi reſtituere,an ex illo inſtrumento poſſim à te petere?
4 Tenor ſcripturæ eſt ille quem oculus comprehendit per interpretationem eius.
Mulier ſi dedit dotem marito,& nō fuerit ſtipulata eam ſibi reddi ſol.mat.tamen ſubintelligitur tacita ſtipulatio.
In inſtrumento cenſetur comprehendi etiam illud quod à iure tacito diſponitur, licet ad oculum non comprehendatur.
5 Non admittitur quis ad probandum id quod probatum non releuat,ſed hodie in palatijs admittuntur articuli ſaluo iure impertinentium.

LEX XXI.

1 AD probationē dominij.† Ad pro-
bationem
dominij non ſufficit agenti producere inſtrumentum
in quo alius ſuo nomine emit, & probare ꝙ emit de
pecunia ipſius agentis.h.d.primò.ideo nō prodeſt ꝓductio,quia
ipſe agens in illo inſtrumēto nō eſt nominatus, ſed dūtaxat em-
ptor.& ꝓpter hoc procurator & aduocati obijciunt ꝙ nō ꝓdeſt
agenti:quia de ipſo non loquitur nec cantat inſtrumentū, ſed de
alio.Secundū ideo nō ꝓdeſt:quia non ſequitur res eſt empta de
mea pecunia:ergo eſt mea.ſ.de rei vend.l.ſi ex ea.Et pone ꝙ Ti-
tius aliquā rem emit de pecunia mea:& poſtea deponit penes te
eā,ego ſubtraxi inſtrumentū tibi,& ago rei vendi. & ꝓduco in-
ſtrumentū,& probo ꝙ Titius emit de pecunia mea. Imperator
dicit ꝙ probare debeo dominiū per aliū modū:quia neutrū iſto-
2 rum mihi prodeſt:ſed nec ambo ſimul. † Not. ar.ex prima parte
a ꝙ inſtrumentū nō prodeſt ei [a] qui notariū nō rogauit: an hoc ſit
verū ſimpliciter.vide in Spec.de inſtru.edi.§. poſtquàm ver. &
3 breuiter.& per Inno.in c.j.de fi.inſtru.† Itē ꝙ inſtrumentum non
prodeſt ei qui nō eſt nominatus in eo.hoc verū.niſi ille ſucceſſe-
rit nominato: nā ſi Titius emit à Sirinio qui poſſederat per pri-
mum:ego emi à Titio,ſi ꝓduco inſtrumentū ꝙ Titius emit vnà
cū inſtrumēto quod ego emi ab eo,bene ꝓdeſt mihi primū:quia
per primū ꝓbo dñiū titij,& per ſecundā tranſlationē illius dñij
in me,licet in primo nō ſim nominatus. Sed pone Titius depo-
ſuit rem ſuā apud te,cū pacto ꝙ eā reſtituas ei qui tibi portaue-
rit literas ſuas,& dat mihi literas,& etiā inſtrumentū vt à te repe
tam:tu nō vis mihi reſtituere,an ex illo inſtrumento poſsim à te
petere? Cy.videť tenere ꝙ non:quia nō cōprehēdor ſpecificè in
illo inſtrumēto:& quia nō potuit mihi ille acquirere act. vt in l.
ſtipulatio iſta.§.alteri.de ver.obl.prima ratio nō placet:quia licet
nō cōprehendar ſpecificè:tñ cōprehendor implicite. ꝙ tantūdē
valet arg.ff.ſi ex noxali cauſa agať.l.ſi. Nec obſt. ſecunda ratio,
quia deponēs ex pacto appoſito ſuper re ſua quæ durabat ſua,
potuit mihi actionē acquirere:vt in l.publia.in princ. ff. depo.&
ſic videtur ꝙ agere poſsim:ſed an tenear reſtituere deponēti, in-
ſpicitur an voluerit mihi donare vel non:quia ſi emit aſcendens
meus:putà pater,vel mater,& res nō erat magni pretij, pręſumiť
voluiſſe donare:& ſic nō teneor reſtituere:vt d.l.Publia. iunctis
his quæ no.in l.ſi filij.j.de dona.inter vi.& vxo.& qđ no.Bar.in
l.quæ dotis.ſo.ma.ff.ſed ſi nō erat aſcendēs,videť mihi acquiſita
actio tanquā ꝓcuratori ſuo:& ſic teneor reſtituere.ar.in l. Iulia-
4 nus.§.j.ff.de ver.obl.† No.etiā ſecundū Bal.ꝙ tenor ſcripturę [b]
b eſt ille quē oculus cōprehēdit per inſpectionē eius.Pone ergo di
cit ſtatutū ꝙ inſtrumēta mittanť executioni, quod debet intelli-
gi.ſ.ſecundū tenorē ipſius inſtrumēti,ſeu ſuꝑ eo quod continet.

a ¶Quod ſic. Adde quod hãc.q.in termi nis ponit Bart. in l.j. ff. de his quæ in teſt. delẽ.& ibi latẽ per d. Ale. & quod habeat executionẽ.ponit idẽ Ale.in.l.Iuriſgentiũ. §.quod ferẽ. col.ij.ff. de pac. per eundẽ remiſſiuẽ. in.l.j.ff.ſolu. mat. de quo etiã per Ang.are.& Mod.in-ſti.de act. Fran.Cur.

b ¶Dubia probatio. Adde cardi.zab.in c. quod ſuper his.in vl. col de fi.inſtr.

c ¶Vel per iuramẽtũ. Adde in.l. præſenti. C.de his q ad eccl.cõ fu.car.in c.preſentiũ. in j.not.de teſti. Ant. de bu.in.c.veſtra. de coha.cle.& mu.

d ¶Negatiuæ ſcripturę. An negatiua poſſit ꝓbari per ſcripturam.vide Ang.in.l.ſi qs diuturno. in.ij.co. ff.ſi ſerui.vendi.

Pone ergo quod mulier dedit dotẽ marito, & nõ continet̃ in inſtrumẽto ꝙ fuerit ſtipulata ſibi reſtitui:vel ꝙ maritus ꝓmiſerit ſol. ma.petitur executio inſtrumenti:an debeat fieri? qa tenor inſtrumẽti viſibilis nõ cõprehendit reſtitutionẽ fiendã:licet tenor inuiſibilis & à iuris diſpoſitione bene cõprehendat,ſubintelligit̃ tacita ſtipulatio dicit Bal.
a fuiſſe conſultũ à quodã iudice ꝙ ſic:' qa in inſtrumẽto cẽſetur cõprehẽdi etiã illud qđ à iure tacitè diſponit̃:licet ad oculũ nõ comprehendat̃:vt.l.j.de rei vxo.act.& dicit fuiſſe primũ cõſiliũ qđ vnquã dederit poſt doctoratũ ſuũ. Tene mẽti:qa frequẽter talis ca
5 ſus & ſimiles poſſunt accidere. †Ex vltimo dicto no. ꝙ nõ admittit̃ qs ad probandũ id quod ꝓbatũ nõ releuat:& ꝙ Iudex nõ debet pati vt fiant ſuperfluæ ꝓbationes,& nihil releuãtes.facit.l.ꝓxi. ſed hodie in practica palatiorũ admittũt̃ articuli ſaluo iure impertinẽtiũ. & nõ diſputat̃ de hoc niſi in calculo ferẽdæ ſentẽtiæ:vt lites abbreuientur.

1 Dubia probatio, non releuat probantem.
2 Ad probandum quem eſſe hominem meum, nõ ſufficit mihi probare quòd ſeruiuit mihi per x. annos, niſi probem quod tanquã homo meus, & qui ſint homines mei. Quid in ſeruitute rerum.

LEX XXII.

1 AD probationẽ ſeruitutis. †Idem dicit iſta lex ꝙ.s. dixi.ſ.ꝙ articulus ſi nõ adminiculat̃ ad cãm, nõ eſt admittẽdus.h.d.Bart.ad hoc vide quod no.per gl.& ipſum in l.ſi duo. §.Idẽ Iulianus.in fi.ff.de iureiu.vel ſic.Ad probandũ quẽ eſſe ſeruũ meũ qui eſt in poſ.libertatis,non ſufficit mihi ꝓbare ꝙ mater ſua, vel fratres ſui fecerũt mihi ſeruilia ſeruitia, vel obſequia. qa iſta poſſunt ſimul ſtare ꝙ illi fuerunt ſerui mei:& tamẽ ille cõtra quẽ ago:nõ eſt ſeruus meus:puta ſi fuit natus poſt manumiſſionẽ matris.vt.s.e.l.matrẽ tuã.& præſumptio eſt ꝓ eo, poſtquã eſt ĩ poſ.libertatis. hoc verũ ſi apparet ꝙ mater fuit manumiſſa:quo caſu incũbit mihi onus ꝓbandi,poſtquã ille eſt in poſſ.libertatis, qa fuit natus ante manumiſſionẽ: ſed ſi eſſet in poſ.ſeruitutis,& ageret cõtra me,onus probãdi incũberet ſibi ꝙ fuerit natus poſt, vt ibi. ſed ſi mater ſua fuit & eſt hodie ſerua:& nõ apparet ꝙ fuerit libera,ſatis eſſet fundata intẽtio mea:qa partus ſequit̃ vẽtrem in hoc. vel dic ꝙ licet probẽ matrẽ vel fratres ſuos feciſſe vel facere hodie mihi ſeruilia obſeqa, nõ ꝑ hoc ꝓbo ipſam matrẽ eſſe meã ſeruã. nã & liberi hoĩes tanquã famuli cõſueuerũt ea facere.vñ cũ ſint actus indifferẽtes cõuenientes ſeruis & liberis,nõ ꝓ-
2 bãt intentionẽ meã circa ſeruitutẽ:†qa dubia ꝓbatio nõ releuat
b probãtẽ.vt in c.in pñtia.extra de ꝓb.oportet ergo ꝙ alio mõ ꝓbẽ ipſam eſſe ſeruã meã:vel per inſtrm̃ emptionis ipſius tanquã de ſerua:vel qa ipſam tenui & teneo de pñti tanquã ſeruã. ſint ergo cauti qui emũt ſclauas,vt bene cuſtodiãt inſtrm̃ emptionis:qa ſi ꝑderent,illa ſclaua poſſet dicere ſe liberã:& ſeruiuiſſe tanquã fa-
3 mula.niſi aliud appareret.†Et ꝓpter hoc dicũt quidã ꝙ ad ꝓbandum quẽ eſſe hoiem meũ nõ ſufficit mihi ꝓbare ꝙ ſeruiuit mihi per.x.annos. niſi probẽ ꝙ tanquã homo meus. & q ſint homines mei.dic vt in Spec.de ferijs. Aliud dicũt eſſe in ſeruitute rerũ qa ſi vtor in re tua aliqua ſeruitute:puta aquæ ducendæ per decennium,acquiro ſeruitutem.l.ſi quis diuturno.ff.ſi ſer.ven. ſi ſeruitia non conſueuerunt fieri à re rei niſi iure ſeruitutis:ſed à perſona perſonæ conſueuerunt fieri etiam non iure ſeruitutis: & adde quod no.Cy.in.l.ſi certis annis.s.de pactis.

1 Actor ſi fundat intentionẽ ſuã in negatiua, & ſic eam aſſeuerat, quòd tenetur eam probare, & qualiter probabit? non autem reus tenetur probare contrarium.
2 Negatiua an poſſit probari? & quotuplex ſit negatiua?

LEX XXIII.

1 ACtor quod. †Actori aſſerenti incũbit onus probãdi:reo verò negãti nõ incumbit:etiã ſi actor dicat ſe probare nõ poſſe.& propter hoc nõ conuenit in eum onus probãdi trãsferre.
2 qa negatiua ꝓbari non poteſt.h.d. †In tex.ibi.[quod aſſeuerat.] ſed quid ſi actor fundat intentionẽ ſuã in negatiua;& ſic aſſeuerat aliquid non fuiſſe,vel non eſſe? puta ꝓmiſiſti mihi centum ſi nauis ex Aſia non venerit hinc ad annum:ago cõtra te,dicens ꝙ nõ venit:& ſic partẽ aſſero,& partẽ nego. an mihi probãdi onus incũbat,an verò tibi aſſerẽti cõtra ꝙ venit? videt̃ ꝙ tibi.qa quod aſſeris poteſt probari: ſed quod ego aſſero nõ poſſum ꝓbare.qa aſſerẽdo ago.cõtrarium eſt verum ꝙ poſtquã ago.quia mihi,nõ tibi incũbit probare quod dico.& no.per Inn.in.c.inquiſitionis. & in.c.ſuper his.de accu.& per Bar.in l.hoc iure.ff.de ver.ob.& qualiter potero ꝓbare? dic vt per eũ in.l.cũ quidã.in fin.cũ.l.ſeq. ff.de leg.ij.In tex.ibi. [probare ſe nõ poſſe profitẽdo.] vr.de dubitabat propter hanc impoſſibilitatem: & quia dignior erat perſona actoris quàm rei:* & ſic potius debere credi aſſertioni ſuæ quã negationi rei. * ſed contrariũ eſt verius.qa in adminiſtrãdo iuſtitiã nõ eſt fiẽda diſcretio perſonarũ.ſed ita magnũ iudicabit vt
3 paruũ. †In fi.tex.ibi. [probatio nulla ſit.] Super iſto articulo an negatiua poſſit ꝓbari. gl.tractat in.l.ij.ff.e. ponẽdo plures caſus. & Spe.pleniſſimè & pulchrè extra eo.ti.§.j. vel.ij.vbi diſtinguit triplicem negatiuã.ſ.facti,iuris,& qualitatis. Et primã ſubdiſtinguit in alias tres. quia quædã eſt negatiua facti ſimplicis,& non determinati:quędã facti determinati:certo loco vel tẽpore,quædam facti prægnantis quod habet in ſe implicitã affirmatiuam. vt ſi negat quis ſe ſponte renuntiaſſe,vel cõtraxiſſe. nam implicitè aſſerit ſe fuiſſe roboratũ: & iſtas omnes ſpecies proſequitur vt ibi.& adde ꝙ negatiua determinata loco vel tempore, poteſt probari tam per indirectũ,quàm etiã directò.vt ſi dico te promiſiſſe mihi centũ tali die in hac ciuitate, tu negas,& probas te alibi illa die fuiſſe.Item directò.vt ſi dicam te fuiſſe condemnatum ad rem,tu negas,& probas per teſtes qui fuerunt præſentes tempore cõdemnationis factæ à iudice,& tali die, & bene recordantur ꝙ nõ fuiſti cõdemnatus ad rem,ſed ad quantitatẽ. vt per Cy. & gl.no.in.l.ij.s.de erro. aduo. Itẽ negatiua facti ſimplicis & non determinati licet nõ poſſit probari per teſtes: poteſt probari per
c confeſſionem.vel per iuramentũ:' & ideo admittitur poſitio negatiua:licet per teſtes ſit improbabilis,vt extorqueatur cõfeſſio
d vt in.c.j.de confeſ.lib.vj. Item negatiuæ ſcripturæ probitur ex inſpectione ſcripturæ negatiuæ,vt ſi dicatur quem non eſſe libratum:vel deſcriptum in matricula.vt.s.de reb.credi.l.ſi.j.gloſ. ff. de lega.j. l. Titiæ textores. & ibi per Bartol. & vide omnino quod not.in ſolu.quæſtionis poſitæ ſuper regula ſine poſſeſſione.in mercu. circa fi.& vide hic per Cy. qui multa verba effundit.& etiam in Spe.loco.s.alleg.

1 Scriptura, qualiter dicatur ſuſpecta?
2 Si unus teſtis ſcriptus in teſtamento contradicit. ſ. quòd nunquam interfuit teſtamento an debebũt examinari omnes alij ad tollẽdũ ſuſpitionẽ quæ reſultat ex cõtradictione unius? & an debeant deponere quod ille qui contradixit, fuit præſens.

LEX XXIIII.

1 IVbemus. †Qui producit ſcripturã ſuſpectã, niſi probet eam veram,punitur iudicis officio tanquã falſarius. h.d. ſecundũ vnã lect. ſecundum aliã.h.d. Qui accuſat inſtrumẽtũ de falſo,& nõ ꝓbat, punit̃ tanquã falſarius.h.d. Et not.qa in primo caſu punitio fiat officio iudicis corã quo fuit ꝓducta ſcriptura ſuſpecta,nõ punit̃ pœna ordinaria criminis falſi:ſed extraordinariè motu iudicis; ſicut ille q ꝓducit teſtes falſos,vel ipſi teſtes auctoritate iudicis offendẽtes.vt in ti.j.l.nullũ. In ſecundo caſu qñ accuſatur criminaliter producentẽ ſcripturã tanquã falſariũ, ſi nõ probat,
2 punitur pœna ordinaria talionis. † Quæro circa primam lecturam.qualiter ſcriptura dicatur ſuſpecta? gloſ.ponit duos modos. ſ.quãdo ex forma ſui raſa eſt in loco ſuſpecto.vt not.in l.ſi vnus j.de teſta,& in.l.edicto.de edi.diui.adria.tol.ſupple vel quia non continet conſuetam formam, vel ſolennitatem. vt.l.iubemus in fi.j.de teſta. Itẽ ſecundũ gl.redditur ſuſpecta ex perſona cõficientis eã.vt ſi cõſueuit facere falſa inſtrumẽta.ad quod vide Spec.de inſtr.edi.§.poſtremò.aliàs eſt.§.inſtrumentũ.ver.Itẽ opp.q cõſilio.ad qđ.l.ſi qs ex argẽtarijs.§.j.ff.de eden.& j.de ſuſceptoribus & archarijs.l.ſi aliqd.lib.x. Adde aliũ caſum. vt ſi nõ concordat cũ ꝓtocollo.vt in aut.de tabellio.§.fi.vel ſi ꝓducit̃ reſcriptum ſubitũ impetrari vt.s.de paganis.iij. adde quod dicit Inno.ꝙ ſi ſuſpitio oritur aliũde quàm ex inſpectione ſcripturæ, Iudex ſtabit ſcripturę authẽticę vel publicę quouſqꝫ probet̃ cõtrariũ.vt ipſe met no.in c.j.de fide inſtr.& Spec.e.tit.§.ij ver.& no. ꝙ tabellio qñ aũt ex inſpectione ſcripturæ,obſtabit ei niſi ꝓbet̃ veritas per pꝛaꝛ.

purae. pōt aſſt probari per teſtes in eo deſcriptos ꝙ ita eſt prout
7 in ſcriptura cōtineẽ. † Sed pone ꝙ ibi in teſtamẽto continenẽ te-
ſtes, quorũ vnus cōtradicit ꝙ nũquã interfuit teſtamẽto de quo
in inſtrumẽto: an debebũt examinari oẽs alij ad tollendũ ſuſpi-
tionẽ quae reſultat ex cōtradictione vnius? vt l. j. quẽadmo. teſta.
ape. Rñdeo nō: ſed ſufficiũt duo: qui praeualent vni. & ſi dicatur
ad probationẽ teſtamẽti nō ſufficiunt duo teſtes. Rñdetur ꝙ iſti
examinanẽ ad probationẽ teſtamenti: quia illud probaẽ per in-
ſtrumentũ publicũ, cui ſtatur. vt s. e. l. cũ precibus. & examinanẽ
ad denotandũ ſuſpitionẽ reſultantẽ ex cōtradictione vnius. qđ
facilius eſt. Sed an debebunt deponere ꝙ ille qui cōtradixit fuit
praeſens, licet ipſe neget? Rñdeo ꝙ nō: quia ille vnus negãs non
reprobat inſtrumentũ: licet vacillare faciat. vñ ſufficit ꝙ duo aſſe
rãt ſe interfuiſſe vnà cũ alijs: licet nō recordenẽ de quibus: & ꝙ
ita ſtaẽ ꝑut ibi cōtineẽ. & ſufficiũt duo cũ authoritate notarij: &
ſi duo cōtradicerent, reprobarẽt inſtrumentũ. & requirerenẽ tres
qui teſtificenẽ pro inſtrumẽto, ꝙ illi duo fuerũt praeſentes quid
ipſi dicãt. iſta colligunẽ ex no. per Inn. & Io. and. in nouella. in c.
cum Ioan. de fi. inſtr. & adde eo. tit. in Spec. §. reſtat. circa prin.

1 ¶ Qualiter conſanguinei in cauſa ciuili poſſunt deponere pro conſanguineo: licet non ſint omni exceptione maiores, & non in cauſa criminali?
2 In cauſa ciuili in defectum probationis, & ad ſupplementum daretur iuramentum, ſed non in cauſa criminali.
3 In ciuili poſſet probari intentio agentis per praeſumptionẽ iuris, ſed in criminali non.
4 In criminali ſi accuſatur notarius de falſo, an ſufficiat probare quòd alia inſtrumenta falſa fabricauit?
De qua cauſa criminali loquatur iſte tex?
5 Maleficium, an poſſit probari per inſtrumentum?
Indicia indubitata quae dicantur? & nu. 6.
Si repertus ſit aliquis occiſus in domo ſua, & nō reperiatur aliquis teſtis qui viderit ipſum occidi, ſed reperiantur teſtes qui viderunt illum exire de illa domo cum gladio euaginato, & ſanguinolento, & qui erat inimicus illius interfecti: an hoc ſufficiat ad condemnandum?
6 Quòd vnus teſtis de viſu etiam cum multis alijs indicijs & cum iuramento, non faceret plenam fidem ſine confeſſione inquiſiti ſaltem extorta per tormenta.

LEX XXV.

1 SCiant. † In cauſa criminali requirũtur probatio-
nes pleniores quã in cauſa ciuili: ad hoc
ſemper allegaẽ, ſed in quo: nã ſicut hic dicit teſtes de-
bent eſſe idonei in cã criminali: ita & in cauſa ciuili. vt
l. idonei. ff. de teſti. Rñdeo in ciuili licet requiratur ꝙ ſint idonei:
puta quia non ſint infames, vel habeãt ſimiles defectus: non tñ
a requirit ꝙ ſint omni exceptiōe maiores.[a] † nã & conſanguinei
2 poſſent[b] pro cōſanguineo tñ nō ſunt omni exceptione maiores:
b quia eſt ſuſpitio ꝓpter cōſanguinitatẽ: ſed iſta ſuſpicio pōt tolli
ſi aliquae cōiecturae adſint pro teſtibus: ſed in cã criminali ꝑ ac-
cuſatore, nō admitterẽ conſanguineus pro cōſanguineo: vt fra-
3 ter pro fratre: qa debẽt eſſe omni exceptione maiores. † Itẽ in cã
ciuili in defectũ probationis & ad ſupplementũ daretur iuramẽ
tum: vt in l. in bonae fidei. ff. de rebus cre. non ſic in cã criminali.
Itẽ in ciuili poſſet probari intentio agentis per praeſumptionem
iuris. vt s. eo. l. ſiue poſſidetis. in criminali non. pone exemplũ. s.
l. proxi. ſi producit inſtrumentũ cōfectum à notario, qui cōſue-
uit facere falſa inſtrumenta, non probat in ciuili: ſed repellitur,
4 niſi fides ei apponatur per teſtes. † Sed in criminali ſi accuſatur
notarius de falſo inſtrumento, an ſufficiat probare quòd alia in-
ſtrumenta falſa fabricauit? & de illis fuit condemnatus: vt con-
demneẽ de iſto? certè non. niſi probetur falſitas iſtius inſtrumen-
ti. poſſibile eſt ꝙ alia fuerunt falſa: & tñ iſtud nō eſt falſum, quã-
tum ad hoc vt de iſto condẽnetur poena ordinaria, & tñ eſt ſuſ-
pectũ, & repelliẽ in ciuili tanquã falſum & per hoc vt habetur
in c. afferte. de praeſum. vbi Salomon dedit ſentẽtiã pro vna mu-
liere contra alterã, quae ſubtraxerat filiũ illius ex praeſumptione:
quia voluit filiũ diuidi per mediũ, quod altera nolebat: & tñ nō
condẽnauit alterã de filio ſubtracto: quia in hoc maior require-
batur probatio ſecundũ Alb. Quaero de qua cauſa criminali lo-
quatur iſta litera? Rñdeo de illa in qua venit imponenda poena
corporalis: & ſic agitur de maiori periculo, ſed vbi agitur de poe
5 na pecuniaria, nō tanta requiritur exactio. † Itẽ quaero, an per in-
c ſtrumentũ[c] poſſit probari maleficiũ? videtur ꝙ ſic per iſtũ text.
dum dicit [documentis.] de hoc tractant Cy. & Bar. in l. ſena-
tus. ff. ad turpil. dic vt ibi. Item quaero, quae dicãtur indicia indu-
d bitata[d]? Reſpondeo illa quae arctant mentẽ iudicis ꝙ omnino
credit, nec poſſit in contrariũ inclinari. pu-
ta repertus eſt aliquis occiſus in domo ſua,
non reperiẽ aliquis teſtis qui viderit ipſum
occidi: ſed bene reperiũtur teſtes qui vide-
runt quendam exire de illa domo cum gla
dio euaginato, & ſanguinolẽto: & qui erat
inimicus illius interfecti: nã hoc indiciũ di-
citur indubitatũ. & ſufficit ad condẽnandũ
illũ poena mortis. & idẽ in ſimilibus. & ita
diſputando tenuit quidã antiquus doc. Bo-
vocatus de piperata. vt habeẽ in addi. Spe.
ti. de proba. §. videndũ reſtat. & per Bart. in
l. ij. vel iij. ff. de furtis. Gãdinus in ſuo opere
maleficiorũ ſub rub. de praeſumptionibus
quae ſufficiũt ad condẽnandum. dicit cum
eſſet Bononiae, & caſus ſimilis accideret.
omnes doc. Bononieñ. concordauerunt ꝙ
non ſufficiat ad condẽnationem poenae ca-
pitalis: ſed ſi eſſet tale maleficiũ de quo ve-
niret imponẽda poena pecuniaria, bene ſuf
ficeret: & ita dicit ſe vidiſſe practicari vbi-
que. Et per dictũ ſuum ſemel defendi quẽ-
dam à poena capitis: cum quidam in agro
fuiſſet interfectus, & nullus vidiſſet eũ in-
terfici, ſed bene viderũt exire de agro quẽ-
dam filiũ titij cũ gladio euaginato: & pro-
babaẽ ꝙ Titius erat inimicus illius interfe-
cti, & ꝙ dixerat filijs ꝙ non redirent ad do
mum quin ſentiret nouũ, & ille iuit ad do-
mum patris, & pater ſibi dixit ꝙ fugeret:
nam oĩa iſta ſecundũ Gandinum non ſuf-
ficiunt, poſtquã nullus teſtis reperitur, qui
deponat de veritate ꝙ viderit eũ percuti.
nam doct. hic dicunt ꝙ teſtes debuerũt de-
ponere de veritate, & ꝙ fuerũt praeſentes,
& ſic de viſu corporeo, nō de eo quod per-
ceperunt iudicio intellectus. Tene menti.
quoniam ad multos caſus poſſunt iſta ad-
6 aptari. † & vide quod no. Bald. in l. quas a-
ctiones. de ſac. ſan. eccl. qui dicit ꝙ vnus te-
ſtis de viſu etiam cum multis alijs indicijs,
e & cum iuramento, nō faceret plenã fidem
ſine confeſſione inquiſiti, ſaltẽ extorta per
tormenta: etiam ſi nō in ea perſeuerauerit:
quia ſi perſeueraſſet, illa ſola ſufficeret. & hoc perpetuò tene mẽ-
ti: quia non prodeſt inquiſitio vel accuſato reuocare confeſſionẽ
factam in tormentis, ſi vellet in ea perſeuerare, qñ inſtaret vnus
teſtis deponens de veritate: & per nullũ aliũ modũ poteſt ſupple
ri probatio vnius teſtis quã per confeſſionẽ factã in tormẽtis: &
ſi nullo modo confiterẽ & ſi mille eſſent indicia nō poſſet con-
dẽnari poena corporali ſecundũ eũ. Quae ergo ſunt iſta indicia
indubitata, quae ſufficiũt ad condẽnationẽ? vt hic patet. Rñdeo
ꝙ lex praeſumit, & ſtatuit. vt in caſu l. ſi qui adulterij. & authẽ. ſi
quis ei quẽ. j. de adul. Itẽ id qđ s. dixi ſecundũ Bal. & Nic. ma. ſ.
vnus teſtis de viſu, & cōfeſſio extorta in tormentis ſine perſeue
ratione. nã non faciunt plenã & directã probationem, ſed vehe-
menter adminiculantur. vt dicit tex. in fi. de ſucceſ. ab inteſt.

a ¶ Omni exceptione maiores. Qui dicanẽ teſtes omni exceptione maiores. vide glo. in c. j. de conſang. & affi. glo. inſti. de inu. ſtipu. Car. in c. mulieri. de iureiu. Alex. de imo. cōſ. xviij. incip. Viſo ꝓceſſu cãae ver tẽtis inter Ant. quõ-dã Io. betini in j. volu. & adde tu eundẽ Ale. conſi. lxx. col. v. in prin. in ij. volu.

b ¶ Et cōſanguinei poſſent deponere. Adde Bal. in l. lex cornelia. ff. de iniu. Car. Zab. in c. cũ oporteat. in ij. opp. de ac. & Spec. in ti. de teſte. in §. j. ver. ſed nũquid. Albe. ma late. in trac. de teſte. & Alexan. de imo. in conſi. v. colũ. iij. & in conſi. xiij. col. pe. in j. vo. per doc. maximẽ Fel. in c. literis. de teſti. & in c. cum oporteat. col. iij. de accuſ. Fran. Cur.

c ¶ An per inſtrumentum. Adde Bald. in c. cum in eccleſijs. in ij. not. de ma. & obe.

d ¶ Quae dicanẽ indicia indubitata. Quae dicantur indicia ſufficientia. vide per Bar. in l. fin. de quaeſti. & quae dicantur indicia probabilia ad ꝓbandũ dolũ. vide per Io. an. in c. nihil. de elect. Spec. in tit. de proba. in §. vi. verſ. xiij. doc. in l. dolũ. C. de dolo. & quae dicantur indicia leuia, & quae grauia. vide per Bart. in l. ij. ff. de execu. tut.

e ¶ Ingenuitas pōt probari. Adde c. ſi teſtes. §. teſtium. & ibi doc. iiij. q. iij.

De teſtibus. Rubrica.

1 ¶ Actore non probante poteſt reus ſponte probare, ut abſoluatur diffinitiuè.
3 Quot teſtes ſufficiant ad probationem ſine inſtrumentis?

LEX I.

1 SI tibi. † Ingenuitas pōt probari[e] non ſolũ per
e teſtes, ſed etiã per inſtrumẽta, & alia ar-
gumenta ſeu praeſumptiones. h. d. ſecundũ gl. quę
legiẽ duobus modis. Primo vt loquaẽ in reo, ꝓ-
pter duo verba quae ſunt in tex. dum dicit: [ſi tibi
cōtrouerſia ingenuitatis fiat: quia propriè loquẽdo cōtrouerſia
dicitur fieri reo, non actori. Item propter verbum [defende:] qa
defenſio pertinet ad reum. Alio modo ꝙ loquatur in actore. &
no. eodem modo quòd reſiſtendo fit altera controuerſia. de hoc
in l. non ſolum. §. ſi ſtatus controuerſiam. ff. de procu. Item quòd